

FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISKA SPRÅK
OCH LITTERATUR

Iliana Mileta

**Några särdrag hos filmtextning
från svenska till kroatiska**

Masterarbete

Handledare: Zvonimir Novoselec, universitetslektor
dr. sc. Bodil Zalesky, universitetslektor

Zagreb, november 2016

1. Inledning.....	3
2. Undertextning.....	5
2.1. Steg i översättningsprocessen.....	5
2.1.1. Uppfattning och manus.....	5
2.1.2. Översättning och tidskodning.....	6
2.1.3. Korrekturläsning.....	6
2.2. Förkortning av källmanus.....	6
3. Metoder hos undertextning.....	7
3.1. Kondensation.....	7
3.2. Utelämnande eller omskrivning.....	9
3.3. Ellips.....	10
3.4. Sammanslagning av korta dialoger.....	11
3.5. Förenkling av syntax.....	12
3.6. Enklare ordförråd.....	12
4. Andra särdrag hos undertextning.....	14
4.1. Tilltal.....	14
4.2. Betydelse av bild.....	15
5. Slutsats.....	16
6. Översättning av svenska texter.....	18
6.1. Irene Huss – Den som vakar i mörkret.....	18
6.1.1. Irene Huss – Onaj koji bdije u mraku – översättning.....	70
6.2. Klara.....	102
6.2.1. Klara - översättning.....	116
6.3. Moms vid försäljning av digitala tjänster.....	133
6.3.1. PDV na prodaju digitalnih usluga – översättning.....	136
7. Översättning av kroatiska texter.....	139
7.1. Tkanje života.....	139
7.1.1. En väv av liv – översättning.....	149
7.2. Sveti Filip i Jakov, Turanj, Sveti Petar.....	156
7.2.1. Sveti Filip i Jakov, Turanj, Sveti Petar – översättning.....	162
7.3. Povijest HRT-a.....	168
7.3.1. Kroatiska Radiotelevisionens historia – översättning.....	171
8. Literaturförteckning.....	174
9. Källtexter.....	174
Sammanfattning.....	175
Abstract.....	175
Sažetak.....	176

1. INLEDNING

I fler och fler länder i hela världen sänds det på bio filmers ursprungsversioner med undertextning och det finns ett ökande antal offentliga tjänster och kommersiella tv-nät som sänder undertextade program. I Europa dubbas det dock mer, men att visa filmers ursprungsversioner med undertextning är bra av flera orsaker. Å ena sidan är det till hjälp om man vill lära sig främmande språk och å andra sidan agerar skådespelarna också med sin röst, vilket går förlorat vid dubbing.

Syftet med mitt masterarbete är att visa min översättningskompetens när det gäller undertextning men också när det gäller översättning av några andra texttyper. Dessutom ska jag försöka reda ut några av de vanligaste problem som uppstår vid filmtextning i allmänhet och särskilt vid filmtextning från svenska till kroatiska. På grundval av två filmer ska jag försöka beskriva några särdrag hos filmtextning från svenska till kroatiska och ange några användbara regler för undertextning samt kommentera hur de påverkar översättningsprocessen.

Att undertexta innebär att översätta talat språk och samtidigt korta ner och redigera det så att översättningen ryms på maximalt två rader med begränsat teckenantal och begränsad tidsram. Men alla språk är inte "lika långa" i fråga om ordlängd eller teckenstorlek. Vissa språk breder ut sig, medan andra låter sig anpassas smidigare till anvisat utrymme.

Ett av de vanligaste särdragen hos filmtextning är reducering av text, men dessutom ska jag ge några exempel på omskrivning, sammanslagning av korta dialoger, syntaxförenkling, utelämnande med mera. Visuellt information i filmer, d.v.s. bilder, som är till stor hjälp för textningsprocessen ska jag diskutera i mitt arbete och betrakta genom mina filmtextningar.

Jag har textat två svenskspråkiga filmer på kroatiska. Den första filmen är deckaren *Irene Huss – Den som vakar i mörkret* (2011) och den andra är barnfilmen *Klara* (2010). På grund av begränsat teckenantal i masterarbete har jag översatt en del av barnfilmen *Klara*. Deckaren har jag däremot översatt fullständigt. Jag har valt de två filmerna eftersom man kan säga att de å ena sidan är typiska svenska filmer när det gäller genre och å andra sidan är de olika, dvs. de har helt olika publik, vilket kräver att man anpassar undertextningarna till helt olika målgrupper. Man bör ta hänsyn till ordval, stil, kunskapsnivå osv. för att göra översättningen så naturlig och anpassad som möjligt. Genom att texta de två olika genrerna ska jag dessutom försöka komma fram till de vanligaste skillnaderna, d.v.s. specifika särdragen hos textning av en deckare i förhållande till textning av en barnfilm.

Deckaren *Irene Huss – Den som vakar i mörkret* (2011) handlar om två pojkscouters som hittar en begravd kvinnokropp på ett ödsligt fält. Irene Huss och hennes team börjar undersöka fallet och upptäcker fler gravar med kvinnokroppar. Det står nu klart att en fruktansvärd seriemördare härjar i området.

Barnfilmen *Klara* (2010) utspelar sig i en liten ort dit Klara flyttar tillsammans med sin mamma efter föräldrarnas skilsmässa. Hon har svårt att få kompisar och för att komma in i gänget följer hon med till ridskolan och anmäler sig till en stor ridtävling. Med hjälp av Jonte rider hon i hemlighet på den fula hästen Star.

Den andra delen av arbetet omfattar teoretiska synpunkter på undertextning med en analys av mina översättningar. Jag ska formulera olika riktlinjer och metoder för undertextning och med utgångspunkt från dem försöka förklara några lösningar som jag har kommit fram till i mitt arbete.

För att visa min översättningskompetens inte bara på undertextningsområdet har jag översatt en text till från svenska till kroatiska. Den är nerladdad från Skatteverkets officiella webbsida och handlar om moms vid försäljning av digitala tjänster.

Dessutom har jag översatt tre kroatiska källtexter till svenska. Den första texten är ett utdrag ur Mirjana Krizmanićs handbok om självhjälp *Tkanje života*. Mirjana Krizmanić är en kroatisk psykolog som har undervisat i klinisk psykologi. Hennes handbok handlar om psykologiska råd och hjälp i olika livssituationer.

Den andra texten handlar om turistorterna Sv. Filip och Jakov, Turanj och Sv. Petar. Texten är nerladdad från turistbyråns webbsida och innehåller information om historia, sevärdheter och aktiviteter i detta område på kroatiska kusten.

Den sista kroatiska källtexten är nerladdad från Kroatiska Radiotelevisionens webbsida och handlar om kroatisk public service-radios och –teves historia och utveckling.

2. UNDERTEXTNING

Varje dag läser vi alla textremsor med kroatisk översättning som förekommer i de allra flesta utländska tv-program. Tack vare i genomsnitt goda kunskaper i engelska, finns det många tittare som granskar undertextarens arbete kritiskt och som ofta anser att översättningar är felaktiga eller konstiga. Men många känner inte till de regler som undertextaren måste rätta sig efter och som kan försvåra arbetet. Undertextning skiljer sig från andra översättningar bland annat eftersom utrymmet och tidsramen är begränsade. Hos undertextning handlar det inte bara om översättning utan även om överföring från muntligt till skriftligt språk. Dessutom ska man som undertextare inte bara hitta en bra översättningslösning, utan också kunna återge det viktigaste på endast två textrader. Det som är viktigt är att undertextaren har i åtanke att målspraksgruppens kunskapsnivå skiljer sig åt både när det gäller språknivån och utbildningsnivån (Ivarsson & Carroll 1998:89). Ett annat särdrag hos undertextning är att målgruppen, i detta fall tv-tittarna, får höra källspråket och läsa målspråket samtidigt. Om det som de får höra inte stämmer överens med vad de får läsa, rubbar det tittarnas fokus och avbryter förståelsen. En av de viktigaste faktorerna som man måste ta i beaktande är också läshastighet och maximalt teckenantal per rad, vilket bestämmer nästan allt annat i textningsprocessen.

2.1. Steg i översättningsprocessen

2.1.1. Uppfattning och manus

Undertextningsprocessen innehåller flera steg. Först är det viktigt att undertextaren ser igenom hela programmet för att få en klar uppfattning om det. Sedan bör nödvändiga efterforskningar göras och vissa eventuellt problematiska ställen observeras och markeras (Ivarsson & Carroll 1998:81). Undertextaren får ofta ett manus att utgå ifrån, men det inte är alltid så. Manus kan dessutom vara felaktigt och det spelar en oerhört viktig roll att undertextaren själv kontrollerar uppgifterna och översätter vad som verkligen sägs i programmet och inte stöder sig helt och hållet på det skriftliga materialet (Pedersen 2007:38).

2.1.2. Översättning och tidskodning

Översättning av källtexten och tidskodning följer efter efterforskningarna och är de mest tidskrävande uppgifterna för undertextaren. Tidskodningsprocessen betyder att undertextaren lägger in textremsorna och bestämmer hur länge de ska stå på skärmen. Det finns många normer för detta men jag ska inte beskriva tidskodning närmare i mitt masterarbete eftersom denna process kräver tekniska program som jag inte har tillgång till och eftersom jag inte har gjort någon tidskodning i detta arbete. Textremsorna i detta arbete är i tabellform och på grund av det ska jag inte analysera och förklara tidskodning eller ge exempel ur mina undertextningar.

2.1.3. Korrekturläsning

Det som följer efter de nämnda stegen är korrekturläsning. Eftersom även små fel kan påverka tittarna mycket negativt och skapa en relativt stor störning är det viktigt att inte några fel finns i den slutliga versionen som når tittarna. (Ivarsson & Carroll 1998:108-109). Till exempel stavfel kan störa läsningen och göra att tittaren fastnar och kanske inte hinner läsa klart textremsan.

Exempel – Klara

Mamma, mamma! Jag har sett en
jättesöt häst, mitt i skogen.
Är det sant? I skogen?

Mama! Vidjela sam prekarsnog konja u šumi. –U šumi?
--

Exempel – Irene Huss

...för vår sista måltid tillsammans.

Za naš posljednji zajednički obejd.

2.2. Förkortning av källmanus

Undertextning innebär särskilda förutsättningar för översättaren, jämfört med översättning av till exempel böcker eller dokument av olika slag. Man talar mycket snabbare än man läser och på grund av detta kan undertextaren inte alltid översätta allt som sägs i ett program. Dessutom

måste tittarna ha nog med tid till att hinna läsa textremsorna. När det gäller antal rader och tecken är normen både i Kroatien och Sverige max två rader med text. I Kroatien brukar varje rad innehålla max 33 tecken (Pavlović 2003:387), och i Sverige mellan 35 och 37 tecken, mellanrum och skiljetecken inräknat (Pedersen 2007:43-44).

Det är uppenbart att det finns stora krav på att undertexterna ska vara korta och koncisa. Även om det inte finns några exakta regler för hur källtexten bör kortas ned för att uppfylla kraven på tid och utrymme, ger Ivarsson på sin webbsida transedit.se några riktlinjer för undertextning. Bland annat måste en översättning vara av hög kvalitet med vederbörlig hänsyn tagen till alla idiomatiska och kulturella nyanser. När det gäller semantiska enheter, bör de vara enkla och avpassade för målgruppen och varje undertext bör så långt som möjligt vara semantiskt fristående. Ordförrådet måste vara lämpligt och överensstämma med det talade språket. Uppenbar upprepning av namn och för alla begripliga fraser behöver inte alltid vara textade. När det gäller layouten, påpekar Ivarsson (ibid.) att undertextare ordnar rader på sådant sätt, att den övre raden generellt är kortare får att behålla så mycket av bilden som möjligt. Slutligen bör käll- och målspråk synkroniseras så långt som möjligt.

3. METODER HOS UNDERTEXTNING

Det finns en del generella metoder för att uppfylla kraven på tid och utrymme som de flesta undertextare följer (Ivarsson & Carroll 1998:85).

3.1. Kondensation

Eftersom allt som sägs i dialogen inte kan återges i undertexterna måste den kortas ner så att innehållet och meningen uttrycks med färre ord. Detta kallas för kondensation och förekommer så gott som alltid inom undertextning. Hur mycket av dialogen som försvinner beror på dialogens tempo och hur svår den är. Det som undertextare bedömer som viktigast ska naturligtvis behållas. Ivarsson & Carroll (1998:86) betonar att undertextaren aldrig får undvika något som han eller hon inte förstår genom att i stället översätta något som är oviktigt.

Exempel – Irene Huss

Sen har vi ju spåren efter de här
smånassarna där uppe...

Fråga mig inte vad de hållit på med.

Det ser ut som om de har dansat
riverdance runt brottsplatsen hela
natten.

I otiske onih fakinčica. Čini se da su cijelu noć stepali na mjestu zločina.

I det ovannämnda exemplet utelämnade jag adverbialen *sen* och *där uppe* eftersom de inte spelar en viktig roll när det gäller sammanhanget. Dessutom bestämde jag att utelämnas hela satsen (*Fråga mig inte vad de hållit på med*) eftersom dialogens tempo är rätt snabbt här och det var önskvärt att återge hela repliken i bara två rader.

Det som har varit lite problematiskt att förstå och översätta, dvs. att hitta en riktig ekvivalent för var uttrycket *smånassarna*. I början var jag inte alls säker på att jag förstår vad det gäller. Efter ett långt försök att hitta någon logisk lösning har jag, med hjälp av min handledare, bestämt mig att använda uttrycket *fakinčici* på kroatiska. Här vore det exempelvis otillåtligt att utelämnas uttrycket *smånassarna* och översätta andra, kanske inte så viktiga delar i stället.

Exempel – Klara

Hallondalen? I det röda huset?

Jaa.

Fy faan! Då bor du bredvid Kockohuset.

Passa dig!

Vaddå, Kockohuset?

Där bor missfostret. En idiot. Han e så
ful så man dör.

U crvenoj kući u Hallondalenu?
–Da. –K vragu. Živiš kraj ludare.
Čuvaj se! –Ludare? –Ondje živi nakaza. Idiot. Odvratan je.

Detta exempel valde jag för att visa att det är otillåtligt att undvika något som man inte förstår och här handlar det om uttrycket *Kockohuset*. Det är inget vardagligt ord, utan det handlar om ett påhittat begrepp som inte har varit enkelt att översätta. Eftersom det handlar om ett återkommande uttryck som spelar en viktig roll i handlingen får man inte bara utelämnas det.

3.2. Utelämnande eller omskrivning

Ytterligare två av de vanligaste metoderna för att korta ned texten är utelämnanden och omskrivningar. Enligt Ivarsson (1992:92) är utelämnande oftast bäst eftersom det inte är så störande för dem som delvis förstår källspråket. Utelämnande lämpar sig också bättre när källmaterialet har en markerad stil. Utelämnanden är också en mindre ingripande metod än omskrivning vilket är särskilt viktigt när det gäller ett konstverk eller uttalande av en person som är ansvarig för åsikter som formuleras.

Ibland är omskrivning dock nödvändig. Eftersom talat språk är ofta mindre preciserat och skriftligt språk däremot karakteriseras normalt av att det är mer preciserat, koncentrerat, logiskt och tematiskt, kan omskrivning ibland vara det enda alternativ för att formulera ett budskap koncist och att samtidigt uppfylla kraven på tid och utrymme.

Exempel – Irene Huss

Okej, men cykla hem då. Men det får bli själv, utan mig. Det är jag som kommer i alla tidningar och tv och så. Jag kommer inte säga nånting om att du var med.

Onda odi kući. Ali bez mene. Ja ću biti u svim vijestima, ti ne.

I detta exempel ses att jag utelämnade cykel som transportmedel eftersom det inte spelar någon roll i sammanhanget. Dessutom skrev jag om ”tidningar och tv” och textade bara ”vijesti” (*nyheter*) som täcker meningen.

Hon har alltså ådragit sig en kraftig hjärnskakning och det är allvarligt. Så att det viktiga nu, det är att hon får tid och möjlighet att ta det lugnt och vila upp sig. Ja, man får väl säga att hon har haft tur ändå, dottern.

Dobila je teški potres mozga i u opasnosti je.
Trebat će vremena da se oporavi. No imala je sreće.

I det exemplet är det uppenbart att jag utelämnade läkarens råd och några upprepningar som förekommer i muntligt språk, men budskapet överfördes fullständigt.

Exempel – Klara

Jag berättade för dig om min syrra, eller hur? Jag vet att du hört det här förut men hon ramlade av en häst när hon var liten och hon höll på att slå ihjäl sig. Nu slapp hon visserligen att sitta i rullstol men...

Moja je sestra kao mala pala s
konja i umalo ostala nepokretna.

I det ovannämnda exempel förkortade jag undertext genom att jag har tagit bort alla andra förklaringar och kommentarer utan det som är av stor vikt för att återge budskapet.

3.3. Ellips

Ellips betyder utelämnning av ord vars huvudsyfte är att hålla samtalet tickande, d. v. s. diskurspartiklar, tautologier och upprepningar (*vet du, alltså* osv.), som givetvis nästan alltid kan tas bort. Det betyder dock inte att undertextare alltid bör ignorera sådana småord eftersom de ofta påverkar tittarnas förståelse och intrycket av exempelvis en viss figur.

Exempel – Irene Huss

Nä, alltså, jag har sett dig på bussen några gånger.

Vidao sam vas u autobusu.

Vet du, jag tänkte vi kanske skulle ta och skjuta på flytten till helgen?

Mogli bismo selidbu
odgoditi za vikend.

Ser du? - Ja, ja. Jo.

Vidiš. –Naravno.

Den här sista måste vi nog vänta med tills tandanalysen är klar, tror jag. - Ja.

Posljednju moramo
identificirati zubnim kartonom.

Exempel – Klara

Jaha, jaha. Ja, men då får ni allt städa upp i stallet först. Och så måste jag prata med din mamma.

Morate prvo počistiti staju. I moram razgovarati s tvojom majkom.

Det är väl för faan inte bara du... -Nu håller du käften! -Det är väl inte...
-Du håller käften, säger jag. -Vaddå, håll käft. -Håll käften! -Håll käften på dig själv.

Ne možeš sama, k vragu... -Začepi!
-Ne možeš... -Začepi, rekla sam.
Ti začepi!
-Ne govori mi da začepim!

Upprepningar, s. k. småord och onödiga uttryck som *alltså, ja, ja, vet du, jaha*, osv. har jag tagit bort för att uppfylla kraven på tid och utrymme i de ovannämnda exemplen. Därigenom har jag inte ändrat händelseförloppet eller karaktärernas speciella personliga drag.

Exempel – Irene Huss

Titta, vad fint.
Men du, alltså, plastbestick...
Ja, ja. Skål.

Pogledaj ti to. -Jako lijepo.
-Ali plastični pribor. -Da, da. Živjeli!

Ibland är det dock viktigt att översätta sådana uttryck eftersom de framställer karaktärernas hållning, attityd, bakgrund osv. Så är det i det ovannämnda exemplet uppenbart att det har varit nödigt att översätta ”Ja, ja”, för att återge karaktärernas hållning om plastbestick.

3.4. Sammanslagning av korta dialoger

Ofta ska två eller tre repliker av samma person slås ihop i en undertext, även när det också finns en annan person som deltar i samtalet. Ofta är det bättre att återge en serie av korta frågor och svar med ett meddelande i stället för att ständigt skriva *da* (”ja”) eller *ne* (”nej”), särskilt när det är lätt för tittarna att se vem som pratar.

I mina översättningar fanns det inga sådana ställen som skulle vara bra exempel på sammanslagning av korta dialoger, dvs. jag har översatt repliker utan att de slagits ihop eftersom det inte har varit nödigt att göra det med tanke på tid och utrymme.

3.5. Förenkling av syntax

Enkla syntaktiska strukturer är kortare än de komplexa så källtextens komplexa syntaktiska strukturer får man förenkla, med tanke på begränsat utrymme, men bibehålla det viktigaste budskapet. På grund av detta är förenkling av syntax en av de vanligaste metoderna vid undertextning och påverkar återgivning obetydligt.

När det gäller förenkling av syntax så var det inte så svårt att förenkla många satser på grund av de typiskt svenska syntaktiska företeelser, t. ex. *det var hon som...* (utbrytning), *det var som att...* (extraponerat subjekt) och på grund av partikelverb.

Exempel – Irene Huss

Du får ursäkta Irene, men jag förstår
inte riktigt vad du...vad du pratar om?
Vem är det nu jag skulle ha mördat?

Oprostite, ne razumijem o čemu govorite. Koga sam sad ubio?
--

I det ovannämnda exemplet har jag förenklat uttrycket *du får ursäkta* genom att jag har utelämnat hjälp verbet *får* och översatt bara huvud verbet *oprostite* (*ursäkta*).

3.6. Enklare ordförråd

Undertextare bör ta hänsyn till tittarnas kunskaps- och bildningsnivå och till att de ska lättare och snabbare uppfatta ett vardagligt än ett icke-vardagligt ord, t.ex. medicinska termer (*prsni koš* i stället för *toraks*). Detta gäller inte bara barn och invandrare men också en mycket bredare publik. Enligt Ivarsson & Carroll (1998:89) ska undertextaren i valet mellan två synonymer välja det vanligare ordet om det inte ändrar källtextens stil. En annan metod är att använda så korta ord som möjligt eller kortare synonymer om de finns.

Exempel – Irene Huss

Du borde tänkt dig för innan du lekte
med elden, din jävla fitta!

Trebala si razmisliti prije nego si se igrala vatrom, kujo.
--

Rapporten från rättsmedicinska kom precis. Jag fick den från receptionisten, som jag för övrigt hoppas tänker stanna.

Stigao je izvještaj s patologije.

Dala mi ga je telefonistica.

Nadam se da će

zadržati radno mjesto.

Uttrycket *din jävla fitta* bestämde jag att översätta med det vardagligt kroatiskt ordet *kuja* ("bitch") så att ordagrann översättning inte skulle utgöra någon störning hos tittarna.

Facktermen *rättsmedicinska* översatt jag med facktermen *patologija* eftersom är det uttryck som oftast används i detta sammanhang på kroatiska.

Exempel – Klara

Då kommer ni in på stora mittvolten.

Tänk på avstånden.

Veliki krug. Pazite na razmak.

Vardagliga ord låter varken konstigt eller väcker uppmärksamhet hos tittarna. *Stora mittvolten* är ett begrepp som används i ridkonsten. På kroatiska heter facktermen *velika volta* och eftersom det handlar om en barnfilm översatte jag begreppet med ett allmänt, enkelt ord (*veliki krug*) så att alla barn i Kroatien skulle kunna förstå det.

4. ANDRA SÄRDRAG HOS UNDERTEXTNING

4.1. Tilltal

Olika språk utmärkas av olika tilltalsformer vilket ofta utgör problem för undertextaren. Medan man alltid duar på svenska, ska man på kroatiska både dua och nia. Enligt Ivarsson & Carroll (1998:125) är det endast möjligt att undertextare använder intuition och hittar balansen mellan användningen i sitt eget språk och upprätthåller distinktioner där de är viktiga. Det finns olika situationer där man mitt i handlingen skulle växla från att nia till att dua eftersom två personer exempelvis skulle bli vänner eller älskare. Ett sådant pragmatiskt drag ofta ställer till problem.

Vid undertextning av filmen *Irene Huss – Den som vakar i mörkret* förefaller Daniel Börjesson i början vara en välartad och fridfull ung man. Vid de första mötena med detektiver tyckte jag att det skulle låta onaturligt om de skulle duas. Senare visade sig dock att Daniel är psykopat och en väldigt farlig gärningsman som inte hyste någon respekt kvar för polisen och då bestämde jag att återge handlingen genom att de alla börjar dua varandra.

Exempel – Irene Huss

Du sa att du åkte dit bara för att tvätta bilen. -Ja. Är det nåt konstigt med det? - Det konstiga är väl att du försökte fly. - Jamen jag blev ju rädd. Irene, jag var och tvättade min bil. Och så blev jag mött av maskerade män med automatvapen. Skulle inte du också bli rädd då?

Rekao si da si prao auto.
–Da, što je tu čudno?
To što si pokušao pobjeći.
–Prepao sam se.
Prao sam auto i okružili su me maskirani i naoružani muškarci.
Zar se vi ne biste uplašili?

Exempel – Irene Huss

Jag trodde...jag trodde att du skulle hota med att du hade larmat dina kollegor, att de skulle vara här vilken sekund som helst. Men du är ärlig. Som min mor alltid sa, så måste man ta det säkra för det osäkra... Hur jävla dum tror du jag är?! Ner på knä! Ner på knä! Ner på knä! Titta inte på mig!

Mislio sam da ćeš reći da si pozvala pojačanje. Ali ti si poštena.
Mama je uvijek govorila da je bolje igrati na sigurno.
Misliš da sam toliko glup?
Na koljena! Na koljena! Ne gledaj me!

4.2. Betydelse av bild

Som jag redan har skrivit är det viktigt att undertextaren först ser igenom hela programmet som ska översättas för att nå en hel uppfattning av programmet. Men bild kan också hjälpa undertextaren med att förstå materialet och att undvika eventuella fel eller missförstånd. Vid undertextning av deckaren *Irene Huss – Den som vakar i mörkret* stötte jag på många demonstrativa pronomina som skulle kunna vara omöjligt att översätta utan bilden, eftersom man skulle inte få veta vad det är de utpekar. Den äldre brodern säger så: *Det finns säkert inte fler ändå. Här är en. Jag har hittat en till.* och utan bilden skulle man inte få veta vad det är han talar om. På bilden får man se att han pratar om en begravd kropp, dvs. om en grav. Dessutom säger en av inspektörer: *Det var i alla fall hon som hittade den här i brunnen på biltvätten. Först så trodde vi inte den hade med vårt fall att göra, men sen så fick jag träffa på "Jonatan".* På bilden ser man att inspektören visar en ring och att Jonatan är ingraverat i ringen. Utan bilden vore det omöjligt att fatta vad saken gäller.

Vid undertextning av barnfilmen *Klara* stötte jag på flera ord som hade att göra med ridkonsten, vilka jag inte skulle kunna förstå bra utan bilden, som till exempel verbet skänkla på (*podbosti konja*). Dessutom tränade Klara och Jonte tillsammans när han sa *Det här går inte. Vi får köra äpplet.* Utan bilden skulle jag inte få veta vad det betyder, men på bilden ser man att Klara står i en båt och försöker hålla balansen med ett äpple på huvudet. Då översatte jag detta till kroatiska på följande sätt: *Ne ide ovako. Vježbat ćemo s jabukom.*

5. SLUTSATS

Syftet med mitt masterarbete var att undersöka vilka strategier som används vid undertextning och att försöka beskriva dem på grundval av mina undertextningar av deckaren *Irene Huss – Den som vakar i mörkret* och barnfilmen *Klara*. Dessutom har jag översatt en text till från svenska till kroatiska och tre olika texter från kroatiska till svenska för att visa min översättningskompetens både från svenska till kroatiska och tvärtom.

Även om det inte finns några fasta regler för reducering av text hos undertextning, är det i alla fall nyttigt att följa de riktlinjerna som föreslår framför allt Ivarsson på sin webbsida transedit.se. Dessutom är det av stor vikt att alltid ta hänsyn till målgruppens kunskaps- och utbildningsnivå och att göra noggranna efterforskningar före och genom hela översättningsprocessen, för att undvika olika felaktigheter som skulle kunna förekomma.

Vid undertextning av deckaren *Irene Huss - Den som vakar i mörkret* använde jag i de flesta fall utelämnande och kondensation för att korta ner texten. De två metoderna förekommer så gott som alltid inom undertextning och är inte så störande för tittarna. Även om det inte alltid är så lätt att bestämma vad bör behållas och vad kan utelämnas, försökte jag att följa Ivarssons riktlinjer och föreställa mig att vara tittare. Vid undertextning av den här filmen var det också förhållandevis ofta möjligt att använda ellips eftersom därigenom jag har inte ändrat händelseförloppet.

När det gäller barnfilmen *Klara* använde jag mestadels omskrivning för att återge budskapet koncist med avseende på att det är barn som är målgruppen. Utelämnande var också här en vanlig metod, och emedan det handlar om ridkonsten, som är mycket mer populär mellan barn i Sverige än det är i Kroatien, var enklare ordförråd en nyttig metod vid undertextning av den här filmen.

Undertextning var en stor utmaning för mig eftersom det inte är alltid lätt att bestämma vad som är viktigt, dvs. vad som ska utelämnas för att uppfylla kraven på tid och utrymme som kännetecknar undertextningsprocessen. Här bör man naturligtvis också ta hänsyn till alla vanliga aspekter av översättning, som exempelvis översättning av facktermer, skämt, idiom, kollokationer, metaforer, förkortningar osv., som i ett begränsat utrymme och utan möjligheter till närmare förklaringar (t. ex. fotnoter, anmärkningar i parentes osv.) ställer dessa aspekter till

ytterligare textningsproblem¹. På grund av allt detta kan jag instämma med Ivarsson & Carroll (1998:85) att en bra undertextare också måste vara en bra översättare. Samtidigt är det inte så att varje bra översättare automatiskt blir en bra undertextare.

¹ I mitt arbete vill jag ge en överblick av de grundläggande översättningsmetoderna hos filmtextning och på grund av detta och arbetets begränsade rum, tog jag inte upp sådana exempel.

6. ÖVERSÄTTNING AV SVENSKA TEXTER

6.1. Irene Huss – Den som vakar i mörkret

10:01:35:04

MAN

Hallå!

10:01:40:13

MAN

Du tappar ju grejer.

MARIE

Tack.

10:02:10:19

MARIE

Ja, det är Marie. Hallå? Hallå?

Det här är Marie Persson. Vem är
det jag talar med?

10:04:08:20

IRENE

Kom då.

10:04:19:09

IRENE

Så, kom då, gumman. Kom då.

10:04:38:07

IRENE

Sammie! Sammie? Sammie?

10:05:02:08

IRENE

Sammie! Vad gör du för nåt? Usch.
Fy.

10:05:16:15

IRENE

Det är söndag. Är du uppe så här
tidigt?

10:05:19:21

JONNY

Inte nog med det. Jag är till och
med ute och njuter av vyerna i

Vättlefjälls naturreservat. Ett
gång scoutar har hittat en kropp...

JONNY
...inplastad som en nyinköpt tandborste.

IRENE
Jag kommer över.

JONNY
Irene... Det var inte meningen att
förstöra din lediga dag, nu när du
och Krister verkar ha det så mysigt.

IRENE
Du, jag är faktiskt ute med Sammie...

JONNY (telefon)
Med hunden?

JONNY (CONT'D)
Usch, jag vill inte höra mer...

10:05:56:13
POLIS
Hej.

IRENE
Hej.

10:06:02:06
POLIS
Hej.

IRENE
Hej.

10:06:03:11
JONNY
Hej. Vad snyggt...

IRENE
Tack ska du ha. Du borde prova själv
nån gång. Hur går det?

JONNY
Vi håller på att runda av. Kroppen är
på väg bort till Stridner. Det är bara
Andersson som vill att du också skulle
ta dig en titt. Så att det blir inte
mer spännande än så här.

IRENE

Vad har ni hittat?

JONNY

Ja, just det, förutom kroppen då,
det här...

IRENE

En blomma?

JONNY

Sen har vi ju spåren efter de här
smånassarna där uppe...
Fråga mig inte vad de hållit på med.
Det ser ut som om de har dansat
riverdance runt brottsplatsen hela natten.

IRENE

Blomman - låg den tillsammans med
kroppen?

JONNY

Ja.

IRENE

Inga hus... Ingen allmän väg... Ingen
insyn. Ingenting.

JONNY

Nej. Det var ju en skarp slutsats...
Vad är den tänkt att leda till?

IRENE

Att platsen måste vara vald med omsorg...
Har ni sökt av hela fältet?

JONNY

När fan skulle vi hunnit med det?

IRENE

Det var ju inte jag som sa att ni höll
på att runda av...

JONNY

Du? Du där. Ta ett varv runt...

JONNY (CONT'D)

Ja, jag pratar med dig.

10:07:10:14

DEN YNGRE BRODERN

Vi skulle fiska och så...skulle vi

gräva efter mask...

DEN YNGRE BRODERN

Och så började vi gräva vid den stora stenen, men där hittade vi tyvärr inget och då fortsatte vi till enarna, men där hittade vi inte heller nånting, så då grävde vi där...

IRENE

Och det var då som ni hittade kroppen?

IRENE

Hittade ni nåt annat?

DEN ÄLDRE BRODERN

Nej.

IRENE

Inga spår i marken eller...?

DEN YNGRE BRODERN

Jo...

IRENE

Ja, för jag tänkte, ni är ju scouter och så, ni är ju vana att leta efter spår och tecken och så.

IRENE

Du, skulle jag kunna få prata med din lillebror ensam en liten stund?

DEN ÄLDRE BRODERN

Så jag måste gå då, eller?

IRENE

Tack, det vore jättesnällt.

IRENE

Du...du höll på att säga nånting när din bror avbröt dig, va?

IRENE

Vad var det du ville säga?

DEN YNGRE BRODERN

Att jag måste samla ihop tre olika sorters örtblad innan lägret är ihoppackat. Så jag måste nog gå nu.

IRENE
Okej.

10:08:42:07
YVONNE STRIDNER
Och vem har sagt att jag är klar?

IRENE
Ingen.

YVONNE STRIDNER
Nej. Och då kommer vi till nästa fråga.

IRENE
Jag tänkte vi kunde käka lunch ihop.

IRENE
Jag skojade bara.

YVONNE STRIDNER
Ni vet vad jag tycker om att hasta
fram slutsatser.

IRENE
Och du vet vad jag tycker om att
vänta.

IRENE
Hur gammal kan hon vara?

YVONNE STRIDNER
Mellan femtio och femtiofem, skulle
jag tippa.

IRENE
Vet vi nåt om när hon avled?

YVONNE STRIDNER
Cirka en vecka sen.

IRENE
Strypning?

YVONNE STRIDNER
Ja. Sannolikt med en stålvajer av
nåt slag.

IRENE
Hon saknar ett öga?

YVONNE STRIDNER
Nej, men en ögonprotes.

YVONNE STRIDNER

Om du tittar riktigt noga i
ögonhålan...så kan du kanske
se spår efter operation.

IRENE

Har hon haft nån typ av ögonsjukdom,
eller?

YVONNE STRIDNER

Ja, sannolikt en tumör. Jag har satt
min assistent på det, så att med lite
tur så kan det påskynda identifieringen.

YVONNE STRIDNER

Så.

IRENE

Nånting mer?

YVONNE STRIDNER

Irene...

YVONNE STRIDNER (CONT'D)

Inte mer än att det här är ett av
de renaste lik jag har stött på.

IRENE

Rent, sa du?

YVONNE STRIDNER

Ja, jag menar alltså spår av
gärningsmannen. Det finns varken
hårstrån eller hudfragment. Ingenting.

IRENE

De här såren... Var kommer de ifrån?

YVONNE STRIDNER

Jag sa att jag inte är klar än, så jag
vet inte. Men jag gissar att det kommer
från nån form av högtrycksspruta.

YVONNE STRIDNER (CONT'D)

Hej då.

10:10:19:17

ANDERSSON

Högtrycksspruta? Det låter som om hon
var nån jävla bil.

FREDRIK

Det var kanske så han tvättade kroppen?
I en biltvätt.

JONNY

Hur fan då? Det är ju borstar.

FREDRIK

Nej, inte en sån där med borstar,
utan med...högtrycks...mojäng.
Att han la upp... Äh, jag vet inte.

JONNY

Nej, håll dig du till ditt Tetris istället.

IRENE

Alltså, jag kan inte släppa tanken att
de här blommorna de verkar ha betytt nåt
alldeles speciellt.

ANDERSSON

Vad är det för sort?

IRENE

De heter Angreacum sesquipedale. Jag vet
inte, det är en orkidé.

JONNY

Det kanske är en signatur?

ANDERSSON

Så ni menar att det skulle finnas
fler offer? Nej tack, det räcker så
gott med ett, så. Fredrik? Har du
hittat det bland de anmälda försvunna?

FREDRIK

Vi får se. Listan är på över 500
personer, fast jag har filtrerat ner
det till kvinnor mellan 40 och 60,
så att...

JONNY

Då vet du vad du ska göra hela natten.

FREDRIK

Ja, fast snart har lilla Cindy här gått
igenom hela listan.

IRENE

Hur många har hon kvar, då?

FREDRIK

Det är inte så många.

DATORN

Cindy found nothing.

JONNY

"Cindy"... Det är inte konstigt att du aldrig får till det.

10:11:47:11

KRISTER

Titta!

IRENE

Oj, oj, oj!

KRISTER

Titta, vad fint.

KRISTER (CONT'D)

Men du, alltså, plastbestick...

KATARINA

Ja, ja. Skål.

IRENE

Skål!

KATARINA

...för vår sista måltid tillsammans.

IRENE

Du är välkommen tillbaka när du vill.

KRISTER

Bara det inte blir för ofta.

KATARINA

Men...

KRISTER

Mm, gott.

KATARINA

Så, ta för er.

IRENE

Vet du, jag tänkte vi kanske skulle

ta och skjuta på flytten till helgen?

KATARINA

Varför då? Jag får ju nycklarna imorgon.

IRENE

Jo, jo, men både pappa och jag är lediga till helgen och då kan vi hjälpa dig.

KATARINA

Ja, men jag har kompisar som hjälper mig, så...

JENNY

Jag ska också hjälpa till.

KRISTER

Nej, vadå, hon ska hjälpa mig på restaurangen imorgon.

KATARINA

Titta inte på mig. Det är din dotter.

KRISTER

Vad då? Skulle hon vara min dotter?

KATARINA

Ja.

KRISTER

Nej. Nej du. Det är hennes dotter.

IRENE

Är det min?

KRISTER

Ja.

IRENE

Nej.

KRISTER

Det syns ju.

IRENE

Hon brås ju på dig.

JENNY

Nä! Gud, vad taskigt sagt!

KRISTER

Har du fiskat fisken själv också?

KATARINA
Ja, faktiskt.

10:12:50:08

JONNY
Vi har gått igenom det fältet...
Vad tror du vi sysslade med hela
natten? Plockade svamp?

IRENE
Det finns många sätt att leta på...

JONNY
Du kan ju åka och prata med de där
smånassarna.

10:13:00:15

ELIN
Hej. Är det här spanmötet är?
Jag trodde vi skulle vara där borta.

ANDERSSON
Det är mitt fel, för att jag tål inte...
Det är så att min rygg tål inte riktigt
de stolarna som är där.

ANDERSSON
Det här är alltså Elin Nordenskiöld.

IRENE
Åh... Hej. Välkommen. Irene Huss.

ELIN
Tack.

JONNY
Trevligt, trevligt. Inte visste jag att
vi skulle få en ny receptionist.

ELIN
Nej, det visste inte jag heller. Jag är
er nya kriminaltekniker. Jag kommer att
jobba mer direkt med er.

JONNY
Du kommer att ha ditt laboratorium här?

ELIN
Exakt.

JONNY

Trevligt, trevligt.

IRENE

Det här är vad vi jobbar med just nu.
Då kanske du kommer att få hjälpa oss
att identifiera henne.

ELIN

Jamen, det här är ju Annika Svensson.
Född 1955 den 11:e mars, skriven
i Högsbo på Växelmyntsgatan 5.
Ensamstående.

ELIN (CONT'D)

Rapporten från rättsmedicinska kom
precis. Jag fick den från receptionisten,
som jag för övrigt hoppas tänker stanna.

10:14:04:11

IRENE

Annika har jobbat på Ljungh's Blommor.
Kan det förklara orkidéerna?

ANDERSSON

Ja, åk dit.

FREDRIK

Jag följer med.

10:14:54:04

FLORISTEN

Jag kan inte fatta att hon är död.
Det här förklarar varför vi inte
har fått några vykort.

IRENE

Så hon hade semester?

FLORISTEN

Hon skulle till Thailand i fem veckor.
Hon har jobbat här i nästan 20 år.

IRENE

Så ni kände varann ganska väl?

FLORISTEN

Ja... Det kan man ju tro, men hon var
svår att komma nära inpå.

IRENE

Känner du till Angreacum sesquipedale?

FLORISTEN

Ja, det är en orkidé från Madagaskar.
Ganska ovanlig, men den kostar mer
än den smakar, om ni frågar mig.

IRENE

Om jag skulle fråga Annika?

FLORISTEN

Ja, det var faktiskt hennes favorit.
Hur visste ni det?

IRENE

Har ni den här i affären?

FLORISTEN

Nej. Inte nu längre. Men för ett
tag sen så hade vi en kund här som
kom in och köpte den regelbundet.
Han ville faktiskt bara handla av
Annika.

IRENE

Kan du beskriva honom?

FLORISTEN

Runt 30... normal kroppsbyggnad...
mörkbrunt hår...alltid välklädd.
Såg ganska så bra ut.

FREDRIK

Finns det nån möjlighet att gå igenom
kontokortshistoriken för den här
perioden?

FLORISTEN

Visst. Men han betalade alltid kontant.

IRENE

Vet du vad han hette?

FLORISTEN

Nej, men Annika kallade honom
svärmorsdrömmen, för att han alltid
var så artig.

10:16:53:01

KATARINA

Hjälper du mig ner med byrån?

IRENE

Ja, visst. Jag ska bara
göra klart här först.

KATARINA

Mamma...

IRENE

Ja?

KATARINA

Du kanske kan ta en liten paus?

IRENE

Javisst. Om du hjälper mig så går
det fortare.

10:17:21:04

KATARINAS KOMPIS

Den verkar ju hel, i alla fall.

10:17:25:09

IRENE

Vad håller du på med? Du kan ju
inte bara kasta ner...

KATARINA

Vi tappade den. Okej? Vi fick ju
ingen hjälp ju!

IRENE

Spegeln du fick av mormor, då!

KATARINA

Är det det enda du har att säga?

IRENE

Nej. Du kommer att få måla om väggen
också.

KATARINA

Kom, vi drar.

KATARINAS KOMPIS

Men vi är ju inte klara?

KATARINA

Jo. Vi är så klara vi kan bli.

IRENE

Du gumman...förlåt...

KATARINA

Rör mig inte! Lägg av!

IRENE

Förlåt, Jag menade inte att bli...

KATARINA

Nej, men du tycker ju bara att det ska bli skönt att jag flyttar härifrån, eller hur, så att du slipper mig.

IRENE

Du, gumman?

10:18:32:22

IRENE (CONT'D)

Katta? Du, förlåt, det var inte meningen att...

10:18:41:11

IRENE (CONT'D)

Katta? Är det du?

10:18:57:20

IRENE (CONT'D)

Hallå?!

10:19:39:15

IRENE (CONT'D)

Men Sammie! Vad du skräms.

10:20:07:02

IRENE (CONT'D)

Ja hej, det är jag.

KRISTER (telefon)

Hej.

10:20:08:14

IRENE

Du, har du flyttat bänken?

KRISTER (telefon)

Vilken bänk?

IRENE

Den på framsidan.

KRISTER

Inte en aning...

IRENE (telefon)
Nu står den på baksidan under
matsalsfönstret.

KRISTER
Älskling, lyssna på mig. Jag är
lite upptagen just nu. Jag måste
sluta nu.

IRENE
Jaha.

KRISTER
Puss. Hej.

IRENE (telefon)
Ja, hej då.

10:20:59:00
DEN YNGRE BRODERN
Är det inte bättre att vi åker hem
igen? Och berättar.

DEN ÄLDRE BRODERN
Kom igen nu. Du är väl inte feg?
Det finns säkert inte fler ändå.

10:21:48:17
DEN ÄLDRE BRODERN (CONT'D)
Här är en. Jag har hittat en till.

DEN YNGRE BRODERN
Jag vet inte om jag vill.

DEN ÄLDRE BRODERN
Så du är feg?

DEN YNGRE BRODERN
Ja, jag är nog lite feg...

DEN ÄLDRE BRODERN
Okej, men cykla hem då. Men det får
bli själv, utan mig. Det är jag som
kommer i alla tidningar och tv och så.
Jag kommer inte säga nånting om att
du var med.

10:23:12:08

DEN YNGRE BRODERN

Där. Kolla.

10:23:37:20

DEN ÄLDRE BRODERN

Om du lyser, så gräver jag.

DEN ÄLDRE BRODERN (CONT'D)

Men vänta, då!

DEN ÄLDRE BRODERN (CONT'D)

Lugna ner dig! Hon är ju död!

10:24:11:04

IRENE

Sch! Sch! Tyst! Tyst! Lugna ner dig.

Det är bara jag! Tyst! Titta på mig.

IRENE

Nu får ni berätta ni vad ni håller på med. Det är mitt i natten. Vad är det ni håller...

10:24:42:19

JONNY

Helvete...

10:24:57:04

IRENE

Wow...

FREDRIK

Vadå?

JONNY

Man blir så trött...

IRENE

Hoppas du har några andra skor med dig bara.

IRENE

Hittills har vi hittat ytterligare tre. Alla kvinnor och gravarna var markerade med små stenar.

FREDRIK

Precis som i Blair Witch...

JONNY

Det är ju rena massgraven...

IRENE

Nej, alltså de är begravda var och en för sig. Jag tycker det liknar mer en kyrkogård.

10:25:24:09

IRENE (CONT'D)

Kom här...

IRENE

De här föremålen hittades i gravarna och Annika Svensson, hon begravdes ju tillsammans med sin favoritblomma. Jag tror att de här föremålen också betydde nåt speciellt för vart och ett av de här offren.

JONNY

Vad skulle den här betyda?

IRENE

Det är en sån där healingkristall och det där är stenarna som jag pratade om.

FREDRIK

Men vänta, det här är ju som...gåvor. Och det måste betyda att gärningsmannen har känt offret ganska väl. Eller?

JONNY

Hej.

ELIN

Hej. Vi har hittat ytterligare en kropp borta i östra hörnet.

IRENE

Vad är det för föremål?

ELIN

En Barbados-skiva. Du, vad tror du om att låta han datakillen köra de här två i sitt program?

ELIN (CONT'D)

Ser du?

IRENE

Ja, ja. Jo.

ELIN

Den här sista måste vi nog vänta med tills tandanalysen är klar, tror jag.

IRENE

Ja.

ELIN

Nämen hej.

FREDRIK

Hej.

ELIN

Snygga skor.

Kanske inte så praktiska, va?

FREDRIK

Barbados...

10:26:33:13

FREDRIK

Annika Svensson, Mona Hedin, Lilly Jönsson och Inger Frid.

FREDRIK (CONT'D)

Cindy har bekräftat allihop.

Men på de här två har förruttnelsen gått alldeles för långt. Programmet kan inte identifiera dem.

JONNY

Det är sju månader mellan Inger och Lilly. Och fyra månader mellan henne och Mona och så är det bara två månader innan han ströp Annika.

FREDRIK

Det går snabbare och snabbare.

Han ökar farten.

IRENE

Jag tänker på de där gåvorna... och stenarna vid gravarna. Det verkar så kärleksfullt på nåt sätt.

FREDRIK

Menar du att han var förälskad i dem?

JONNY

Märkligt sätt att visa sin kärlek på...

IRENE

Huss. Hej. Du, jag lägger dig på högtalare, för Fredrik och Jonny är också här.

YVONNE STRIDNER (telefon)
Det näst äldsta offret är alltså Ebba Wennergren. Mördad i augusti 2008. Dödsorsak: strypning med stålvaajer. Och personnumret är: 4509...

FREDRIK
Vänta. En gång till.

YVONNE (telefon)
Ja. 450912-2341.

IRENE
Och nåt på den första?

YVONNE (telefon)
Nej. Käkbenet är sönderslaget vilket försvårar en tandanalys.

IRENE
Tack ska du ha.

FREDRIK
Gissa var Ebba Wennergren jobbade nånstans?

FREDRIK (CONT'D)
På en bensinstation. Den i frihamnen.

JONNY
Är inte det på vägen till gravfältet?

FREDRIK
Det är inte den närmsta, men den har en biltvätt.

10:28:07:04
IRENE
Hur åker du?

JONNY
Jag tar...

ANGELICA MALMBORG-ERIKSSON
Nämen, hej! Irene Huss, eller hur?

IRENE
Ja...?

ANGELICA MALMBORG-ERIKSSON
Känner du inte igen mig? Angelica
Malmborg-Eriksson...

ANGELICA MALMBORG-ERIKSSON (CONT'D)
Din chef har lovat att hjälpa mig
att fixa ett dokument till
försäkringsbolaget. Du vet, allt är
fortfarande i en enda röra efter Frejs
död.

IRENE
Eh... Vi ska...

ANGELICA MALMBORG-ERIKSSON
Ja. Vi ses. Hej.

10:28:35:11

IRENE
Jamen, det kommer du väl ihåg? Det var
hon som mördade för att skydda sin son.
Vi satte ju dit henne för mord.

JONNY
Och så tog han livet av sig sen.
Men hamnade inte hon på hispan?

IRENE
Jo, jo, jo. Hon blev friskförklarad.

JONNY
Precis som vår kille kommer att bli.
Ibland är det här jobbet helt meningslöst

10:28:54:04

BENSINSTATIONSKVINNAN
Hon var en sökare. Djupt troende.

IRENE
Vad trodde hon på, då?

BENSINSTATIONSKVINNAN
Ufon, reinkarnation...
Allt som inte går att bevisa.

BENSINSTATIONSKVINNAN (CONT'D)
Du vet, vi trodde att hon hade gått
med i nån typ sekt eller så. Men vadå?
Är det nån som har typ mördat henne?

IRENE

Trodde hon på kristaller också?

BENSINSTATIONSKVINNAN

Det fanns inte ett problem som inte en av hennes kristaller kunde lösa.

BENSINSTATIONSKVINNAN

Hej.

KUND

Hej.

BENSINSTATIONSKVINNAN

Tack.

IRENE

Hade hon pojkvän?

BENSINSTATIONSKVINNAN

Det var nya hela tiden. Tjejer också, för den delen. Men hon, hon dumpade den ena efter den andra, så det kan ju inte ha varit så kul.

IRENE

Du, har ni kamera i biltvätten?

10:29:42:01

JONNY

Okej, han kände till deras intressen...

IRENE

Ja, men inte bara det. Jag tror han delade deras intressen.

JONNY

Jamen vad är det här för en snubbe?
Orkidéer, dansbandsmusik, kristaller,
korsord och stickning med fula motiv?

ELIN

Det där låter precis som min mamma.

IRENE

Jag tror du har rätt, Jonny. Jag tror inte det här är hans intressen, men jag tror att han låtsas det för att komma nära de här kvinnorna.

JONNY

Men det är ju ett jäkla jobb han lägger ner på var och en.

Och sen tar han bara ta livet av dem?

IRENE

Jag tror inte han planerar att ta livet av dem.

JONNY

Här är ju borstar, då sket det sig.

ELIN

Högtryckssprutan är här i all fall och trycket går upp till 315 bar.

IRENE

Vad betyder det?

ELIN

Att det är tillräckligt för att fläka upp huden på en människa.

JONNY

Jag vet inte hur det är med er, men jag skulle ju bli lite småstressad om jag tvättade mina lik under den där.

IRENE

Den? Den funkar inte längre. Det har den aldrig gjort.

JONNY

Men hör ni. Allvarligt talat. Varför ta risken att ta hit liken och spola av dem här?

IRENE

Han kanske inte hade nåt annat val? Bor i lägenhet och parkerar bilen på gatan.

JONNY

Jo, jag vet. Och här kan han arbeta ostört, men så enkelt är det inte.

JONNY (CONT'D)

Rent konkret går det till så att man startar själva biltvätten där utanför, så kör man in bilen och sitter kvar under hela spektaklet.

JONNY (CONT'D)

Men det gör alltså inte vår gärningsman,

utan han går ur bilen mitt i ösregnet,
går bort till bagageluckan, tar ut
en död tant, sen lägger han henne här
för att spola av henne, det vete fan hur
han bär sig åt... Nämen, alltså, ni hör
ju själva.

IRENE

Jo, jo. jo. Men om det nu är så han har
gått till väga... Du, Jonny,
då har han väl tryckt in den där.

IRENE

Fortfarande skeptisk?

JONNY

Ja, faktiskt.

ELIN

I så fall får ni hitta på en
annan förklaring till det här...

10:32:13:00

BINGOUTROPARE

Då spelar vi Jokern med en vågrät rad.
Alla klara? Olof 68, sexa åtta.

BINGOUTROPARE (CONT'D)

Gustav 53, femma, trea. Ivar 28, tvåa,
åtta. Bertil 4...

SVÄRMORSDRÖMMEN

Ursäkta mig. Brukar ni gå hit ofta?

BINGOUTROPARE (O.S.)

Niklas 32, trea...

SVÄRMORSDRÖMMEN

Ni förstår, det här är min första
gång. Jag, jag har inte spelat förut.
Kan man få bingo på diagonalen också?

ULLA DAHLSTEN

Javisst. Visst kan man det.

SVÄRMORSDRÖMMEN

Jaha. Tack. Gud, vad snabbt det går.
Jag blir alldeles stressad.
Det är så många siffror att hålla
reda på.

ULLA DAHLSTEN
Vänta, ska jag hjälpa dig.

BINGOUTROPARE (O.S.)
Niklas 45.

ULLA DAHLSTEN
Så där. Så får du översikt. Så.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Åh, tack så mycket.

ULLA DAHLSTEN
Nämen titta, där har du ju bingo.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Är det sant?

ULLA DAHLSTEN
Ja.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Bingo!

ULLA DAHLSTEN
Bingo!

SVÄRMORSDRÖMMEN
Tack så mycket.

10:33:38:22
SVÄRMORSDRÖMMEN
Jaha, då har man spelat bingo också.
Det var jätte...jättekul.

ULLA DAHLSTEN
Ja, det är kul.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Trevligt.

SVÄRMORSDRÖMMEN (CONT'D)
Du? Ska jag följa dig hem?

ULLA DAHLSTEN
Nej, det behövs...

SVÄRMORSDRÖMMEN
Det är ingen fara, för vi ska ändå
åt samma håll.

ULLA DAHLSTEN
Hur vet du det?

SVÄRMORSDRÖMMEN
Nä, alltså, jag har sett dig på
bussen några gånger. Har du aldrig
sett mig där?

ULLA DAHLSTEN
Nej.

10:35:29:03
ELIN
Jonatan...

10:35:35:07
ANDERSSON
Vet vi om han spolade av alla i den
där biltvätten?

IRENE
Ja, Elin ska ha säkrat spår från
alla de här fem som vi hittills
har identifierat. Så det verkar inte
som att han tvättar dem för att
undanröja bevis, utan snarare för
att de skulle vara rena och fina till
han begravde dem.

JONNY
Hon är bra, den där nya.

ANDERSSON
Mycket bra.

IRENE
Vi kan alltså ha att göra med en
"delusional stalker".

ANDERSSON
"Stalker" är jag med på, men vad
betyder "delusional"?

IRENE
Det är en förföljare som inbillar
sig att han har en alldeles särskild
relation med sitt offer och ett sätt
att komma de här offren nära, det är
att dela deras intressen.

IRENE (CONT'D)

Annika Svenssons intresse för orkidéer,
till exempel.

ANDERSSON

Men hon måste väl ha märkt att han bara
var en lallare som inte visste vad
han snackade om?

IRENE

Jo, jo, men till en början så blev
hon väl bara glatt överraskad. Sen
när hon insåg att han inte visste vad
han pratade om, så hjälpte hon honom
väl på traven. Vilket han då säkert i
sin tur tolkar som en kärleksförklaring.

JONNY

Det är det jag alltid har sagt.
Man ska aldrig hjälpa nån.

IRENE

Förälskelsen i sig behöver inte
innebära nån större risk. Man kan
ha en stalker efter sig utan att ens
veta om det, men...

FREDRIK

Ta-da!

JONNY

Är det Elin som får dig på så gott humör?

FREDRIK

Ja, det skulle det kunna vara.
Det var i alla fall hon som hittade
den här i brunnen på biltvätten.
Först så trodde vi inte den hade med
vårt fall att göra, men sen så fick
jag träff på "Jonatan".

ANDERSSON

Jonatan?

FREDRIK

Det står ingraverat i ringen.

IRENE

Var fick ni träff?

FREDRIK

I listan på anmälda försvunna.

JONNY

Det var väl bara på kvinnor?

FREDRIK

Jomen Jonatan är en av de anhöriga,
som anmälde sin fru försvunnen.
Nämligen hon här. Elisabet Lindberg.
Jobbade som sköterska på Sahlgrenska
och Jonatan Lindberg anmälde henne
försvunnen för tre år sedan.

IRENE

Men han, då?

FREDRIK

Nej, han har blivit förhörd fyra
gångar, så att han är helt avfärdad.

10:37:29:18

IRENE

Jonatan Lindberg?

10:37:39:00

JONATAN LINDBERG

Ja.

JONATAN LINDBERG (CONT'D)

Jag hade just vaknat upp från en
bypass-operation och sjuksköterskan
som hade hand om mig, det var
Elisabet.

JONATAN LINDBERG (CONT'D)

Tre dar efter att vi hade gift oss
skulle vi segla iväg med min båt,
på vår bröllopsresa, jorden runt.

JONATAN LINDBERG (CONT'D)

Så jag stod där och väntade, men
hon dök aldrig upp.

JONATAN LINDBERG (CONT'D)

Först så tänkte jag att hon hade
ångrat sig. Det var...det var för
bra för att vara sant, på nåt sätt.

JONATAN LINDBERG (CONT'D)

Efter två dar ringde jag upp
Sahlgrenska. Jag tänkte att hon
kanske var där och jobbade...

10:38:41:09

JONNY

Irene, jag fick en tanke bara...
Det finns ingen möjlighet att mördaren
också var patient?

IRENE

Till Elisabeth, menar du?

JONNY

Att det är nån svartsjukehistoria?

10:38:52:04

VAKTMÄSTARE

Jaha, här har vi arkivet, då.
Användarnamn: sahl. Lösenord: gren.
Sahl med h. Ha det så trevligt.

JONNY

Vad är det för fel på pappersarkiv?

10:39:07:02

JONNY (CONT'D)

Här är det nånting. Dieter Hemlin,
Togs in för kärlkramp, 26 år gammal.
Storrökare.

IRENE

Det kan inte vara han. Vår kille
röker inte.

JONNY

Fan, vad jobbig du är...

10:39:31:05

JONNY

Här är nånting. Han är inte inlagd
själv, men hans mamma...

JONNY (CONT'D)

Gunnel Börjesson dog i en plötsligt
hjärtinfarkt 57 minuter efter att
hon kom in akut. I sällskap hade hon
med sig sin son.

JONNY (CONT'D)

"Verkar inte helt förstå att patienten
är död. Behov av tröst och närhet."

IRENE

Vad heter sonen?

JONNY
Daniel Börjesson.

10:40:28:09
ULLA DAHLSTEN
Var så god. Hej.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Hej.

ULLA DAHLSTEN
Hej.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Jag kom bara förbi, för jag ville
tacka för igår.

ULLA DAHLSTEN
Nej, det är jag som ska tacka.
Jättesnällt av dig att följa
med hem. Kan jag inte få bjuda på
ett kilo räkor? Jag har jättefina.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Jovisst. Visst kan du få det,
men först måste du blunda, för jag
har en liten överraskning.

ULLA DAHLSTEN
Nej, du kan inte gå in här.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Bara blunda nu. Okej? Bara blunda
nu. Blunda.

ULLA DAHLSTEN
Okej.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Inte tjuvkika.

ULLA DAHLSTEN
Nej.

SVÄRMORSDRÖMMEN
Nu kan du titta. Varsågod.

ULLA DAHLSTEN
Nämen, inte ska jag...

SVÄRMORSDRÖMMEN
Öppna det bara.

SVÄRMORSDRÖMMEN (CONT'D)

Det är biljetter till bingohelgen
i Borås. Både buss och hotell,
allt är inkluderat.

SVÄRMORSDRÖMMEN (CONT'D)

Vad är det? Är det nåt fel?

ULLA DAHLSTEN

Nej, nej. Det är jättegulligt av dig,
men... Vi känner ju inte varandra.

SVÄRMORSDRÖMMEN

Nej, men jag trodde du gillade mig?

ULLA DAHLSTEN

Jo, det gör jag...

SVÄRMORSDRÖMMEN

Och bingo? Du gillar väl bingo?

ULLA DAHLSTEN

Ja, jag gillar bingo.

SVÄRMORSDRÖMMEN

Om du inte kan nu i helgen, så
kan vi ta det nästa helg. Eller
helgen efter det.

ULLA DAHLSTEN

Hej.

ULLAS MAN

Hej.

ULLA DAHLSTEN

Hej. Eh...

JOHAN

Hej. Johan.

10:42:48:21

LÄKARE

Hon har alltså ådragit sig en kraftig
hjärnskakning och det är allvarligt.
Så att det viktiga nu, det är att hon
får tid och möjlighet att ta det lugnt
och vila upp sig. Ja, man får väl säga
att hon har haft tur ändå, dottern.
Kragen på jackan tog emot linan och
vi kommer alltså att behålla henne

här över natten.

KRISTER

Tack så mycket.

10:43:46:11

KRISTER (CONT'D)

Vad är det?

MOBILSKÄRMEN

"Skyddat nummer."

"Du borde tänkt dig för innan du
lekte med elden, din jävla fitta!"

10:43:56:10

KRISTER

Det här är ju för fan inte klokt.

IRENE

Jag visste ingenting. Jag lovar.

Jag visste ingenting.

KRISTER

Att du utsätter dig själv för fara,
det är en sak, men att du utsätter
våra barn, det är helt oacceptabelt.
Du har gått över gränsen, fattar du det?

IRENE

Ja, det fattar...

KRISTER

Det är inte första gången heller.
Det är inte första gången.
Vet du vad sanningen är? Du kommer
aldrig att erkänna det här, men vet
du att sanningen är att du får en kick
utav den här spänningen...
Ju närmare katastrofen, desto bättre.

IRENE

Tyst! Du får inte säga så. Du får inte
säga...

10:45:40:21

"Hemligt nummer"

"När jag är klar med dig kommer
du att brinna i helvetet."

10:46:18:20

ANDERSSON (O.S.)

Kom in!

FREDRIK
Irene?

IRENE
Daniel Börjesson?

FREDRIK
Ja.

ANDERSSON (O.S.)
Kom in, sa jag.

JONNY
Rena svärmorsdrömmen...

IRENE
Jag tycker jag känner igen honom...

ANDERSSON
Var det nån som ville nåt?

FREDRIK
Vadå, har du sett honom? Var då
nånstans?

ANDERSSON
Till mig?

JONNY
Nej. Till Alfred.

ANDERSSON
Alfred?

JONNY
52 cm, 4,2 kg. Lite lik dig, faktiskt.

ANDERSSON
Morfar?

JONNY
Ja.

FREDRIK
Vad roligt!

ANDERSSON
Grattis!

JONNY
Tack.

ANDERSSON
Kul.

ANDERSSON (CONT'D)
Var det nån som ville nåt?

IRENE
Jo, eh... Jag åker till Ljungh's
Blommor och kollar om floristen
känner igen honom. Jättekul, grattis,
Jonny!

10:47:11:07
IRENE
Hej. Jag vill att du ska titta på det
fotot. Var det honom du menade?

10:47:16:09
JONNY
Bra, då tar du och sätter upp det
och så ringer du det numret.

10:47:19:21
IRENE
Det här är Daniel Börjesson.
Son till Gunnel Börjesson.

IRENE (CONT'D)
Ja, ni ser ju själva.

ANDERSSON
Så du menar att han har valt sina offer
utifrån deras utseende?

IRENE
Ja. Och dessutom så... Relationen
dem emellan kan ha varit...ja, lite mer
än bara...mor och son.

IRENE (CONT'D)
Om det var så här, är det inte
så svårt att förstå varför mammans
plötsliga död blev så fullständigt
förödande för honom. Och hans enda
utväg var att hitta en ny "mor" att
förälska sig i och bli älskad av.

IRENE (CONT'D)
Och så föll det första valet på

Elisabet Lindberg, sjuksköterskan
som han träffade på sjukhuset.

IRENE (CONT'D)

Och när hon sen gifter sig med
Jonatan, så är det då i Daniels
ögon ett så stort svek så han ser
sig tvungen att döda henne.

ELIN

Men problemet är att vi har ju
ingenting som binder honom till
kropparna. De är helt renskrubgade
och det finns inga fingeravtryck
på plasten eller ens det minsta
hårstrå.

ANDERSSON

Vi kommer aldrig att få en
husrannsakan på så lösa grunder.

IRENE

Nähä. Då får vi hoppas att han
öppnar när vi ringer på.

10:49:01:00

IRENE

Det är polisen!

JONNY

Ska vi bara ge upp nu?

IRENE

Har du nåt annat förslag?

JONNY

Ja, vi kan ju gå in ändå.

FREDRIK

Nej. Nej, det kan vi inte göra.
Vi har ju ingen...

IRENE

Okej, då går vi in.

ELIN

Okej.

FREDRIK

Alltså, jag har tänkt på en grej...

10:49:55:17

TJEJEN

Hej. Jag undrar ifall du skulle vilja skänka en slant till vårt basketlag. För vi ska åka på en resa.

10:50:08:00

JONNY

Klar!

10:50:10:04

SVÄRMORSDRÖMMEN

Kom in.

10:50:22:01

IRENE

Klar!

10:50:28:18

FREDRIK

Klar!

10:50:37:06

IRENE

Okej, Elin, då är det din tur.

10:50:42:21

SVÄRMORSDRÖMMEN

Vart ska ni resa nästans?

TJEJEN

Till Belgien.

SVÄRMORSDRÖMMEN

Trevligt.

TJEJEN

Tack så jättemycket.

SVÄRMORSDRÖMMEN

Lycka till.

TJEJEN

Tack.

10:52:28:13

ELIN

Ja, då var jag klar.

ELIN (CONT'D)

Ingenting. Inte ens ett hårstrå.

Ska vi hitta några bevis här,

så måste vi plantera dem själva.

IRENE

Sex mördade kvinnor. Det måste ju finnas nånting.

JONNY

Kan vi inte bara sätta span på lägenheten? Han måste ju hem och sova nån gång.

IRENE

Vadå? Ska vi bara förlita oss på hans erkännande, eller?

JONNY

En del vill ju ingenting annat än att bli gripna. Och få lätta sitt hjärta.

IRENE

Så mycket energi som han lagt ner på att sopa igen alla sina spår? Skulle inte tro det, hör du.

FREDRIK

Men tänk så här, då: Tänk om det finns nån som har överlevt.

FREDRIK (CONT'D)

Tänk om det finns nån som har blivit överfallen, men som kom undan?

10:53:34:18

IRENE

Förlåt! Förlåt, det var inte meningen. Är det okej?

KILLE

Ja, ja.

10:53:45:05

SYSTEMBOLAGSANSTÄLLD

Det blir nog inget mer för dig idag.

KUND

Vad då mer? Jag har ju för fan inte druckit nånting. Kom igen nu.

SYSTEMBOLAGSANSTÄLLD

Jag får be dig gå ut.

KUND

Vad då gå! Jag har väl för fan samma rätt att handla här som alla andra! Har jag inte det?! Ge mig flaskan! Din jävla fitthora! Ge mig flaskan, för...

SYSTEMBOLAGSANSTÄLLD

Nej. Gå ut nu.

KUND

Vad då gå ut!

10:54:07:13

FREDRIK

Jag har hittat en. Här.

FREDRIK (CONT'D)

Det är en kvinna som har blivit förföljd flera gånger av samma man och så blir hon överfallen, men hon har inte lyckats peka ut gärningsmannen.

IRENE

Var det strypförsök?

FREDRIK

Ska se här... "Överfallen bakifrån men lyckades slå sig fri med en...

IRENE

En fryst fårfiol?

10:54:26:11

KUNDEN FRÅN SYSTEMBOLAGET

Det här...det här jävla samhället, va...
Det har penetrerat mig i röven, så...
det är fan inte mer än rätt att, att...
Fattar du? Så det är fan inte mer än rätt.

10:54:46:18

MARIE PERSSON

Nej, jag ska inte ha nåt.

IRENE

Irene Huss, Göteborgspolisen.
Det gäller överfallet i november förra året.

10:54:55:21

KUNDEN FRÅN SYSTEMBOLAGET

Det är fan inte mer...än rätt...

10:55:18:19

MARIE PERSSON

Han var jättetrevlig och precis som jag intresserad av matlagning. Och så började han handla i samma affär som jag. Precis samma varor. Det kanske inte låter så hemskt. Men det var fruktansvärt.

IRENE

Vad pratade ni om?

MARIE PERSSON

Han frågade om allt mellan himmel och jord. Vad jag skulle ha till middag, vad jag hade för favoritdiskmedel, vad jag föredrog, drömmar eller dammsugare. I början så svarade jag på alla frågor, men det ledde bara till ännu fler frågor, så till slut så började jag ignorera honom.

IRENE

Och det var då han överföll dig?

MARIE PERSSON

Ja.

IRENE

Såvitt vi vet, så är du den enda som har lyckats överleva.

MARIE PERSSON

Har han gett sig på fler?

IRENE

I nuläget har vi grävt upp sex mördade kvinnor.

IRENE (CONT'D)

Har du träffat honom sen dess?

MARIE PERSSON

Nej, och jag har skaffat överfallslarm och hund, så jag känner mig faktiskt lite tryggare.

IRENE
Helt trygg blir du inte förrän han
är gripen. Framför allt fälld.

MARIE PERSSON
Nej.

IRENE
Marie, du är vårt enda vittne!

MARIE PERSSON
Jag har det bra som det är.
Jag vill inte bli inblandad.

IRENE
Jamen, du är ju redan inblandad!

10:58:18:06
KRISTER
Måste du ta det där?

IRENE
Hej, Katta.

KATARINA
Mamma, du måste komma hit.
Det är nån som försöker ta sig in.

10:58:40:02
IRENE
Gumman...

10:58:45:17
DANIEL BÖRJESSON
Ursäkta, jag hittar ingen Bridge-
blandning här. Den är inte slut,
hoppas jag?

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)
Skulle inte du kunna vara en ängel
och bara titta efter på lagret?

10:59:06:07
IRENE
Det är nånting... Det är nåt med det
här fallet som...gör mig så jävla rädd.

KRISTER
Vad är det du är rädd för?

IRENE
Om jag inte lyckas ta honom...så vet

jag inte vad jag gör.

KRISTER

Det är klart att du kommer att ta honom.
Du vet ju vem det är.

IRENE

Jag var så nära...att säga upp mig.
Jag hade avskedsansökan, jag hade skrivit under. Jag skulle precis lämna in den till Andersson, men då fick vi fram hans identitet.

KRISTER

Vet du vad? Jag tar flickorna ut till stugan tills det här är över.
Lova mig att du är rädd om dig.

IRENE

De har hittat honom.

11:00:41:23

BENSINSTATIONSKVINNAN

Han har varit där inne en kvart.

IRENE

Okej. Då går du in och så stänger du.

JONNY

Polis. Ni måste lämna platsen.

11:01:49:18

POLIS

Objektet är kvar där inne.
Vi spränger låset.

11:02:30:21

IRENE

Kom ut! Ut ur bilen!

DANIEL BÖRJESSON

Aj! Aj!

IRENE

Få se händerna!

POLIS

Kom igen. Händerna. Visa händerna!

DANIEL BÖRJESSON

Aj! Aj!

POLIS
Stilla!

DANIEL BÖRJESSON
Ni skrämmer ju livet ur en!

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)
Jag har inte gjort nåt!

FREDRIK
Var är nycklarna?

FREDRIK (CONT'D)
Bakluckan! Var är nycklarna!

DANIEL BÖRJESSON
De ligger väl i bilen! Aj!

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)
Får man fråga vad ni letar efter?

FREDRIK
Jag hittar dem inte.

JONNY
Jamen, bryt upp, då.

DANIEL BÖRJESSON
Får man fråga vad ni letar efter?

IRENE
Var har du gjort av den?!
Var har du gjort av den?!

DANIEL BÖRJESSON
Vad då för nåt?

IRENE
Kroppen! Var är kroppen?!

DANIEL BÖRJESSON
Vad då för kropp?

11:03:30:16
IRENE
Hur går det?

ANDERSSON
Vi kan bara hålla honom till 18.

IRENE
18? Men hur ska vi hinna det?

Du skulle ju fixa det här.

ANDERSSON

Du vet lika väl som jag att om
en åklagare ska bevilja häktning,
så räcker det inte med några
lösa antaganden.

IRENE

Då är det du som bestämmer när
nästa kvinna dör.

ANDERSSON

Det där var väl jävligt onödigt sagt!

11:04:01:23

DANIEL BÖRJESSON

De här är gjorda på margarin.
Min mor gjorde dem alltid på smör.
Det går inte ens att jämföra.

IRENE

Du och din mor... Ni stod varann ganska
nära, eller hur?

DANIEL BÖRJESSON

Inte mer än normalt.

IRENE

Vad är normalt?

IRENE (CONT'D)

Vad jag förstår så dog hon i en
hjärtattack. Hur kändes det?

DANIEL BÖRJESSON

Kändes?

IRENE

Det måste ju ha kommit som en chock.

IRENE (CONT'D)

Minns du henne?

DANIEL BÖRJESSON

Hon tog hand om mor.

IRENE

Framför allt tog hon väl hand om dig?

IRENE (CONT'D)

"Upprepar ständigt frågan när hans mor kommer hem. Troligen svårt chockad. Långa samtal. Behov av tröst och närhet."

IRENE (CONT'D)

Det är dig hon skriver om. Förstår du det?

DANIEL BÖRJESSON

Vet du vad jag tror?

Jag tror att hon var lite förälskad.

IRENE

Förälskad?

DANIEL BÖRJESSON

Inte så lite heller, för den delen. Hon var med mig hela tiden. Det var som att hon inte hade tid med de andra patienterna.

IRENE

Om hon nu var så förälskad, hur kommer det sig då att hon gifte sig med Jonatan Lindman?

IRENE (CONT'D)

Gjorde det ont?

11:05:41:09

FREDRIK

Hur går det?

ELIN

Nej, ingenting.

FREDRIK

Det är ju inte säkert att han faktiskt mördade igen.

ELIN

Men vad gjorde han här, då?

11:05:53:10

IRENE

Du sa att du åkte dit bara för att tvätta bilen.

DANIEL BÖRJESSON

Ja. Är det nåt konstigt med det?

IRENE

Det konstiga är väl att du försökte fly.

DANIEL BÖRJESSON

Jamen jag blev ju rädd. Irene, jag var och tvättade min bil. Och så blev jag mött av maskerade män med automatvapen. Skulle inte du också bli rädd då?

11:06:25:22

IRENE

Känner du igen nån av de här?

DANIEL BÖRJESSON

Ja, allihop. Det där är Annika. Och hon här hette Ebba nånting. Hon arbetade på bensinstationen där jag brukar tvättar bilen.

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)

Fast det var ett tag sen jag såg henne nu.

IRENE

Hon är mördad precis som alla de andra.

DANIEL BÖRJESSON

Vad hemskt.

IRENE

Tycker du det?

DANIEL BÖRJESSON

Du vill att jag ska erkänna att jag mördade oskyldiga kvinnor och... och spolade dem rena i en biltvätt innan jag gräver ner dem i marken? Irene... Bli inte arg nu, men jag tror att du har tagit fel person.

11:07:33:05

ANDERSSON

Irene?

IRENE

Ja?

11:07:39:00

ELIN

Det här liknar mer ett rånöverfall

än ett mord. Hennes örhängen har blivit bortslitna och sen så hittade vi plånboken i sektor fyra, alltså ett tiotal meter från kroppen, den var helt tömd.

JONNY

"Sektor fyra." Vad bra.

FREDRIK

Har du hittat något mordvapen?

ELIN

Nej. Eller inte än, i alla fall.

Men om det finns nåt kommer vi säkert att hitta det under natten.

IRENE

Utan avtryck eftersom Daniel Börjesson inte lämnar några avtryck.

11:08:28:00

FÖRSVARSADVOKAT

Då kan vi gå.

11:08:31:01

IRENE

Du satt bara och väntade på att klockan skulle bli sex!

FÖRSVARSADVOKAT

Släpp min klient.

IRENE

Du tog livet av henne för att vi skulle bli av med vårt enda vittne!

FÖRSVARSADVOKAT

Alltså, Daniel, du behöver inte svara på det här. Släpp min klient!

FÖRSVARSADVOKAT

Hallå, kan man få lite hjälp här?!

DANIEL BÖRJESSON

Du får ursäkta Irene, men jag förstår inte riktigt vad du...vad du pratar om? Vem är det nu jag skulle ha mördat?

FÖRSVARSADVOKAT

Det här...det här är fullständigt oacceptabelt. Alltså, är hon på

er avdelning?

FÖRSVARSAADVOKAT (CONT'D)

Bara så ni vet, kommer vi att lämna
in en anmälan tillsammans med...

DANIEL BÖRJESSON

Nej, det kommer inte att behövas.
Hon försöker bara sköta sitt jobb
och det ska hon få fortsätta med.

11:09:10:14

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)

Men om det går bra nu, så skulle
jag gärna vilja åka hem. Det över
två dygn sen jag städade och min
mor sa alltid att man inte får låta
dammet ta över.

11:09:29:00

JONNY (O.S.)

Han har fan städat i tre timmar.
Det är ju värre än min morsa.

FREDRIK

Han kanske bara retas?

JONNY

Jobbigt sätt att retas på...

11:09:52:02

JONNY

Allvarligt talat... varför måste
vi sitta här? Det kan man ju sätta
span på om det nu är så viktigt.
Irene själv kan sitta här några
timmar.

FREDRIK

Ring och klaga, då.

JONNY

Äh, hon blir bara sur.

JONNY (CONT'D)

Jag kom inte fram.

11:13:15:06

ANDERSSON

Hon har erkänt allt. Den uppspända stålvajern, att hon försökte ta sig in hos Katarina och att hon varit inne i ditt hus tidigare. Hon såg det som en hämnd för Frejs död.

IRENE

Hennes son? Men han tände ju eld på sig själv.

ANDERSSON

Jo, men i hennes ögon så var det du som tände på.

IRENE

Och henne har de friskförklarat...

ANDERSSON

Ja, men nu lär det dröja ett bra tag innan hon kommer ut igen.

IRENE

Vad händer sen då? Om fem år eller tio år?

11:14:05:18

ELIN

Du, jag hörde vad som hänt.
Är du okej?

IRENE

Som tur är var det bara jag hemma.

ANDERSSON

De har tagit gärningsmannen som rånade och mördade Marie Persson.

IRENE

Klas "Klicken" Söderlund.

ANDERSSON

Han låg tydligen och sov ruset av sig på en parkbänk alldeles intill mordplatsen.

IRENE

Jaha. Och mordvapnet hittades väl precis intill?

ELIN

Ja. Det var en helt vanlig morakniv med Klickens avtryck på.

IRENE

Var är han nånstans?

ANDERSSON

Det behöver inte du tänka på.
Ta det nu lugnt.

IRENE

Ta det lugnt? Vad då, det här är
ju vår utredning.

ANDERSSON

Du har kört fast i en felbedömning.

IRENE

Den enda felbedömning jag har gjort,
den har drabbat min familj.
Allt annat står jag fast vid.

ANDERSSON

Alltså, du måste börja fundera...

IRENE

Jag säger det att Daniel Börjesson,
han är skyldig till minst sju mord!
Och nu kan han fortsätta mörda
oskyldiga kvinnor. Det, det är
vad jag kallar en felbedömning.
Varsågod.

11:15:11:20

FREDRIK

Så det blir blöjbyten nu, då?

JONNY

Nej, nej, nej. Det håller inte
jag på med.

11:15:16:15

FREDRIK

Vart ska han nånstans? Han är väl
inte dummare än att han fattar att
vi håller honom under uppsikt?

JONNY

Säg inte det. Säg inte det.

11:15:26:22

JONNY (CONT'D)

Vad i helvete...?

11:15:30:14

KRISTER

Säg hej till mamma.

KATARINA & JENNY

Hej mamma!

KRISTER

Jamen, Jenny...! Vad tråkig...

KRISTER(telefon)

Det var Jenny som skvätte mjölk...

Eh, men vad säger vi? Då, då...

IRENE

Du, telefonen kommer inte att funka på flera dagar, så det är ingen idé att du ringer på den.

KRISTER(telefon)

Irene?

KRISTER (CONT'D)

Är allt okej med dig?

IRENE

Vi pratar om det när jag kommer fram till er i kväll.

KRISTER

Jag älskar dig...

IRENE

Älskar dig också. Puss.

11:16:10:14

DANIEL BÖRJESSON

Hej, Irene.

IRENE

Hur i helvete kom du in?

DANIEL BÖRJESSON

Jag gick genom dörren. Jag kom bara hit för jag ville ge dig de här blommorna. Och de här.

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)

Jag vet att du är intresserad av judjutsu, så jag tänkte att vi

kunde se EM-finalen tillsammans.

IRENE

Gå nu.

DANIEL BÖRJESSON

Jag trodde du gillade jujutsu?

IRENE

Jag gillar inte dig. Gå.

IRENE (CONT'D)

Gå. Innan jag kastar ut dig.

DANIEL BÖRJESSON

Irene, jag förstår att det här måste vara jobbigt för dig, så hårt som du har jobbat på det här fallet, men...

IRENE

Daniel...

DANIEL BÖRJESSON

Ja?

IRENE

Adjö.

DANIEL BÖRJESSON

Men bara så du vet, så gillar jag dig. Jättemycket. Jag tycker du är en jättebra polis. Mycket bättre än alla andra här.

IRENE

Visst finns det en kropp till?

IRENE (CONT'D)

Var är den nånstans? Du tog ju inte med den till biltvätten.

IRENE (CONT'D)

Du ville bara att vi skulle gripa dig för tidigt för att sen tvingas släppa dig igen. Eller hur?

DANIEL BÖRJESSON

Jag sa ju att du var bra. Vi ses.

11:20:22:06

IRENE
Kom igen!

IRENE (CONT'D)
Bilhelvete!

11:21:04:07
IRENE (CONT'D)
Vad vill du? Du har ju vunnit!
Det är bara att gå. Du är ju fri!
Så vad fan vill du?!

11:21:14:04
DANIEL BÖRJESSON
Vi är inte så olika, du och jag.

IRENE
Daniel... Vänta, vänta, jag har
tänkt... Du, du jag tänkte på det
där som...som du sa att...vi...

DANIEL BÖRJESSON
Jag trodde ju fel! Du sa ju det...

IRENE
Nej, jag vet vad jag sa!
Jag vet att du är skyldig, men jag
kan inte...jag kan inte sätta dit
dig. Du är mycket smartare än både
mig och mina kollegor.

DANIEL BÖRJESSON
Jag vill att du erkänner vem du
egentligen är. Jag har sett dig
när blodet rusar. Jag har sett
att du mår bra då, att du...att
du lever mer då.

IRENE
Nej. Visst är det skönt?
Jag är inte som du! Jag kommer
aldrig att bli som du! Jag vet
vem jag är! Jag kan se skillnaden
mellan verklighet... Jag vet ju
vad som är rätt!

IRENE (CONT'D)
Jag vet vem jag är!

IRENE (CONT'D)
Jag vet var gränsen går, Daniel!

11:22:15:00

DANIEL BÖRJESSON

Jag trodde...jag trodde att du skulle hota med att du hade larmat dina kollegor, att de skulle vara här vilken sekund som helst. Men du är ärlig.

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)

Som min mor alltid sa, så måste man ta det säkra för det osäkra...

11:23:01:16

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)

Hur jävla dum tror du jag är?!

11:24:17:15

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)

Ner på knä! Ner på knä! Ner på knä!

11:24:23:11

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)

Titta inte på mig!

11:25:03:07

DANIEL BÖRJESSON (CONT'D)

Jag sitt... Jag sitter fast. Irene, snälla... Nej...!

11:26:32:20

KRISTER

Du är alldeles blöt också.

11:27:50:22

POJKE 1

Oj, vilka fina stenar.

POJKE 2

Jag tar också en.

SLUT

6.1.1. Irene Huss – Onaj koji bdije u mraku – översättning

Hej!
Oprostite.
Nešto vam je ispalo. –Hvala.
Marie pri telefonu. Halo?
Halo? Ovdje Marie Persson. Tko je to?
Idemo, dođi.
Sammie!
Sammie?
Što to radiš, Sammie?
Nedjelja je, zar si već ustao? –Ne samo to, već sam na terenu.
Izviđači su u parku Vättlefjälls pronašli tijelo...
Cijelo umotano u najlon. –Dolazim.
Nisam ti htio pokvariti slobodan dan, ti i Krister uživate.
U šetnji sam sa Sammijem. –S psom? Ne želim čuti detalje.

Zdravo. –Zdravo.
Zdravo, dobro ti pristaje. –Hvala, mogao bi i ti džogirati. Kako ide?
Završavamo. Tijelo voze Stridnerici. Andersson je htio da ga i ti vidiš.
Što ste našli? –Osim tijela pronašli smo i ovo. –Cvijet?
I otiske onih fakinčića. Čini se da su cijelu noć stepali na mjestu zločina.
–Je li cvijet bio uz tijelo? –Jest.
Nema kuća, prilaza. Nema ničega. –Mudar zaključak.
Što ti je na umu? –Mjesto je pomno odabrano.
Sve ste pregledali? –A kad bismo? –Nisam ja rekla da završavate.
Hej, ti. Malo pregledaj uokolo. Da, tebi govorim.
Htjeli smo iskopati gliste za pecanje...
Kopali smo pokraj onog velikog kamena, ništa nismo našli.
Ni pokraj borovica, pa smo kopali ondje. –I tada ste našli tijelo?
Jeste li pronašli još nešto? –Ne. –Nikakav otisak? –Jesmo. –Ne.
Vi izviđači često tragate za otiscima i znakovima, pa sam mislila...
Mogu li razgovarati nasamo s tvojim bratom? –Da odem? –Hvala ti.
Htio si nešto reći prije

nego li te brat prekinuo, zar ne?
Što si htio reći?
Moram skupiti tri vrste bilja prije nego pospremimo logor. Moram ići.
U redu.
Tko je rekao da sam završila? –Nitko. –Sad čekam pitanja.
Mislila sam da odemo skupa na ručak.
Šalim se. –Znate što mislim o preuranjenim zaključcima.
I vi znate što ja mislim o čekanju.
Koliko bi godina mogla imati? –Između 50 i 55 godina.
Kad je umrla? –Prije tjedan dana. –Zadavljena je?
Da, nekom žicom.
Nedostaje joj oko? –Ne, očna proteza. Pogledajte u očnu duplju.
Vide se ožiljci od operacije. –Imala je očnu bolest? –Vjerojatno tumor.
Moj asistent to provjerava, možda ubrzamo identifikaciju. Onda?
Još nešto? –Irene.
Ništa osim da je ovo jedan od čišćih leševa koje sam imala. –Čišćih?
Nema tragova počinitelja. Nema vlasi, nema dijelova kože. Ničega.

A ove ogrebotine?
Rekla sam da nisam gotova. Možda od visokotlačne mlaznice.
Visokotlačna mlaznica? Kao da je automobil. –Možda je oprao tijelo.
U autopraonici. –Kako? Ondje su četke. –Ne u takvoj autopraonici.
Nego s visokotlačnom... Možda je... Ne znam. –Drži se ti igrica.
Uvjerena sam da ovaj cvijet ima neko posebno značenje.
Vrsta? –Zove se <i>Angreacum sesquipedale</i> . Neka vrsta orhideje.
Možda je to potpis?
Mislite da bi moglo biti još žrtava? Hvala, jedna je dovoljna.
Fredrik, jesi li pregledao bazu s nestalim osobama?
500 žena starosti od 40 do 60 godina. –Cijelu noć si radio.
Cindy je ograničila pretragu. –Koliko ih još ima? –Malo.
<i>Cindy nije ništa pronašla.</i>
Cindy... Nikad ništa ne pronađeš.
Pogledaj ti to. –Jako lijepo. –Ali plastični pribor. –Da, da. Živjeli!
Za naš posljednji zajednički objed! –Uvijek si dobrodošla.
Samo da to ne bude prečesto.

–Ali... –Jako je ukusno.
Poslužite se. –Mogli bismo selidbu odgoditi za vikend. –Zašto?
Sutra ću dobiti ključeve. –Tata i ja smo slobodni, možemo pomoći.
Pomoći će mi prijatelji. –I ja bih pomogla.
Ne, sutra pomaže meni u restoranu. –Ne gledaj mene, to je tvoja kći.
Moja kći? –Da. –Ne, ona je njezina kći. –Moja? –Da. –Vidi se.
Tebi slič. –Nije fer. –Jesi li i sama ulovila ribu? –Zapravo jesam.
Pročešljali smo sve. Misliš da smo brali gljive?
Tražiti se može na mnogo načina. –Možda da odeš ispitati one fakine.
Što je ovo, izviđačka sjednica? Mislim da bismo trebali biti ondje.
Ja sam kriv, moja leđa ne podnose te stolice. Ovo je Elin Nordenskiöld.
Zdravo, dobrodošli. Irene Huss. –Hvala. –Zgodno!
Nisam znao da dobivamo novu osobu na centrali. –Ni ja.
Ja sam nova forenzičarka, radit ću s vama.
Imat ćeš ovdje labos? –Da. –Super. Na ovome radimo.
Možda nam pomognete identificirati žrtvu. –Annika Svensson.
Rođena 11. ožujka 1955., živi sama u ulici Växelmyntsgatan 5.

Stigao je izvještaj s patologije. Dala mi ga je telefonistica.
Nadam se da će zadržati radno mjesto.
Annika je radila u cvjećarnici. Možda otamo orhideje?
Idi onamo. –Idem s tobom.
Ne mogu vjerovati da je mrtva.
Zato nismo dobili razglednicu. –Išla je na odmor?
Trebala je. Radila je ovdje gotovo 20 godina.
Dobro ste je poznavali? –To bi se očekivalo, ali bila je zatvorena.
Čuli ste za <i>Angreacum sesquipedale</i> ? –Jesam.
Orhideja s Madagaskara, vrlo rijetka. Preskupa, ako mene pitate.
A da sam pitala Anniku? –To je bio njen omiljeni cvijet. Kako ste znali?
Imate li ga ovdje? –Više ne, no imali smo stalnog kupca.
Kupovao je isključivo kod Annike. –Možete li ga opisati?
U 30-ima, prosječne građe, tamnosmeđa kosa. Lijepo odjeven.
Možemo li pregledati transakcije? –Da, ali uvijek je plaćao gotovinom.
Znate li kako se zove? –Ne znam.
Ona je govorila da je san svake

svekrve, jer je uvijek bio uljudan.
Hoćeš li mi pomoći s komodom? –Naravno, čim završim s ovim.
Mama. –Da?
Možeš napraviti kratku pauzu. –Bit ću brže gotova ako mi pomogneš.
Čini se da je čitava. –Što radite? Ne možeš je samo baciti...
-Ispala nam je, u redu? Nitko nam nije pomogao.
Bakino ogledalo! –I to ti je najvažnije?
Nije! Oličit ćeš i zid. –Idemo. –Ali nismo gotove. –Jesmo.
Dušo, oprosti. –Ne diraj me! –Oprosti, nisam htjela...
Sretna si što se selim, moći ćeš me izbjegavati. –Dušo...
Katta? Oprosti, nisam htjela...
Katta, jesi li to ti?
Tko je?
Sammie, prepao si me.

Zdravo, ja sam. –Zdravo. –Jesi li ti premjestio klupu?
Koju klupu? –Onu koja stoji ispred kuće.
Nemam pojma. –Sad je iza kuće.

Draga, sad sam zauzet. Moram prekinuti. –Aha.
Čujemo se. –Da, čujemo se.
A da se vratimo kući i sve ispričamo?
Daj, ne budi kukavica.
Sigurno ih više nema.
Evo ga. Još jedan.
Ne znam želim li...
Ipak si kukavica. –Jesam, malo me strah. –Onda idi kući.
Ali bez mene. Ja ću biti u svim vijestima, a ti nećeš.
Evo ga, pogledaj.
Osvijetli, a ja ću kopati.
Čekaj.
Smiri se. Mrtva je.
Tiho. Smiri se. To sam samo ja.
Tiho. Pogledaj me.
Što radite ovdje u sred noći?

Što radite...
K vragu.
Ajme. –Što je? –Spava mi se čim te pogledam.
Samo se nadam da imaš i neke druge cipele.
Našli smo još tri žene.
Grobovi su obilježeni kamenčićima. –Vještica iz Blaira!
Prava masovna grobnica. –Svaka je zasebno zakopana.
Više je nalik groblju. –Idemo.
Ovo smo našli na grobovima, Annika je zakopana s orhidejom.
Ovi su predmeti sigurno nešto značili ostalim žrtvama.
A ovo? –Kristali za liječenje. A ovo je ono kamenje.
Ali čekaj, to je poput darova.
Ubojica ih je sve dobro poznavao.
Zdravo. –Našli smo još jednu. –S čim je pokopana?
A pločom grupe Barbados.
Bi li onaj programer pregledao ovo na računalu?
Vidiš. –Naravno.

Posljednju moramo identificirati zubnim kartonom.
Oh, zdravo. –Zdravo. –Dobre cipele. Ali nisu baš praktične.
Annika Svensson, Mona Hedin, Lilly Jönsson i Inger Frid.
Cindy je sve potvrdila. Ove dvije su previše raspadnute.
Program ih ne može identificirati.
Sedam mjeseci između ubojstava Inger i Lilly.
Četiri između nje i Mone. Dva mjeseca kasnije zadavio je Anniku.
Sve je brži.
Razmišljam o onim darovima i kamenju. Puni su ljubavi.
Je li bio zaljubljen u njih? –Čudan način iskazivanja ljubavi.
Huss. Staviti ću te na razglas da te i Fredrik i Jonny čuju.
<i>Druga žrtva je Ebba Wennergren.</i>
<i>Ubijena u kolovozu 2008. Zadavljena čeličnim užetom.</i>
<i>JMBG 4509... –Ponovite.</i>
<i>450912 2341. –A prva žrtva?</i>
Slomljena čeljust, teško je analizirati zube. –Hvala.

Pogodite gdje je radila Ebba Wennergren.
Na benzinskoj crpki nedaleko luke Frihamnen.
Na putu do polja s grobovima. –Nije najbliža, ali ima autopraonicu.
Kako ćeš onamo? –Idem...
Zdravo. Irene Huss, zar ne? –Da.
Zar me se ne sjećates? Angelica Malmberg-Eriksson.
Vaš mi je šef rekao pomoći s osiguranjem.
Od Frejove smrti ništa nije riješeno.
Upravo smo... – Naravno, vidimo se.
Sjećaš je se, zar ne?
Počinila je ubojstvo da zaštiti sina. Odležala je.
Kasnije se on ubio. Zar nije ona bila na psihijatriju?
Jest. Proglašena je zdravom. –Tako će i naš momak.
Ovaj posao katkad uopće nema smisla.
Bila je vrlo religiozna. – U što je vjerovala?
U NLO, reinkarnaciju... U sve što se ne može dokazati.

Mislili smo da je članica neke sekte.
Je li ubijena? –Je li vjerovala i u moć kristala?
Nema problema koji kristali ne mogu riješiti.
Zdravo.
Hvala.
Je li imala dečka? –Uvijek nekog novog.
Katkad i djevojke. Ostavljala je jednog za drugim.
Imate li kamere u autopraonici?
Znao je što ih zanima... –I dijelio je njihove interese.
Kakav je to tip? Orhideje, plesna glazba, kristali, križaljke, pletiva...
Zvuči kao moja majka. –Mislim da si u pravu, Jonny.
Ne zanima to njega, glumi kako bi im se približio.
Trudi se oko svake. A onda ih samo ubije? –Možda ih ne planira ubiti.
Ovdje su četke, ništa od toga.
Visokotlačne mlaznice su tu.
Pritisak vode može biti i 315 bara. – Što to znači? –Može rezati kožu.
Ja ne bih mirno ispirao leševe pred ovime.

Nikad nije radila.
Ali zašto bi riskirao i ovdje dovezio i ispirao leševe?
Možda nema drugu opciju.
Živi u stanu, parkira na ulici. –Ovdje ga nitko ne ometa.
No nije tako jednostavno.
Ondje vani pokrene pranje.
Zatim uveze automobil i sjedi unutra za vrijeme spektakla.
On izađe iz automobila usred pljuska, izvadi tijelo iz prtljažnika.
I ovdje ga opere. –To se jedva čuje.
Ako je tako, onda je ipak on pritisnuo gumb.
Jesi li i dalje skeptičan? –Jesam. –Onda objasni ovo.
Zaigrat ćemo Joker s vodoravnim nizom. Spremni?
Olof 68, šest, osam.
Gustav 53, pet, tri.
Ivar 28, dva, osam.
Bertil 4, četiri. –Oprostite.

Jeste li često ovdje?
Nisam nikad prije igrao.
Može li se dobiti bingo i po dijagonali?
Naravno. –Hvala.
Olof 67. –Kako je brzo.
Posve sam napet.
Treba pratiti toliko brojki.
Čekajte, pomoći ću vam.
Niklas 45, četiri, pet. –Tako. Sad je pregledno.
Hvala puno. –Imate bingo.
Doista?
Bingo. –Bingo!
Hvala puno.
I tako sam ja igrao bingo. Bilo je odlično. –Je, sjajno je.
Da vas otpratim? –Ne treba.
Nije mi teško, ionako idemo u istom smjeru.
Kako to znate?

Viđao sam vas u autobusu.
Zar vi mene niste?
Ne.
Jonatan...
Ispire li sve u autopraonici?
Da, Elin je našla tragove svih pet žrtava koje smo dosad identificirali.
Ne pere ih da ukloni dokaze, nego da budu čiste za ukop.
Novi je dobar. –Jako dobar.
Naš ubojica je možda
<i>delusional stalker.</i>
Znam što je <i>stalker</i> . No što znači <i>delusional</i> ?
Progonitelj koji umisli da sa žrtvom ima poseban odnos.
Žrtvi se približi tako što s njom počne dijeliti interese.
Kod Annike su to bile orhideje.
Ali kako ne shvati da je obmanjuje. –Prvo je oduševljena.
Kad shvati da on ne zna o čemu govori, navodi ga i pomaže mu.

A on to protumači kao ljubav.
Ne treba nikome pomagati. –Zaljubljenost ne mora biti opasna.
Mogu te pratiti, a da nisi ni svjestan.
Jesi li dobre volje zbog Elin? –Moguće.
Ovo je pronašla u odvodu autopraonice.
Mislio sam da je nevažno, a onda sam pronašao „Jonatana“.
Jonatan? –Ugravirano je u prsten. –Gdje si ga pronašao?
Na popisu nestalih. –Bile su samo žene.
Jonatan je prijavio nestanak svoje supruge. Ove ovdje.
Elisabeth Lindberg.
Medicinska sestra u bolnici Sahlgrenska.
Nestanak je prijavljen prije tri godine.
Je li on?
Ne, četiri je puta saslušan. Odbačene su sve sumnje.
Jonatan Lindberg?
Da...
Elisabeth je brinula o meni nakon operacije srca.

Nakon vjenčanja smo trebali otploviti na medeni mjesec.
Čekao sam je, no nikad nije došla.
Mislio sam da da se predomisli. Bilo je predobro da bi bilo istinito.
Nakon dva dana nazvao sam bolnicu, misleći da je na poslu.
Irene, razmišljao sam. Možda je i ubojica bio pacijent.
Elisabethin? –Možda je bio ljubomoran.
Arhiv je ovdje.
Korisničko ime: sahl. Lozinka: gren. Sahl s h. Uživajte.
Što ne valja s papirnatim arhivom?
Evo nečega. Dieter Hemlin, primljen zbog vaskularnog spazma.
26 godina, okorjeli pušač. – Naš momak ne puši. –Kako si naporna.
<i>Evo nečega...</i>
On nije upisan, ali je njegova majka Gunnel Börjesson iznenada
preminula od infarkta 57 minuta nakon što je primljena na Hitnu.
<i>S njom je bio njezin sin. Čini se da ne shvaća da mu je majka umrla.</i>
<i>Potrebna mu je utjeha i pažnja. –Kako se zove sin?</i>

Daniel Börjesson.
Izvolite. –Hvala, doviđenja.
Zdravo. –Zdravo.
Htio sam ti zahvaliti za jučer. –Ja se tebi trebam zahvaliti.
Lijepo od tebe što si me pratio kući.
Mogu li ti ponuditi račiće? Jako su ukusni.
Naravno, ali prvo zažmiri. Imam iznenađenje.
Ne smiješ ovamo. –Zažmiri.
Samo zažmiri.
Zažmiri. –U redu.
Nemoj viriti.
Sad smiješ pogledati. Izvoli.
Neću... –Otvori.
Karte za bingo vikend u Boråsu. Prijevoz i smještaj, sve je uključeno.
Nešto nije u redu?
Ne. Jako lijepo od tebe.
Ali mi se ne poznajemo. –Mislio sam da ti se sviđam.

Sviđaš.
–A voliš i bingo, zar ne? –Da, volim.
Ako ne možeš ovaj vikend, ići ćemo sljedeći.
Zdravo. –Zdravo.
Zdravo. Johan.
Ima teški potres mozga, u opasnosti je. Oporavak će potrajati.
Ali imala je sreće. Kragna je zadržala uže. Ostat će preko noći.
Hvala vam.
Što je?
<i>Skriveni broj. Trebala si razmisliti prije nego si se igrala vatrom, kujo.</i>
Ovo nije pametno. –Nisam znala.
Jedno je kad ugroziš sebe, ali dijete... Neprihvatljivo!
Shvaćaš li da si prešla granicu? –Shvaćam.
Ovo nije prvi put.
Istina je da ti voliš napetost.
Ne govori to. –Što je bliže katastrofi, tim bolje.
Ne možeš to govoriti...
<i>Skriveni broj: kad</i>

<i>završim s tobom gorjet ćeš u paklu.</i>
<i>Uđite.</i> –Irene?
Daniel Börjesson? – <i>Uđite.</i>
Svaka bi ga majka poželjela za zeta. –Čini mi se poznat.
Je li netko nešto trebao? –Jesi li ga vidjela?
Gdje?
Za mene? –Ne, za Alfreda.
Alfreda? –52 cm, 4.2 kg. Poput tebe.
Djed? –Da.
Sjajno. –Čestitam.
Je li netko nešto trebao? –Idem do cvjećarnice Ljungh.
Možda ga djelatnik prepozna. Čestitam, Jonny!
Pogledajte fotografiju. Je li to on?
Nazovite me.
Daniel Börjesson je sin Gunnel Börjesson.
Pogledajte sami.
Mislite da je žrtve birao prema izgledu?

Da. A njihov je odnos možda bio nešto više od odnosa majke i sina.
Onda je jasno zašto je tako teško prihvatio majčinu smrt.
Morao je naći novu majku, zaljubiti se i biti voljen.
<i>Elisabeth Lindberg</i> <i>upoznao je u bolnici.</i>
<i>Njezinu udaju za Jonatana</i> Daniel je shvatio kao izdaju.
I morao ju je ubiti.
Ništa ga ne povezuje s tijelima.
<i>Potpuno su čista.</i> <i>Nema otisaka, vlasi...</i>
To nam nije dovoljno za nalog.
Nadajmo se da će sam otvoriti vrata.
Policija!
Da odustanemo? –Što predlažeš?
Možemo ipak ući. –Idemo.
Razmišljao sam...
Zdravo. Hoćete li dati prilog za putovanje košarkaške momčadi?
Čisto.

Uđi.
Čisto.
Elen, ti si na redu.
Kamo putujete? –U Belgiju.
Puno hvala.
Sretno. –Hvala.
Vidimo se.
Gotova sam.
Ništa. Ni jedna jedina vlas.
Ako želimo dokaze, morat ćemo ih sami postaviti.
Šest ubijenih žena. Nešto moramo naći!
A da mu postavimo zasjedu? Jednom mora doći kući.
Zar ćemo se osloniti na priznanje?
Neki žele da ih se privede. I da si olakšaju dušu.
Uz toliki trud da zamete svaki trag? Ne bih rekla.
Razmislimo ovako...
Što ako je netko preživio?

Netko koga je napao, ali se izvukao?
Oprosti.
Nisam htjela. Jesi li dobro? –Jesam.
Vama je za danas dosta. –Nisam ništa pio. Hajde.
Molim vas da izađete. –Imam pravo kupovati kao ostali.
Daj mi bocu!
Kujo prokleta! Daj mi bocu!
Izađite. –Što?
Našao sam.
Isti je muškarac više puta slijedio ženu te ju je napao.
Ali nije ga uspjela prepoznati. –Je li ju pokušao zadaviti?
<i>Napad s leđa, uspjela se osloboditi...</i>
<i>Zamrznutim janječim butom?</i>
To prokleta društvo...me naguzilo. Više nije dobro...
Shvaćaš? Nije više dobro, k vragu.
Ne trebam ništa. –Irene Huss, policija.
Radi se o napadu u

studenom prošle godine.
K vragu...nije više dobro...
<i>Bio je jako drag. Zanimalo ga je kuhanje, kao i mene.</i>
<i>Kupovao je u istom dućanu. Iste stvari.</i>
Možda ne zvuči tako, ali bilo je strašno.
O čemu ste razgovarali? –Ispitivao me o svemu.
Što ću ručati, čime perem posuđe, koji mi je najdraži kolač...
Ispočetka sam mu odgovarala, no postavljao je sve više pitanja.
Na kraju sam ga počela ignorirati.
I onda vas je napao. –Da.
Koliko znamo, vi ste jedini preživjeli.
Zar je još nekoga napao?
Zasad smo pronašli šest ubijenih žena.
Jeste li ga poslije toga vidjeli? –Ne.
Uz sebe imam alarm i psa, pa se osjećam nešto sigurnije.
Niste posve sigurni dok god ga ne uhvatimo.
Ne.

Jedini ste svjedok. –Ne želim biti umiješana.
Ali već jeste umiješani.
Moraš li se javiti?
Zdravo, Katta. –Mama, dođi. Netko pokušava ući.
Zlato...
Oprostite, ne vidim Bridge bombone. Nadam se da ih imate.
Biste li pogledali u skladištu?
Nešto... Nečega se u ovom slučaju...
...strahovito bojim.
Čega se bojiš? –Da ga neću uloviti.
Ne znam što radim. –Naravno da ćeš ga uloviti.
Znaš tko je. –Umalo sam...dala otkaz.
Potpisala sam otkaz, odnijela sam ga Anderssonu.
I tad smo doznali njegov identitet.
Otići ću s curama dok ovo ne završi. Obećaj mi da ćeš se čuvati.
Našli su ga.
Unutra je 15 minuta.

–U redu. Uđite i zatvorite se.
Policija. Morate se udaljiti.
Unutra je. Razvalit ćemo bravu.
Izlazi iz auta! Van!
Ruke uvis! –Ruke! Ruke uvis!
Miruj! – Prepali ste me.
Nisam ništa učinio! –Gdje su ključevi?
Prtljažnik! Gdje su ključevi? –U autu.
Što tražite? –Nema ih. –Dođite!
Što tražite?
Što si učinio s njim? Što si učinio? –Molim?
Gdje je tijelo? –Kakvo tijelo?
Kako ide? –Možemo ga zadržati samo do 18h. –Kako ćemo stići?
Riješite to. –Tužiteljstvo će odobriti uhićenje. Pretpostavke nisu dosta.
Vi odlučujete kad će sljedeća žena umrijeti. –To nisi smjela reći.
Pečeno je na margarinu. Mama ih je uvijek pekla na maslacu.
Ti i tvoja mama... Bili ste jako bliski, zar ne?

Ne više od uobičajenog. –Što je uobičajeno?
Umrla je od infarkta. Kako si se osjećao? –Osjećao?
Sigurno je bio šok. Sjećaš li se nje?
Brinula je o majci. –A pogotovo o tebi.
<i>Stalno ispituje o majčinom povratku kući. Doživio veliki šok.</i>
<i>Dugi razgovori. Potreba za utjehom i blizinom.</i>
Piše o tebi, znaš li to?
Znate što ja mislim? Ona se zaljubila. –Zaljubila?
Stalno je bila sa mnom. Za ostale opće nije imala vremena.
Ako je tako, zašto se udala za Jonatana Lindmana?
Je li te to zaboljelo?
Kako ide? –Zasad ništa.
Možda ni nije ponovno ubio. –Što bi onda radio ovdje?
Rekao si da si prao auto. –Da, što je tu čudno?
To što si pokušao pobjeći. –Prepao sam se.
Prao sam auto i okružili su me maskirani i naoružani muškarci.

Zar se vi ne biste uplašili?
Prepoznaješ li koju od njih?
Sve. Ovo je Annika. Ovo je Ebba, radi na crpki gdje perem auto.
Ali nisam je vidio neko vrijeme.
Ubijena je, baš kao i sve ostale.
Baš strašno.
Misliš?
Želite da priznam da sam ubio nevine žene i...
da sam ih oprao u autopraonici i potom ih zakopao u zemlju?
Nemojte se ljutiti, ali mislim da ste uhvatili krivu osobu.
Irene? –Da?
Ovo nalikuje pljački. Nema naušnica, novčanik je prazan.
Jeste li pronašli oružje? –Još ne. Ali hoćemo.
Ali bez otisaka. Daniel Börjesson ne ostavlja otiske.
Možemo ići.
Čekao si do 18h. –Pustite ga! –Ubio si je da bismo ostali bez svjedoka!
–Niste dužni odgovarati na to. Pustite mog klijenta! Upomoć!

Oprostite, ne razumijem o čemu govorite. Koga sam sad ubio?
Nedopustivo! Je li ona iz vašeg odjela? Prijavit ću je...
Neće biti potrebno. Ona samo radi svoj posao.
Ali pošao bih kući, ako je to u redu. Nisam čistio već dva dana.
Mama je uvijek govorila da ne smije biti prašine.
Čisti već tri sata, gori je od moje majke. –Možda samo izaziva?
Naporan način izazivanja.
Zašto moramo biti ovdje? Mogli smo postaviti promatračnicu.
I Irene bi mogla malo doći. –Nazovi je. –Ljutit će se.
Ne mogu je dobiti.
Sve je priznala. Ona je razapela uže, pokušala ući kod Katarine
i bila je u tvojoj kući već prije. Osvećuje se za sinovu smrt.
Ali on se sam zapalio. -Ona tebe smatra krivom.
I nju proglase prisebnom. –Neko vrijeme ipak neće izaći van.
A što će biti za pet ili deset godina?
Čula sam što se dogodilo. Jesi li dobro? –Srećom sam bila sama.
Uhvatili su krivca za pljačku

i ubojstvo Marie Persson.
Klas „Škljoc“ Söderlund.
Pijan je zaspao na klupi pokraj mjesta ubojstva.
Oružje? –Nož sa Söderlundovim otiscima.
Gdje je on? –Ne moraš to znati. Odmori se. –Da se odmorim?
Ali to je naša istraga. –Umalo si pogrešno prosudila.
Samo kad se radi o mojoj obitelji. U sve ostalo sam sigurna.
Razmisli... –Daniel Börjesson ubio je najmanje sedam nevinih žena!
I sad može nastaviti. To je pogrešna prosudba! Izvoli!
<i>Zahtjev za raskid radnog odnosa.</i>
I, sad mijenjaš pelene? –Ne, ne. Ja to ne radim.
Kuda će? Valjda je svjestan da ga pratimo. –Ne govori to, ne govori to.
Koji vrag?
Pozdravite mamu. –Zdravo, mama. –Jenny me poprskala mlijekom.
Gdje smo stali? –Telefon će nekoliko dana biti isključen.
Irene, je li sve u redu? –Razgovarat ćemo večeras.
Volim te. –I ja tebe.

Zdravo, Irene.
Kako si, k vragu, ušao? –Kroz vrata. Htio sam ti dati cvijeće. I ovo.
Znam da pratiš jujutsu pa sam mislio da skupa pogledamo finale.
Odlazi.
Mislio sam da voliš jujutsu. –Ne volim tebe. Odlazi.
Odlazi prije nego te izbacim. -Znam da ti je ovaj slučaj bio naporan, ali...
Daniel. –Da? –Doviđenja.
Jako mi se sviđaš. Izvrсна si detektivka. Najbolja.
Sigurno postoji još jedno tijelo.
Gdje je? Nisi ga odvezao u autopraonicu.
Htio si da te prerano uhvatimo kako bismo te morali pustiti, zar ne?
Rekao sam da si odlična. Vidimo se.
Hajde!
Prokleti auto!
Što hoćeš? Pobijedio si! Možeš ići. Slobodan si! Što hoćeš?
Ti i ja nismo toliko različiti.
Daniel, čekaj. Čekaj. Razmišljala

sam...o onome što si rekao da mi...
Krivo sam mislio. Rekla si da... –Znam što sam rekla!
Znam da si kriv, ali ne mogu...ne mogu te zatvoriti.
Pametniji si od nas. –Želim da shvatiš tko si! Vidio sam te.
Kad krv teče, ti dišeš. –Ne! Nisam kao ti! Nikad neću biti!
Znam tko sam! Znam što je stvarnost, što je ispravno.
Ja znam gdje je granica, Daniel!
Mislio sam da ćeš reći da si pozvala pojačanje. Ali ti si poštena.
Mama je uvijek govorila da je bolje igrati na sigurno.
Misliš da sam toliko glup?
Na koljena! Na koljena! Ne gledaj me!
Ton... Tonem. Irene, molim te... Ne!
Sva si mokra.
Kakvo lijepo kamenje. –I ja ću uzeti.

6.2. Klara

Jag heter Klara. Min mamma och pappa har precis skiljt sig. Och nu ska jag och mamma flytta till en liten skithåla på landet. Det enda som är bra med den där skithålan det är att det finns hästar där. För jag älskar hästar. Men jag kan inte rida, och det suger.

Du kan inte bara springa iväg så där. Mamma är redan här och väntar, ni ska iväg nu.

Men pappa, kommer du och jag att träffas nu då?

Ja, men snälla vän, det är klart vi kommer att göra det. Vi kommer att träffas varenda helg och vartenda lov. Det är bara tio mil dit ni ska flytta så det är... Om du ringer till mig så kommer jag och hämtar dig precis när du vill. Kommer du ihåg det? Det är en annan sak jag vill att du ska tänka på också. Nu... att du alltid ska vara sann mot dig själv. Kan du försöka tänka på det? Jämt.

Men hur vet man det?

Det vet man, Klara. Här. Man känner det här i hjärtat. Det kommer att gå jättebra det här, va. Det kommer att gå jättebra. Kom!

Jag kommer att sakna dig.

Jaa, jag kommer att sakna dig också. Men vi kommer att kunna träffas jättemycket ändå. Det kommer att gå bra.

Jag är ledsen att du fick vänta, det....

Hej mamma!

Hej gumman! Hej, hej! Nu åker vi.

Hej då!

Hej... hoppa in nu så hörs vi sen.

Hej, jag har precis bakat. Ni har en bit att åka så jag tänkte...

Jag har köpt. Kom! Nu åker vi.

Hej då!

Hej, hej! Jag heter Nita och det här är min dotter Klara. Vi ska flytta hit nu. Kom, ska vi hälsa på honom.

Klara, du får gå först. Kolla, kolla, kolla, va... Det är mycket större än i stan, eller hur? Visst är det fint?

Så tar vi den här.

Akta, så du inte ramlar bara.

Nej, det går fint.

Men, du... Du tar den här. Så....

Mamma...!

Men vänta... Ta, ta, ta... Jag tappar den, jag tappar den. Aj!

Inga problem. Yes! Okej! Nej, vi har nästan kommit i ordning här så att...

Hej! Vad fin du är! Så ja, var inte rädd. Jag är inte farlig. Undrar vad du kan heta?

Akta! Akta han bits! Den fule faan. Där är du. Nu har han gjort det igen. Den rackaren, han...smiter ibland. Så! Hörru, när du är så satans grinig så begriper du väl att ingen vill ha dig.

Va? Vad menar du? Är det ingen som vill ha honom?

Han är för ful och dum men nu så ska jag dra hem skiten. Så! Kom!

Men var bor han då?

Ja, han bor i mitt stall. Och i hagen där borta. Men nu blir det lås och bom och kedjor på en och... ingen mat ska han få.

Mamma, mamma! Jag har sett en jättesöt häst, mitt i skogen.

Är det sant? I skogen?

Ja, det är sant. Och det är ingen som vill ha honom. Jag tänkte, jag kanske kunde få honom? Så kan han bo i stallet.

Men bara för att ingen vill ha en häst så kan man inte få den så där.

Jo men, då kan jag kanske få rida på den då?

Men älskling, du kan ju inte rida. Det är sånt man måste lära sig.

Ja men, då får jag väl börja rida då. I ridskola.

Du vet, vi har inte råd. Ta en frukt om du är hungrig, okej, så gör jag mat sen.

Hallå?

Ja, men mamma, det där behöver ju inte du.

Det är väl bra att vi sätter lite färg på Hallondalen. Vad säger du? Om det är prins Charming som kommer så vill jag vara beredd.

Hallå? Hallå, är det någon hemma?

Ja! Hej!

Hej! Hejsan!

Hej!

Det är jag som är Bertil Bohm.

Jaha, Nita Andersson.

Jaha, och ni har kommit tillrätta?

Jaa, det tycker jag.

Ja, då är det bara kontraktet här. Om du sätter en liten kråka där.

Javisst.

Och så vill jag att du senast i morgon sätter in en månadshyra i förskott. Som deposition, alltså.

Varför det?

Ja, tänk om det händer nåt då förlorar jag ju pengar.

Vad skulle hända för nåt?

En miljon saker som kan hända så jag förlorar pengar. Men jag litar ju på dig att du sätter in ett förskott på mitt konto i morgon. Very good! Välkommen till Hallondalen!

Tack!

Vår nya hyresvärd.

Det var han som jag träffade i skogen med hästen.

Hästscojare ska man inte lita på.

Mamma, jag längtar hem.

Ja men gumman, det kommer bli bra sen när vi kommer i ordning, ska du se. Det är bara lite jobbigt i början. Ge det lite tid. Det blir bra sen när alla kompisar kommer. Och skolan börjar.

Det här är Klara Andersson. Hon har flyttat hit precis och hon ska börja i vår klass idag. Klara, vill du berätta om dig själv kanske? Nej? Då kan du sätta dig där. Då tar vi upp kartböckerna. Vi slår upp England som vi pratade om förra veckan.

Alltså, kolla på den där bitchen. Har du sett hur hon ser ut? Helt sjukt alltså. Tycker du inte att det är fult med sånt där smink och... hela blinget liksom? Ouuu! Men ba, va, titta på henne! Hon tror hon får va' hur hon vill. Men hon e bara äcklig, eller hur? Hatar du inte också såna dära bitchar?

Joo!

Mmmm.

Gillar du hästar?

Ja.

Gu' va' kul! Ja, med! Du, jag rider, gör du också det? Men då är du rätt bra, kan jag tänka mig. Du ser rätt bra ut hära. Hur högt hoppar du? Har du tävlat?

Joo.

Ja, men då kan du följa med till stallet idag. Kom!

Vet du, jag kan sätta mig i bänken bredvid dig i klassrummet. Så slipper du sitta ensam.

Vad snällt. Tack!

Var bor du och din mamma, då?

Vi bor i Hallondalen. I det röda huset, du vet, där uppe.

Hallondalen? I det röda huset?

Jaa.

Fy faan! Då bor du bredvid Kockohuset. Passa dig!

Vaddå, Kockohuset?

Där bor missfostret. En idiot. Han e så ful så man dör. Han morsa sitter på dårhus eller hon har i alla fall suttit där. Så se upp för faan.

Dårhus?

Det här är Sredni Vashtar. Ja, Emma är försteskötare och Mimmi är andreskötare. Han är så busig. Han älskar havre. Å det här är Sigge. Ska du också ha? Kom!

Åh, vad söt.

Han är min. Flytta på dig! Och jag är hans skötare.

Just det!

Skötare!

Dig har jag aldrig sett förr. Vem är du då? Du kanske aldrig har varit i ett stall förut?

Ja, jo... det har jag.

Är du bra på att rida, då? Jag hörde inget svar. Är du bra på att rida?

Jaa, ganska.

Jag tävlar lätt B. Du då?

Äeeh... lätt A.

Tjena brudar! Kolla här! Snart smäller det. Om cirka fyra veckor så är det dags för årets avslutningstävling i galopp. Och i år kommer det att bli större än någonsin för att det är flera andra ridskolor som kommer att vara med så konkurrensen kommer att bli mördande men det är ju inga problem för er, eller hur, för ni kommer träna stenhårt?

Jaa.

Dig har jag inte sett förut? Ska du börja rida här?

Mmm!

Ja, kul! Då kan ni skriva upp er här. Då skriver ni upp vilken häst ni vill ha och så får ni inte glömma dom här anmälningsblanketterna som era föräldrar måste skriva på.

Du där! Ska inte du också anmäla dig? Alla som kan rida ska vara med.

Tja! Varför inte.

Om du ska vara med och tävla så måste du ha en anmälningsblankett.

Ja! Men säg till din mamma att du ska vara med och rida här.

Hej, hur gick det? Gick det bra?

Jaa.

Var dom snälla, klasskompisarna?

Jaa, det var dom.

Vad bra! Vilken tur! Vad är det för papper?

Ja, det här är bara nåt skolpapper.

Okej! Vad bra, va! Och så ska jag bara på ett jättekort redaktionsmöte. Det går supersnabbt. Okej? Du har varit jätteduktig första skoldagen. Okej, jag är strax hemma. Hej då!

Mata inte hästen! Vem är du?

Jag heter Klara. Och vem är du? Vad heter hästen då?

Jag heter Jonte. Ja, och det där är Star. Men jag tänker inte vara kvar på det här skitstället längre. Jag ska rymma.

Jaha, och hur då?

Jag håller på att spara pengar så jag kan mönstra på en båt. Förresten, vad gör du här? Jag har aldrig sett dig här förut.

Jo, alltså... Jag har flyttat hit med min mamma. Ja, hon har fått jobb på tidningen här. Så...vad gör din mamma?

Mmm, hon är flygvärdinna.

Jaha. Och din pappa?

Han är sjöman. Han gick till sjöss när jag var liten.

Men vänta... Är det dig som alla snackar om? Är det du som bor i Kockohuset?

Visst är han ful?

Nej, det tycker jag verkligen inte. Han är jättesöt.

Ja, han säger han vill bli av med skiten men... han vill inte betala för avlivningen.

Avlivningen?

Ja, det är ingen som vill ha han för han är så ful och dum. Det är Bertil som äger han.

Men då måste ju någon rädda honom. Man kanske kan prata med Bertil.

Äh, han är en jävla snåljåp. Jag mockar ur stallet åt honom varje morgon och får bara tio spänn.

Men... men är det ingen som vill ha hästen? Jag har alltid velat ha en häst men pappa säger att jag inte får.

Du kan ju inte ens rida.

Vad menar du?

Det syns.

Mm, ja, du har rätt. Jag har aldrig ens suttit uppe på en häst. Och idag var jag så korkad så jag anmälde mig till en galopptävling som ska gå om en månad.

Varför gjorde du det?

Jag vet inte. Alltså, alla andra anmälde sig och...

Du vågade inte stå emot?

Och dessutom så måste man ju ha en häst också. Och det har jag inte.

Näe, han är ful som stryk men snabb som vinden. Upp med benet!

Va?

Upp med benet!

Varför då?

Men, upp med benet!

Vad fin han är.

Nä men, vad fint. Va, gu' vad duktig du är. Vad fint du har gjort. Helt otroligt. Helt magiskt. Och så har du hittat det här gamla fotot. Herregud. Gu' vad söt jag var.

Mamma, kan du skriva på det här?

Okej, är det någon skolgrej, eller... Vad är det för något. Nej men herregud, vad är det här? Årets galopptävling? Klara, vad är det för något? Va?

Det är en tävling som jag har anmält mig till.

Men, det kan du väl inte göra Klara. Du kan ju inte rida. Du har ju aldrig suttit på en häst ens. Gumman...

Ja, just det. Men det är nästa grej det. Och så måste jag börja ta ridlektioner också.

Nej men Klara, det här är ju helt vansinnigt. Det står ju att det är om en månad redan. Va? Du kan ju inte lära dig rida på en månad, Klara. Det är för kort tid.

Jag kan inte vänta. Jag måste göra det här nu.

Varför måste du göra det här just nu då?

Mamma... alla andra rider ju. Alla andra har hästar. Alla andra ska tävla. Det är bara jag kvar. Och jag som inte kan rida. Kan man inte rida då... är man ingen.

Gumman, jag förstår. Men du vet... om man rider om man inte kan och vet hur man gör då kan det vara riktig, riktigt farligt.

Ja, men... du red ju när du var ung. Och galopperade och vann ju massa tävlingar.

Men jag tog också massor med ridlektioner, Klara.

Men du kanske kan skriva på för tävlingen i alla fall?

Nej Klara, jag kan inte det.

Ja, men snälla pappa, mamma har inte råd. Ja, men hur länge då? Ja, men alla andra rider ju. Ja, som vaddå?

Vad sa pappa? Betalar han eller...?

Nej, han vägrar. Ja, han säger att det är farligt med ridning. Han tycker jag ska göra något annat.

Jaha, som vaddå till exempel?

Ja, något som kan ge mig en framtid.

Ja, ja, han är en idiot. Det är klart att du ska börja rida, Klara. Men den här tävlingen tror jag vi sparar till nästa år. Det är lite för tidigt. Okej?

Upp! Ner! Bra! Snyggt!

Så. Här! Ta Sigge! Varsågod! Där! Så tar du honom. Och sen så följer du med mig ut i paddocken. Kommer du?

Så kan du ställa dig här. I luckan. Så, ställ dig här så kan du sitta upp på en gång. Okej?

Det är meningen att man ska sitta på hästen.

Kom igen nu då.

Ett, två, tre... upp! Så!

Rid inte sönder Sigge nu bara.

Bry dig inte om Lotta. Hon håller på så där med alla som är nya.

Okej, då kan ni skritta ut i höger varv på fyrkanten.

Kom igen nu då.

Då följer du med där på Sigge. Ja, kom då! Skänkla på!

Se till att du sitter rakt bara.

Då kommer ni in på stora mittvolten. Tänk på avstånden. Rätta upp er. Snyggt! Upp, ner, upp, ner, upp, ner!

Hörru, är det du eller hästen som styr?

Är det där någon ny ridstil eller...?

Mjuka händer! Ja, men du på Sigge, vi ska rida lätt. Du, upp, ner. Jag sa att det är lättridning, Sigge. Du på Sigge, gör halt, ni andra fortsätter. Gör halt och kom fram till mig. Hur länge hade du ridit, sa du?

Tänk att du äntligen har fått rida. Va? Var det roligt?

Mmm, det var kul.

Och det gick bra att komma in i gruppen? Fastän dom har ridit mycket längre än dig.

Jaa, absolut.

Det är helt otroligt. Vad duktig du är! Jag är så stolt över dig, Klara. Du är duktig med allt vad du gör. Vet du det? Det tycker pappa också. Kommer du ihåg när du var med i kören? När du fick sjunga solo? Du bara klev rakt in och blev bäst av allihopa och fick sjunga solo. Det kommer bli

precis samma sak med ridgruppen, jag lovar. Du kommer bara kliva in där bland allihopa så kommer du bli bäst på ridningen också.

Mamma, jag måste gå upp på mitt rum och göra läxor. Jag har massor läxor.

Ska du inte ha en fiskbulle till?

Nej, jag orkar inte.

Hej pappa, det är jag! Bra. Inget speciellt. Du pappa... kan inte du komma och hämta mig?

Skål!

Mulle Meck!

Hej lillebror!

Hur är nya skolan då?

Ja alltså... okej, sådär.

Bara sådär?

Rolf sa att du ville börja rida. Jag gillar också hästar.

Alla i min nya klass rider. Och alla ska vara med i en tävling som ska gå snart.

Mmhmm.

Så jag skulle också gärna vilja vara med.

Men ingen galopptävling, Klara. Du vet ju vad jag tycker om det där med hästar. Jag vill inte att du håller på med det där. Det är farligt.

Tycker du får lugna dig med det där. Jag menar, ridning är inte farligare än någonting annat. Om Klara vill rida... jag tycker hon ska göra det.

Det tycker jag.

Ja, men jag tycker inte det.

Nä.

Jag berättade för dig om min syrra, eller hur? Jag vet att du hört det här förut men hon ramlade av en häst när hon var liten och hon höll på att slå ihjäl sig. Nu slapp hon visserligen att sitta i rullstol men...

Ja, men älskade vän. Om Klara går ut här och trillar ner för en klätterställning då kan hon bryta nacken eller ryggen eller... Det är ju inte farligare än att rida.

Nu var det inte riktigt det vi pratade om. Nu pratar vi ridning. Och jag vill inte att du håller på med det där, Klara, därför att jag vill inte att det ska hända dig någonting, för jag älskar dig så mycket.

Gör du det?

Ja, det är klart jag gör.

Varför lämnade du mig och mamma då?

Klara. Klara.

Gumman.

Du, det där med att jag att jag lämnade mamma och dig det var inte helt lätt för mig heller. Det är lite svårt att förklara det här men jag blev jättekär i Elisabeth. Verkligen jättekär och... och då var jag tvungen att skilja mig. Så enkelt var det. Eller så svårt. Du vet att jag sagt att man alltid måste vara sann mot sig själv, eller hur...? Sov gott! Pappa älskar dig.

Vad gör du? Fin väska du har.

Fått den av farsan. Det är hans gamla sjömanssäck.

Men... var är din pappa nu då?

Ute på havet. Han väntar på mig. Ja, farsan älskar öppet hav. Man kan... sitta på däck hela natten. Kolla på stjärnorna och... tänka på någon man tycker om.

När åker du?

Men du, kolla! Jag har lånat tränset från Bertil. Nu kan vi ju rida ordentligt på Star.

Njaa, jag vet inte riktigt. Det kan ju vara farligt. Man kan ju bli avkastad.

Jag börjar. Kom! Håll dom här!

Nu är det din tur.

Neej.

Kom igen nu! Gå fram till hästen. Så upp med händerna. Sätter du dom där. Och... hopp. Så ja, ta en runda nu då. Kom igen nu!

Nej, men jag kommer inte att klara det.

Jo, vaddå? Kom igen nu! Så ja, bra!

Jättebra, Klara! Håll avståndet! Fint! Så där ska det se ut. Och öka på. Det ska vara en häst emellan. Bra! Snyggt, Klara! Ser jättebra ut.

Klara!

Sätt ner hälarna lite.

Klara!

Va?

Sakta av! Håll i hästarna.

Du, låt mig sköta det här. Klara, hur känns... känns det? Hur mår du?

Jag tror att det gick bra, eller hur?

Du, låt henne vara, säger jag. Gå och ring efter en ambulans.

Ta det lugnt! Jag tror verkligen att det gick bra.

Bra? Hon kunde ju ha slagit ihjäl sig här.

Pappa, det gick bra.

Så, ställ dig upp. Kom, så får vi känna på foten.

Aaj!

Ja, vi måste åka till sjukhuset.

Har du ont någonstans? Kan du stå på foten?

Ja, jag tror det.

Tror det bara är en liten lätt stukning. Jag går och hämtar bandage. Okej?

Du, vi åker härifrån. Vi åker hem.

Där ser du att det var som jag sa. Du ska inte hålla på med ridning. Det är fullständigt livsfarligt. Jag vill att du slutar med det där hoppandet nu. Och jag vill inte ha någon diskussion om det heller.

Aj! Aouu! Du behöver inte göra så hårt.

Nä, förlåt! Men Klara, man ska ägna sig åt saker som man har talang för. Du har ju jättefin sångröst. Jag har köpt en present till dig här nu. Och det var därför jag kom hit egentligen. Här! Titta på den här! Man ska ägna sig åt sånt som kan ge någonting inför framtiden. Den här kan du... Du kan spela in din röst direkt i den här, inspelnings... och sen... är det bara trycka på start. Den går på batterier också. Och sen, ja du får läsa instruktionsboken. Du förstår... Rock 'n' roll. I Love Rock 'n' roll. Du får träna på den. Du är ju skitbra på sånt här. Så, nu vill jag att du går ner dit. Så säger du till dom att du inte ska vara här något mer.

Jag tänker inte göra det.

Nej, då gör jag det då. Så! Du kan öva på den här så länge. Jag kommer strax.

Det är väl för faan inte bara du...

Nu håller du käften!

Det är väl inte...

Du håller käften, säger jag.

Vaddå, håll käft.

Håll käften!

Håll käften på dig själv.

Du ska inte säga åt mig att hålla käften och det är inte bara du som kan bestämma att Klara ska sluta rida. Det kan inte du bestämma, Rolf.

Hon har ju skadat foten. Någon måste ta ansvar.

Ja, ansvar ja. Vem är det som tar det? Jo, det är jag som tar ansvar. Du har ju inte ens tid att prata med henne när hon ringer dig i telefonen. Du har ju inte ens tid att prata med henne.

Jag åker nu.

Ja, gör det. Stick! Det är så du alltid gör när det är problem, eller hur? Du bara sticker. Stick till din nya fru och ditt nya barn. Stick!

Hon kunde ha ramlat av hästen och slagit ihjäl sig. Hon kanske inte vill fortsätta att rida.

Klara, när din fot har läkt, visst vill du fortsätta att rida då? Eller hur? Visst vill du det? Va?

Det enda jag vill är att ni ska sluta bråka. Jävla idioter!

Jaha!

Gå in och måla läpparna, eller något, för faan.

Lämna mig ifred.

Om du inte vill så behöver du inte. Det finns annat man kan göra. Visst vet du det? Det är så dumt när vi bråkar, jag och pappa. Förlåt!

Tja! Du, gissa vad jag har fixat?

Har du fått en ny t-shirt?

Ja, men kolla! Nu kan vi ta tid. Nu kan du börja träna på blodigt allvar. Nu ska du bli bäst.

Du... jag har hoppat av tävlingen.

Va?

Jaa... så det är ingen idé att du och tränar med Star. Jag ska sluta rida.

Men varför?

Det här med ridning, det är inte min grej. Jag ska satsa på något annat. Man måste vara sann mot sig själv, förstår du. Och dessutom... så har min pappa rätt – det är farligt med ridning.

Ja, det är lugnt. Jag har egentligen inte tid med det här ändå. Jag har... mycket att göra. Måste packa sista grejerna. Sticker vilken dag som helst. Men... vi kanske ses någon gång. Ute i världen. Tja då!

Hej då!

Så du har slutat helt med ridningen, eller...?

Jaa.

Stackare! Inte kul att ge upp sina drömmar liksom.

Det är inte alla som har talang för ridning. Det var väl lika bra att du slutade. Tänk så här: varför skulle du skämma ut dig i den där tävlingen? Nu slipper du ju det.

Vad var det jag sa? Du kan ju inte rida.

Varför får jag aldrig som jag vill? Alla andra bara bestämmer över mig. Men jag vill tävla. Och jag vill rida. Vill du hjälpa mig?

Balansen! Känn balansen då, Klara. Stopp! Stopp, stopp, stopp! Det här går inte. Vi får köra äpplet.

Va?

Så, kom igen! Res dig upp nu.

Nej, jag vågar inte.

Men kom igen! Kan du få balansen här blir det hur lätt som helst med hästen sen.

Men det vinglar ju.

Men det är ju det som är meningen. Kom igen nu! Res dig upp! Såja, bra!

Du har bättre balans nu. Mycket bättre. Men... du tar inte det här på allvar. Du måste vilja vinna.

Men det vill jag.

Du måste mot riktigt motstånd. Mot någon som är snabbare än dig.

Vem skulle det vara?

Var beredd nu! Kör! Kör! Fortare kan du.

Du, du ska rida och galoppa. På riktigt. Som om det gällde liv och död. Äsch, det här går inte att lära ut.

Vänta, vänta, vänta ungar. Släpp inte in han i hagen. Jag måste ta han nu. Jag är ledsen ungar men det här håller tyvärr inte längre.

Nej, men vaddå?

Ja, se den där fulingen han duger ingenting till. Han bara kostar. Nu har jag fått en ny häst också så jag har inte plats för han i stallet, så... Nu ska han bort. Ska han slaktas. Så är det bara.

Slaktas?

Mmm.

Du kan väl inte mena allvar.

Jo, så är det. Jag är ledsen ungar.

Men så kan du inte göra. Vi kan ta hand om honom.

Nej, jag har ingen plats.

Men jag har plats. Ja, hemma hos mig så finns det ju ett stall. Jag menar, vi kan ju ha honom där och... Ta hand om honom och mata honom. Ja, du slipper tänka på honom.

Nej, det går inte.

Ja men snälla, ge oss bara en chans. Ja, bara två veckor. Snälla?

Och ni tar hand om alla kostnader.

Ja!

Foder och allt?

Jadå.

Jaha, jaha. Ja, men då får ni allt städa upp i stallet först. Och så måste jag prata med din mamma.

Ja men... i morgon, ja, allting är klart i morgon.

Jaa.

6.2.1. Klara – översättning

<i>Zovem se Klara.</i> <i>Mama i tata su se upravo rastali.</i>
<i>Mama i ja ćemo se</i> <i>preseliti bogu iza nogu.</i>
<i>Jedino dobro ondje je</i> <i>ima konja. Obožavam konje.</i>
<i>Ali ne znam jahati. To je koma.</i>
Ne možeš samo tako otići. Mama te čeka, sad ćete krenuti.
Tata, hoćemo li se viđati? Molim te.–Pa naravno.
Svaki vikend i praznik. Ne selite jako daleko.
Nazovi me i doći ću po tebe kad god poželiš.
Nećeš to zaboraviti? Želim da upamtiš još nešto.
Moraš biti iskrena prema sebi. Imaj to na umu.
Uvijek. –Ali kako ću to znati? –Znat ćeš, Klara. Ovdje, u srcu.
Bit će dobro. Bit će jako dobro. Dođi.
Nedostajat ćeš mi. –I ti meni. Ali često ćemo se viđati. Bit će dobro.
Oprosti što si čekala. –Zdravo,

mama. –Zdravo, zlato. Idemo.
Hajde sad, čujemo se kasnije. –Upravo sam ih ispekla.
Kupila sam. Dođi, idemo!
Zdravo.
Zdravo, ja sam Nita, ovo je moja kći Klara. Upravo smo doselile.
Hajdemo ga pozdraviti.
Klara, izvoli. Vidi, vidi... Veća je od one u gradu, zar ne? Lijepa je.
Uzet ćemo ovu. –Pazi da ne padneš. –U redu je. Uzmi ovu.
Mama. –Čekaj, primi. Ispast će mi.
Nema problema. Još malo i smjestile smo se.
Zdravo. Kako si lijep. Ne boj se. Nisam opasna.
Kako li se zoveš...
Pazi! Pazi, grize!
Nesretniče. Tu si.
Opet je pobjegao. Lupež, katkad pobjegne. Tako.
Shvaćаш li da te nitko ne želi kad si tako mrzovoljan.
Kako to mislite? Nitko ga ne želi? –Ne.

Ružan je i glup, sad ću te odvući kući, vrećo stara.
A gdje živi? –U mojoj staji. I na onom pašnjaku.
Ali sad ću ga staviti pod lokot. Ni hranu neće dobiti.
Mama! Vidjela sam prekrasnog konja u šumi. –U šumi?
Da, i nitko ga ne želi. Mogu li ga ja dobiti? Može živjeti u staji.
Ne možeš ga dobiti samo zato što ga nitko ne želi.
Onda bih ga mogla jahati. –Zlato, prvo moraš naučiti.
Mogla bih krenuti u školu jahanja. –Znaš da nemamo novca.
Uzmi voće ako si gladna, kasnije ću skuhati ručak.
Ne treba ti to, mama. –Selu treba malo boje.
Što misliš? Želim biti spremna ako dođe princ na bijelom konju.
Ima li koga? –Zdravo. –Zdravo. Bertil Bohm. –Nita Andersson.
Jeste li se snašle? –Mislim da jesmo. –Ovo je ugovor.
Ovdje potpišite. –Naravno. –Sutra plaćate stanarinu.
Unaprijed. –Zašto? –Da ne izgubim novac ako se nešto dogodi.
Što bi se dogodilo? –Mnogo toga zbog čega bih izgubio novac.

Ali vjerujem da ćete mi sutra platiti.
Odlično! Dobrodošli u Hallondalen! –Hvala.
Naš novi stanodavac. –Njega sam srela s konjem u šumi.
Ne treba vjerovati preprodavačima konja.
Mama, nedostaje mi dom. –Zlato, bit će dobro. Sad je teško.
Bit će bolje kad stekneš prijatelje u školi.
Ovo je Klara Andersson. Upravo se doselila i od danas je s vama.
Želiš li se predstaviti? Ne? Onda možeš sjesti.
Otvorite atlase, nastavljamo govoriti o Engleskoj.
Pogledaj onu kugu. Bolesno! -Toliko šminke! Prava fasada!
Pogledaj na što liči. Odvratna je! Mrziš li i ti takve kuge? –Aha.
Voliš konje? –Da. –Super, i ja! Jašeš li? Sigurno si odlična.
Jesi li se natjecala? –Da... –Hajde sa mnom u staju.
Sjedit ću s tobom u školi, da nisi sama. –Lijepo od tebe, hvala.
Gdje živite ti i mama? –U Hallondalenu. U onoj crvenoj kući.
U crvenoj kući u Hallondalenu? – Da. –K vragu. Živiš kraj ludare.
Čuvaj se! –Ludare? –Ondje živi nakaza. Idiot. Odvratna je.

Mama mu je u ludnici. Ili je bila. Čuvaj ga se. –U ludnici?
Ovo je Sredni Vashtar. Emma i Mimmi su timaritelji. Nestašan je.
Obožava zob.
Ovo je Sigge. Hoćeš? Dođi. –Kako je sladak. –Moj je. Makni se.
Ja ga timarim. –Tako je. –Ona ga timari.
A tko si ti? Nikad te nisam vidjela. Možda nikad nisi ni bila u staji.
Jesam... -Znaš li dobro jahati?
Nisam čula odgovor. –Znam, dosta dobro.
Na naprednoj sam razini. A ti? –Na iznimno naprednoj. –Cure, čujte!
Za par tjedana je galopska utrka, najveća dosad.
Dolaze i druge škole, konkurencija će biti žestoka.
Ali to vam nije problem. Naporno ćete trenirati. –Hoćemo.
Tebe nisam prije viđala. Hoćeš li jahati u školi?
Odlično. Ovdje upišite kojeg konja želite. I svoje ime.
Prijavu moraju potpisati vaši roditelji.
A ti? Nećeš se prijaviti? Svi će sudjelovati.

Pa, zašto ne.
Ako se želiš natjecati, moraš ispuniti prijavu. –Reci mami.
Zdravo, je li dobro prošlo? –Jest. –Jesu li djeca u školi draga? –Jesu.
Odlično! Što je to? –Papiri za školu. –Imam kratki sastanak u redakciji.
Uskoro se vraćam. Bila si jako dobra prvi dan u školi.
Nemoj ga hraniti.
Tko si ti?
Ja sam Klara. A ti? Kako se zove konj?
Ja sam Jonte. A to je Star.
Ali neću dugo ostati u ovoj prljavštini. Pobjeći ću. –Kamo?
Štedim kako bih otišao na brod. A što ti tu radiš? Nisam te prije viđao.
Doselila sam se s majkom. Dobila je posao u novinama.
A tvoja mama? –Stjuardesa je. –A tata? –On je pomorac.
Otišao je na brod kad sam bio mali.
Čekaj. Ti si taj o kojem svi pričaju. Ti živiš u ludari?
Sigurno ti je ružan. –Nije, doista. Jako je sladak.
Kaže da ga se želi riješiti, ali ne želi platiti da ga ubiju. –Ubiju?

Nitko ga ne želi, ružan je i glup.
Bertil je njegov vlasnik. –Moramo ga spasiti, razgovarajmo s njim.
Bertil je jako škrt. Čistim mu staju svaki dan i daje mi samo 10 kruna.
Ali zar ga nitko ne želi?
Ja sam oduvijek htjela konja, ali tata mi nije dao. –Ali ti ne znaš ni jahati.
Kako to misliš? –To se vidi.
Imaš pravo. Nikad nisam jahala. A danas sam bila glupa
i prijavila se na utrku koja je za mjesec dana. –Zašto?
Svi su se prijavili. –I nisi mogla odoljeti? –A nemam ni konja.
Ružan je kao lopov, ali je brz kao vjetar.
Gore nogu. –Što? –Gore nogu. –Zašto? –Hajde, gore nogu.
Baš je lijep.
Prekrasno je! Divno je, nevjerojatno.
Našla si i ovu staru fotografiju. Bože!
Kako sam slatka. –Mama, hoćeš li se ovdje potpisati?
To je za školu? Što? Godišnja galopska utrka?
Klara, što je to?

–Prijavila sam se na utrku.
Ali ti ne znaš jahati. Nikad nisi ni sjela na konja.
Moram krenuti u školu jahanja. –To je suludo!
Utrka je za mjesec dana. Ne možeš tako brzo naučiti jahati.
Ne mogu čekati. –Zašto? –Svi imaju konje, svi se natječu.
Samo ja ne. Ako ne jašeš, nitko si i ništa. –Razumijem, dušo.
Ali može biti opasno ako ne znaš jahati. –Ali ti si jahala kao mala.
Galopirala si i pobjeđivala –Ali imala sam jako puno sati jahanja.
Ali ipak mi možeš potpisati prijavnicu? –Ne, Klara, ne mogu.
Ali tata, mama nema novca.
Koliko još? Ali svi drugi jašu!
Da, a što to?
Što kaže tata, hoće li platiti? –Ne, kaže da je jahanje opasno.
Kaže da bavim nečim drugim. –Čime? –Nečim isplativim.
Budala. Počet ćeš jahati, naravno.
Ali utrku ostavljamo za sljedeću godinu, malo je prerano. U redu?
Gore, dolje. Odlično, bravo.

Evo ti Sigge. Drži. Dovedi ga u manjež. Ideš?
Stani tu, da možeš odmah uzjahati, u redu?
To znači sjesti na konja.
Jedan, dva, tri...gore! Tako.
Nemoj ga samo pokvariti. –Ne mari za Lottu, takva je prema novima.
Jašite udesno u obliku kvadrata. –Hajde!
Sad si ti na Siggu. Hajde! Podbodi ga.
Samo ravno sjedi. –Veliki krug. Pazite na razmak.
Ispravite se. Odlično. Gore, dolje, gore, dolje. –Vodiš li ti ili konj?
Je li to neki novi stil? –Ruke su mekane. Ti na Siggu, polako.
Gore, dolje. Polako, Sigge. Ti stani, ostali neka nastave. Dođi.
Što si rekla, otkad jašeš?
Konačno si jahala. Je li bilo dobro? –Bilo je u redu.
Iako su ostali već iskusni jahači? –Da. –Nevjerojatno.
Kako si vješta! Jako sam ponosna na tebe, Klara.
Dobra si u svemu. I tata to misli.
Kad si pjevala u zboru

bila si najbolja i dobila si solo.
Tako će biti i s jahanjem. –Moram u sobu, imam puno zadaće.
Pojedi još malo. –Ne mogu.
Tata, ja sam. Dobro, ništa posebno.
Tata, možeš li doći po mene?
Živio! –Hlapiću moj. –Zdravo, braco.
Kako je u novoj školi? –U redu. –Samo u redu?
Rolf kaže da želiš jahati. I ja volim konje. –Svi u mom razredu jašu.
I svi će sudjelovati na utrci koja je ubrzo. –I ja bih sudjelovala.
Ne u galopskoj utrci, Klara. Znaš da ne želim da jašeš. Opasno je.
Kao i sve drugo. Ako Klara to želi, ja mislim da treba. –Ali ja ne mislim.
Moja je sestra kao mala pala s konja i umalo ostala nepokretna.
Ali dragi, može pasti i s penjalice i slomiti vrat.
Sad ne pričamo o tome, nego o jahanju.
Ne bih htio da ti se nešto dogodi, Klara. Toliko te volim. –Voliš li me?
Naravno! –Zašto si onda ostavio mene i mamu?
Klara. –Dušo...

Nije mi bilo lako ostaviti tebe i mamu.
Teško je to objasniti... Jako sam se zaljubio u Elisabeth.
Morao sam se razvesti od tvoje majke. Tako lako. Ili tako teško.
Moramo biti iskreni prema sebi, znaš?
Lijepo spavaj. Tata te voli.
Što radiš? Imaš lijepu torbu.
Dobio sam je od starog. Stara mornarska vreća.
Gdje ti je tata sad? –Na moru. Čeka me.
Stari voli otvoreno more. Cijelu noć s palube gledaš zvijezde.
Misliš na nekoga koga voliš... –Kad ideš?
Vidi, posudio sam uzde od Bertila. Sad možemo jahati kako treba.
Ne znam, opasno je. Može nas zbaciti. –Ja ću prvi, dođi.
Pridrži ih.
Ti si na redu. –Ne. –Hajde, dođi.
Ruke gore. Tu ih stavi.
Napravi krug. Hajde.
Neću uspjeti.

–Ma hajde. Tako, bravo.
Odlično, Klara.
Drži razmak. Odlično! Tako treba. Jedno mjesto razmaka.
Sjajno! Bravo, Klara, jako dobro. –Klara! –Malo spusti pete. –Što?
Usporite! Držite konje. –Pustite mene. Klara, kako si? Jesi li dobro?
Sve je u redu, zar ne? –Pustite je. Zovite hitnu!
–Smirite se. Doista mislim da je sve u redu. –U redu? Mogla je stradati.
Tata, dobro sam.
Ustani. Dođi da pogledamo nogu. –Moramo u bolnicu. –Boli li te?
Može li stati na nogu? –Mislim da mogu.
Samo si malo iščašila zglob. Idem po zavoj, u redu?
Idemo odavde. Idemo kući.
Jesam li ti rekao što će se dogoditi? Ne smiješ jahati, opasno je.
Želim da odmah prestaneš s tim. I nema rasprave.
Ne moraš biti tako grub. –Oprosti. Klara, trebaš raditi ono što ti ide.
Divno pjevaš. Nešto sam ti kupio. Pogledaj!
Trebaš se baviti nečim isplativim. Ovdje se možeš snimati dok pjevaš.

I onda ovdje pokreneš. Na baterije je. Pročitaj upute.
Znaš... <i>Rock'n'roll. I love rock'n'roll.</i> Uvježbaj, to ti ide.
Sad želim da odeš onamo i kažeš im da više nećeš dolaziti.
Ne želim to učiniti. –Onda ću ja. Drži ovo, probaj. Odmah se vraćam.
Ni možeš sama, k vragu... –Začepi! –Ne možeš... –Začepi, rekla sam.
Ti začepi! –Ne govori mi da začepim!
Ne možeš ti sam odlučiti hoće li Klara prestati jahati, Rolf.
Ozlijedila se. Netko mora za to odgovarati. –Ja odgovaram!
Ti nemaš vremena ni razgovarati s njom kad te nazove.
Idem. –Idi! Uvijek bježiš od problema. Bježi svojoj novoj obitelji.
Mogla je pasti i poginuti. Možda ni ne želi više jahati.
Naravno da ćeš nastaviti jahati kad se oporaviš, zar ne?
Želim samo da se prestanete svađati! Prokleti bili!
Idi se šminkati, k vragu!
Pusti me na miru!
Ne moraš jahati ako ne želiš.
Ima još mnogo toga

čime se možeš baviti.
Znaš to, zar ne?
Glupo je što se tata i ja svađamo. Oprosti.
Zdravo. Pogodi što sam nabavio.
Imaš novu majicu? –Da, ali vidi ovo! Možemo mjeriti vrijeme.
Možeš početi trenirati punom parom. Bit ćeš najbolja!
Čuj... Odustala sam od utrke. –Što?
Nema smisla da treniramo sa Starom. Prestat ću jahati.
Ali zašto?
Nije jahanje za mene. Bavit ću se nečim drugim.
Treba biti iskren prema samom sebi.
A i tata je u pravu, jahanje je opasno. –U redu je.
Ja ionako nemam baš vremena. Imam... puno posla.
Moram spakirati preostale stvari i pobjeći za koji dan.
Ali... možda se opet sretnemo. Negdje u svijetu. Bog.
Zdravo.
Posve si odustala od jahanja? –Da.

Jadnice! Nije fora tako odustati od svog sna.
Nisu svi talentirani za jahanje. Dobro je što si odustala.
Sad se nećeš osramotiti na utrci.
Što sam ti rekla? Ne znaš jahati.
Zašto nikad ne smijem raditi što ja želim? Svi odlučuju za mene.
Ja se želim natjecati! Ja želim jahati!
Hoćeš li mi pomoći?
Ravnoteža!
Osjeti ravnotežu, Klara!
Stani!
Stani, stani. Ne ide ovako.
Vježbat ćemo s jabukom. –Što?
Hajde, podigni se.
Ne, ne usudim se.
Hajde! Naučiš li tu držati ravnotežu, na konju će ti biti puno lakše.
Ali ljulja se. –To je i smisao. Hajde, podigni se.

Tako, bravo.
Sad bolje držiš ravnotežu. Puno bolje.
Ali... ne shvaćaš to ozbiljno. Moraš željeti pobijediti. –Ali želim!
Moraš imati pravi otpor. Nekoga tko je brži od tebe. –Tko bi to bio?
Budi spremna.
Hajde, kreni!
Možeš ti to brže.
Moraš galopirati. Uistinu! Kao da se radi o životu i smrti.
Ah, to se ne može naučiti. –Čekajte, čekajte, djeco.
Nemojte ga voditi unutra. Moram ga uzeti. Žao mi je, ali ovo više ne ide.
Molim? –Ta konjina nije nizašto. Samo me košta.
Dobio sam novog konja, za njega nema mjesta u staji. Ide na klanje.
Na klanje? –Da. –Ne mislite valjda ozbiljno? –Mislim. Žao mi je, djeco.
Ne možete to učiniti. Mi ćemo se brinuti o njemu.
Nemam mjesta. –Ja imam staju!
Bit će ondje, mi ćemo ga hraniti i brinuti o njemu.
Ne može. –Dajte nam priliku. Barem na dva tjedna. Molim vas.

Vi sve plaćate. –Tako je. –Hranu i sve ostalo. –Da.
Morate prvo počistiti staju. I moram razgovarati s tvojom majkom.
Ali... Sutra! Sutra će sve biti spremno. –Može.

6.3. Moms vid försäljning av digitala tjänster

Moms vid försäljning av digitala tjänster

Läs om vilka momsregler som gäller vid digitala tjänster.

- [Vad avses med digitala tjänster?](#)
- [I vilket land ska momsen redovisas och betalas?](#)
- [Försäljning av digitala tjänster till företagare](#)
- [Försäljning av digitala tjänster till någon som inte är företagare](#)
- [Försäljning i flera steg](#)

Vad avses med digitala tjänster?

Digitala tjänster är ett samlingsnamn för telekommunikations- och sändningstjänster samt elektroniska tjänster. **Telekommunikationstjänster** utgörs framförallt av fast och mobil telefoni samt tillgång till internet medan **sändningstjänster** är olika radio- och tv-program som sänds via radio- eller tv-nät. Om programmen sänds via internet samtidigt som de sänds via radio- eller tv-nätet räknas det också som en sändningstjänst. Med **elektroniska tjänster** avses olika tjänster som säljs via internet eller andra elektroniska nätverk, till exempel applikationer, tillgång till webbplatser, filmer, böcker, tidningar, programvaror och musik.

Observera att leveransen ska ske on-line för att det ska vara en elektronisk tjänst, om exempelvis böcker beställs via internet men levereras i fysisk form är det en varuförsäljning och inte en elektronisk tjänst.

I vilket land ska momsen redovisas och betalas?

En digital tjänst är alltid omsatt i det land som köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas i. Om tjänsten är omsatt i Sverige ska svensk moms läggas på fakturan och det är du som säljare som ska redovisa och betala den. Om tjänsten är omsatt i ett annat land än Sverige beror vem som ska redovisa och betala momsen på om köparen är en företagare som agerar i den egenskapen eller inte (till exempel en privatperson).

Försäljning av digitala tjänster till företagare

Vid försäljning av digitala tjänster till en företagare som agerar i denna egenskap bestäms omsättningslandet av huvudregeln för försäljning mellan företagare. Detta innebär att tjänsten är omsatt i det land som köparen är etablerad i. Om köparen är etablerad i något annat land än Sverige och den digitala tjänsten tillhandahålls dit är tjänsten omsatt utomlands och du ska inte debitera någon moms på fakturan. Istället är det köparen som ansvarar för att redovisa och betala momsen i köparlandet, s.k. omvänd skattskyldighet. Skulle köparen däremot ha en etablering i Sverige till vilken tjänsten tillhandahålls är tjänsten omsatt här. Det är då du som säljare som är skattskyldig och ska då debitera svensk moms på fakturan.

Även om säljaren är en företagare så måste han även agera i den egenskapen vid köpet.. Av förenklingsskäl kan du därför vid försäljning av digitala tjänster utgå från att din köpare inte är en företagare (till exempel en privatperson) om hon eller han inte har uppgett något VAT-nummer och inte heller på annat sätt visar att hon eller han är en företagare.

Försäljning av digitala tjänster till någon som inte är företagare

Försäljning av digitala tjänster till en privatperson eller någon annan som inte är en företagare eller agerar i den egenskap är omsatta i det land som köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas. Ibland kan det dock vara svårt för dig som säljare att säkert veta var köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas. Därför har det vid tillhandahållande av digitala tjänster införts presumtioner som förenklar för dig när du ska avgöra i vilket land köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas.

Presumptionerna innebär följande.

- Om tillhandahållandet kräver att köparen är fysiskt närvarande på en specifik plats för att det ska kunna bli ett tillhandahållande, till exempel en telefonkiosk eller ett internetcafé, presumeras att köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas på denna plats.
- Om en tjänst säljs via en fast marklinje presumeras att köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas på den plats där den fasta marklinjen är installerad.
- Om en tjänst säljs via ett mobilt nät presumeras att köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas i det land som identifieras genom det mobila landsnumret för det SIM-kort som används när tjänsterna tas emot.
- Om en tjänst kräver en dekodare eller liknande anordning presumeras att köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas på den plats där dekodern eller liknande anordning finns eller, om den platsen inte är känd, den plats dit programkortet skickas för att användas där.
- Om någon av ovan angivna presumtioner inte kan tillämpas presumeras att köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas på den plats som identifieras som sådan av säljaren med hjälp av två icke motstridiga bevishandlingar. Sådana bevishandlingar kan t.ex. vara köparens faktureringsadress, IP-adress för köparens dator, bankkortsuppgifter eller andra handlingar om köparen som du som säljare har tillgång till.

Det finns möjlighet för dig som säljare att motbevisa de olika presumptionerna om det finns information som kan användas för att fastställa köparens faktiska plats. Skatteverket har också möjlighet att motbevisa en presumption när det finns tecken på missbruk eller oegentligheter från säljarens sida.

Vid dessa försäljningar är det du som säljare som ska redovisa och betala momsen. Om köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas i Sverige ska momsen betalas här, Om köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas i ett annat EU-land måste du dock betala det landets moms. Det kan antingen göras genom att du momsregistrerar dig i det landet eller att du använder dig av Skatteverkets e-tjänst, den s.k. Mini One Stop Shop (MOSS).

- [MOSS – redovisning av moms på elektroniska tjänster](#)

När köparen är etablerad, bosatt eller stadigvarande vistas i ett land utanför EU är tjänsten omsatt i tredjeland. Du ska då inte ta ut svensk moms på försäljningen. Du bör ta kontakt med det aktuella landet för att ta reda på hur din försäljning ska hanteras där.

Försäljning i flera steg

När försäljningen sker i flera steg, till exempel via en marknadsplats för applikationer så kan det vara svårt att avgöra vem som är din köpare av tjänsterna. Om det finns en eller flera förmedlare mellan dig och den köpande privatpersonen är det vanligtvis inte du som säljer tjänsterna direkt till privatpersonen. Om du till exempel säljer tjänster via en marknadsplats är det förmodligen marknadsplatsen som säljer tjänsten till privatpersonen. Du säljer i så fall inte tjänsten till en privatperson utan till marknadsplatsen som är en företagare. Om det är du som har direktkontakterna med en köpare som inte är en företagare (till exempel en privatperson) och det är du som sköter leveransen av tjänsterna, är det vanligtvis du som har sålt tjänsterna direkt till privatpersonen.

6.3.1. PDV na prodaju digitalnih usluga – översättning

PDV na prodaju digitalnih usluga

Saznajte koji propisi o porezu na dodanu vrijednost (PDV-u) vrijede za digitalne usluge.

- [Što se ubraja u digitalne usluge?](#)
- [U kojoj se zemlji prijavljuje i plaća PDV?](#)
- [Prodaja digitalnih usluga pravnim osobama](#)
- [Prodaja digitalnih usluga fizičkim osobama](#)
- [Prodaja u više koraka](#)

Što se ubraja u digitalne usluge?

Digitalne usluge su zajednički naziv za telekomunikacijske usluge i usluge emitiranja te elektroničke usluge. **Telekomunikacijske usluge** čine prvenstveno fiksna i mobilna telefonija te pristup internetu, dok **usluge emitiranja** podrazumijevaju različite radijske i televizijske programe koji se emitiraju putem radijske ili televizijske mreže. Programi koji se istovremeno emitiraju putem interneta i radijske ili televizijske mreže također se ubrajaju u usluge emitiranja. **Elektroničke usluge** podrazumijevaju prodaju različitih usluga putem interneta ili drugih elektronskih mreža, kao što su prodaja aplikacija, prodaja pristupa internetskim stranicama te prodaja filmova, knjiga, novina, računalnih programa i glazbe.

Važno: online isporuke ubrajaju se u elektroničke usluge, no knjiga koja je naručena putem interneta, ali se isporuči u fizičkom obliku smatra se prodajom robe i ne ubraja se u elektroničke usluge.

U kojoj se zemlji prijavljuje i plaća PDV?

Isporuka digitalne usluge vrši se u onoj zemlji u kojoj je kupac ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište. Ako se usluga isporučuje u Švedskoj, na računu treba biti iskazan švedski PDV, a prijavljuje ga i plaća prodavatelj. Ako se usluga isporučuje u nekoj drugoj zemlji, onda prijava i plaćanje PDV-a ovise o tome je li kupac pravna ili fizička osoba.

Prodaja digitalnih usluga pravnim osobama

Pri prodaji digitalnih usluga pravnim osobama zemlja isporuke usluga određuje se prema temeljnom propisu o prodaji među pravnim osobama, prema kojem je zemlja isporuke ona u kojoj kupac ima sjedište. Ako je sjedište kupca u nekoj drugoj zemlji osim Švedske i isporuka usluge se vrši ondje, tada je isporuka usluge inozemna i na računu ne treba biti iskazan PDV. U tom je slučaju kupac dužan prijaviti i platiti PDV u zemlji u kojoj se vrši isporuka usluga (tzv. obrnuta porezna obveza). Ako kupac, međutim, ima sjedište u Švedskoj, tada se isporuka usluga vrši u Švedskoj i u tom slučaju prodavatelj usluga snosi poreznu obvezu te je dužan na računu iskazati PDV.

Iako je prodavatelj pravna osoba, on također mora sudjelovati u kupnji. Ako kupac ne navede PDV-broj ili se na neki drugi način ne izjasni kao pravna osoba, prodavatelj može, radi pojednostavljenja, prilikom prodaje digitalnih usluga pretpostaviti kako njegov kupac nije pravna, već primjerice fizička osoba.

Prodaja digitalnih usluga fizičkim osobama

Prodaja digitalnih usluga fizičkim osobama ili nekome tko nije pravna osoba ili nema tu ulogu vrši se u zemlji u kojoj je kupac ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište. Katkad prodavatelj ne može sa sigurnošću znati gdje kupac ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište. Kako bi se olakšalo utvrđivanje zemlje u kojoj kupac ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište, pri stavljanju digitalnih usluga u prodaju uvedene su presumpcije (pravne pretpostavke).

Presumpcije znače sljedeće:

- Ako stavljanje u prodaju zahtijeva da je kupac fizički prisutan na određenome mjestu kako bi se isporuka usluga mogla izvršiti, primjerice telefonska govornica ili internet cafe, pretpostavlja se da kupac ondje ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište.
- Ako se usluga prodaje putem fiksne zemaljske linije, pretpostavlja se da kupac ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište na onome mjestu na kojemu je ta fiksna zemaljska linija postavljena.
- Ako se usluga prodaje putem mobilne mreže, pretpostavlja se da kupac ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište u zemlji u kojoj je registriran mobilni broj SIM-kartice koja se koristi pri isporuci usluge.
- Ako je za isporuku usluge potreban dekodirer ili sličan uređaj, pretpostavlja se da kupac ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište na mjestu gdje se dekodirer ili sličan uređaj nalaze ili, ako to mjesto nije poznato, na mjestu na koje se programska kartica šalje i na kojem se koristi.
- Ako neka od navedenih presumpcija nije primjenjiva, pretpostavlja se da kupac ima sjedište, prebivalište ili stalno boravište na onome mjestu koje prodavatelj utvrdi pomoću dviju neproturječnih dokaznih isprava. Dokazne isprave mogu primjerice biti adresa koju je kupac naveo za dostavu računa, IP-adresa računala kupca, podaci o bankovnoj kartici ili druge isprave kupca u koje prodavatelj ima uvid.

Prodavatelj može opovrgnuti različite presumpcije ako postoje informacije kojima se može utvrditi stvarna lokacija kupca. Porezna uprava također može opovrgnuti presumpcije ako se ustanovi da je prodavatelj odgovoran za zloupotrebu ili nepravilnosti.

Kod takve je prodaje usluga prodavatelj dužan prijaviti i platiti PDV. Ako kupac ima sjedište, boravište ili stalno prebivalište u Švedskoj, PDV se plaća u Švedskoj. Ako kupac ima sjedište, boravište ili stalno prebivalište u nekoj drugoj zemlji članici EU prodavatelj je dužan platiti PDV u toj zemlji. Plaćanje se u tom slučaju može provesti na dva načina; prodavatelj se može registrirati kao obveznik PDV-a u odgovarajućoj zemlji ili može koristiti e-uslugu Porezne uprave, tzv. Mini One Stop Shop (MOSS).

- [MOSS – obračun PDV-a na elektroničke usluge](#)

Ako kupac ima sjedište, boravište ili stalno prebivalište u zemlji koja nije članica EU, isporuka se vrši u trećoj zemlji. U tom slučaju prodavatelj kod prodaje ne plaća PDV u Švedskoj. Prodavatelj je dužan stupiti u kontakt s nadležnom institucijom u trećoj zemlji kako bi saznao kako ondje rješava predmetna prodaja.

Prodaja u više koraka

Kad se prodaja odvija u više koraka, primjerice putem platforme za prodaju aplikacija, prodavatelj teško može utvrditi tko je kupac usluga. Ako postoji jedan ili više posrednika između prodavatelja i kupca kao fizičke osobe, usluge obično ne prodaje prodavatelj izravno fizičkim osobama. Ako prodavatelj primjerice prodaje usluge putem platforme, tada fizičkoj osobi uslugu vjerojatno prodaje platforma. U tom slučaju prodavatelj ne prodaje uslugu fizičkoj osobi, nego platformi koja je pravna osoba. Ako je prodavatelj u izravnom kontaktu s kupcem koji nije pravna osoba, nego je primjerice fizička osoba, i ako prodavatelj vrši isporuku usluga, tada se smatra da prodavatelj izravno prodaje usluge toj fizičkoj osobi.

7. ÖVERSÄTTNING AV KROATISKA TEXTER

7.1. Tkanje života

Razlike među ljudima u sreći i životnom zadovoljstvu

- O TEŠKIM ŽIVOTNIM DOGAĐAJIMA
- O RELIGIOZNOSTI
- „A ZAŠTO BAŠ JA?“
- SREĆA, ŽIVOTNO ZADOVOLJSTVO I KVALITETA ŽIVLJENJA
- OČARAVAJUĆA OBUZETOST

O negativnim i pozitivnim emocijama

Ljudi općenito nastoje biti sretni i zadovoljni, a to vjerojatno vrijedi i za sva ostala živa bića. Unatoč tom općemu nastojanju za ostvarivanjem sreće i zadovoljstva, znanstvenici i laici slažu se s tvrdnjom kako negativne emocije mnogo snažnije vladaju našim životima od pozitivnih. Kad se pojavi bilo koja neugodna emocija, kao što su tjeskoba, strah, zabrinutost, srdžba, krivnja ili sram, ona toliko djeluje na naše mišljenje da smo skloni odmah donositi potpuno neopravdane, ali zato sveobuhvatne zaključke poput: "Meni to sigurno neće uspjeti", "Meni ništa ne polazi za rukom", "Sve se urotilo protiv mene", i tomu slično.

Drugim riječima, neugodne emocije generaliziraju se na naš cjelokupni psihički život pa ako smo zbog nečega anksiozni, odjednom postajemo anksiozni i zbog drugih stvari, ako se sramimo zbog nekoga svog propusta ili pogreške, počinjemo sami sebe uvjeravati kako nas nitko više ne poštuje i nikada neće.

Anksioznost je složeno neugodno čuvstvo tjeskobe, bojazni, napetosti i nesigurnosti. To čuvstvo najčešće je izazvano nepoznatim ili neprepoznatljivim uzrocima, ali i stvarnim i predvidivim opasnostima.

Zanimljivo je kako se isti proces ne događa s pozitivnim emocijama, primjerice ako smo radosni zbog nekoga uspjeha, nećemo samima sebi reći: "Moj život čista je radost", ili "Nikome nije tako dobro kao meni." Kod pozitivnih doživljaja nema takve generalizacije na sva područja života, već se doživljena radost nakon nekoga vremena "potroši". Ima, doduše, ljudi koji će svoj uspjeh na nekome području generalizirati pa će sami sebi reći: "Eto, tako je to sa mnom, mogu sve što hoću", ili "Si-

gamo mi se sada svi dive." Ali ta pojava mnogo je rjeđa, i više se odnosi na kognitivni sud nego na pozitivne emocije. Osim toga, najčešće se događa osobama koje precjenjuju svoje sposobnosti i uspjehe.

Evolucijska psihologija, još jedno relativno novije područje psihologije, smatra kako su te razlike u našim reakcijama na negativna i pozitivna čuvstva posljedica evolucije tijekom koje su negativne emocije morale postati mnogo važnije od pozitivnih jer je o njima doslovno ovisio naš život. Strah nas je tjerao u bijeg pred neprijateljem, tjeskoba nas je pripremala na moguće opasnosti, srdžba nas je aktivirala da krenemo u borbu s neprijateljem, dok su emocije poput krivnje i srama pridonosile očuvanju skupine. U davnim vremenima živjeli smo, naime, u malim skupinama čija je veličina vjerojatno bila određena veličinom špilje u kojoj smo obitavali ili špilja koje smo zaposjeli. Za takve skupine bilo je od iznimne važnosti održati dobre međusobne odnose i čvrstu suradnju jer je o tome ovisio život svih članova u skupini pa su u tome emocije poput krivnje ili srama mogle imati i te kako važnu ulogu.

Pozitivne emocije poput radosti i veselja, zadovoljstva i sreće imale su, evolucijski gledano, samo funkciju poticanja ili održavanja onoga što je pojedinca veselilo ili u čemu je uživao. One su pojedinca mogle činiti i privlačnijim pripadnicima ili pripadnicama suprotnoga stola pa time povećavati njegovu šansu da nađe partnera, ali o njima nije neposredno ovisio život i dobrobit pojedinca i skupine.

U današnjemu svijetu ne proganjaju nas grabežljivci (osim ljudskih), pa bi negativne emocije mogle biti i manje snažne i kraćega trajanja nego što jesu, ali za takve promjene treba mnogo više vremena od onoga koje je ljudska vrsta do sada provela na ovom planetu. To drugim riječima znači kako ne možemo pasivno čekati da negativne emocije počnu manje snažno djelovati na naš cjelokupni psihički život, već se i sami trebamo aktivno boriti protiv njih.

Primjeri aktivnoga suprotstavljanja negativnim emocijama

- Svaku doživljenu negativnu emociju treba smatrati popratnom pojavom nekoga događaja, a ne nekoga našeg općega obilježja.
- Ne treba se stalno baviti nevoljom koja nas je snašla ili nečim neugodnim što nam se dogodilo, već treba razmišljati o mogućim izlazima iz situacije.
- Nije dobro ni stalno se nekome (npr. prijateljima), žaliti zbog uvrede koju smo doživjeli, ružnih riječi koje nam je netko rekao, postupka koji smo doživjeli kao izdaju, jer na taj način samo još više uranjamo u negativne emocije koje je taj događaj u nama izazvao i produljujemo njihovo trajanje.
- Treba se sjetiti i samome sebi jasno reći kako je ta negativna emocija koju doživljavamo (npr. tuga, sram, krivnja, ljutnja), ograničena na jedno područje našega života (primjerice, posao, studij, partnerstvo, prijateljstvo), ali ne i na druga, na kojima doživljavamo niz ugodnih i pozitivnih emocija.

Ta prevlast negativnih nad pozitivnim emocijama zajednička je svima nama, iako ne na istome stupnju niti istoga trajanja. Među nama, naime, postoje velike individualne razlike ne samo u načinu doživljavanja i ponašanja, već i sasvim specifično: u našim mogućnostima doživljavanja sreće i zadovoljstva, kao i nesreće i nezadovoljstva.

Individualne razlike su relativno stabilne različitosti ili varijacije u tjelesnim i psihičkim osobinama koje postoje među pripadnicima iste vrste. Primjer takvih individualnih razlika u tjelesnim osobinama su visina i težina, a u psihičkim to mogu biti, na primjer, razlike u kognitivnim funkcijama (inteligenciji, pamćenju, pažnji i ostalim), ili emocionalnosti. Zapravo je svaki čovjek jedinstveni sklop tjelesnih, psihičkih i duhovnih svojstava.

Svi mi među svojim rođacima, znancima, prijateljima ili kolegama poznajemo ljude koji su gotovo uvijek dobre volje, radosni i zadovoljni, uz malo ili nimalo pritužbi na svoj život ili druge ljude. Psiholozi i drugi stručnjaci pretpostavljaju kako ljudi imaju određenu dispoziciju za sreću, pa će biti sretni i u nepovoljnim okolnostima. Ali svatko od nas poznaje i one koji su gotovo uvijek zlovoljni i nezadovoljni, koji se stalno na nešto ili na nekoga žale, iako se od onih radosnih ne razlikuju ni po čemu bitnome. Podjednaka su socijalnoga i ekonomskoga statusa, nemaju nekih znatnih zdravstvenih tegoba, ne žive sami ili to čine prema vlastitu odabiru pa ipak, kao da su stalno nesretni, zabrinuti i pesimistični. Reklo bi se kako se jedni i drugi, i oni pretežno vedri i ovi pretežno tužni, ponašaju gotovo neovisno o okolnim događanjima i promjenama.

Takve razlike među ljudima postoje i one su stvarne. Zanimljivo je kako su i odgovori koje ljudi daju na pitanje o vlastitoj sreći ili nesreći, zadovoljstvu ili nezadovoljstvu životom relativno stabilni u vremenu pa ih životna događanja vrlo malo mijenjaju.

Čini se da naša sreća uistinu više ovisi o tome kako doživljavamo, proživljavamo i preživljavamo ono što nam se dogodilo nego o tome što nam se zaista dogodilo. U prilog tome govore i opažanja kako su ljudi koji su sretni na poslu, najčešće sretni i u načinima na koje provode svoje slobodno vrijeme, kao i u svojim odnosima s drugim ljudima. Najzanimljiviji je podatak kako je razina sreće identičnih blizanaca koji žive odvojeni toliko slična da ako znamo koliko je primjerice sretna Darija, možemo reći koliko je sretna Marija, ili ako znamo koliko je nesretan Marko, znamo i kako se osjeća Branko. Na temelju takvih podataka možemo pretpostaviti kako postoje neki naslijeđeni činitelji koji nam omogućavaju postizanje određene razine životnoga zadovoljstva, gotovo neovisno o okolini u kojoj živimo.

Prema svemu onome što o tome znamo do sada, to su neke osobine ličnosti koje nam olakšavaju ili otežavaju postizanje sreće i životnoga zadovoljstva.

Takav podatak mogao bi nas zabrinuti jer zvuči kao da smo već rođenjem "osuđeni" da budemo pretežno sretni ili nesretni i da se tu ne može učiniti ništa. Međutim, tome ipak nije tako jer mi možemo svjesno djelovati na svoje emocije, možemo ublažiti neka negativna čuvstva ili ih svjesnim naporom čak i spriječiti, kao što možemo i svjesno tražiti izvore sreće i životnoga zadovoljstva, pa je tako na kraju ipak moguće djelovati na vlastite doživljaje sreće i/ili životnoga zadovoljstva. Pri svemu tome treba imati na umu i činjenicu da nam nikada nitko nije obećao kako ćemo cijeloga života biti urnebesno sretni, pa da su takve želje i težnje same po sebi "izvan ovoga svijeta".

O teškim životnim događajima

Ljudi se razlikuju i po tome koliko ih i na koji način pogađaju negativni ili bolni događaji poput gubitka bliske osobe, neprihvaćenosti u društvu, bolesti, gubitka posla, neuspjeha, neuzvraćene ljubavi, razočaranja u prijateljima, kolegama itd. Ima mnogo negativnih ili bolnih događaja koji se prije ili kasnije pogađaju svima nama; svima nama umiru roditelji i prijatelji, sve nas pogađaju lakše ili teže bolesti, svi smo doživjeli neuspjeh i niz drugih, manjih ili većih nevolja. Pa ipak, iako nam se događaju iste ili slične stvari, razlikujemo se po intenzitetu boli ili tuge; po njezinu trajanju i načinu iskazivanja. Neki tuguju javno i glasno, drugi se povuku u svoja četiri zida ili u sebe same kako nitko ne bi vidio njihovu bol.

Očigledno je kako su te razlike u našim reakcijama uvjetovane nekim, vjerojatno, naslijeđenim osobinama ličnosti (na primjer, to može biti povećani neuroticizam, povećana osjetljivost), ali i nekim svojstvima koja smo sami kod sebe razvili i odnjegovali. Već je rečeno kako naš doživljaj zadovoljstva životom i sreće više ovisi o tome kako se nosimo s onim što nam se u životu događa nego o tome što nam se dogodilo.

Neuroticizam (nestabilnost-stabilnost), dimenzija je emocionalnosti na čijemu su jednomu kraju mrzovoljne, anksiozne i neprilagođene osobe, a na drugomu smirene i dobro prilagođene.

Povećana osjetljivost očituje se u burnim ili snažnim čuvstvenim reakcijama na podražaje koje u većine ljudi ne izazivaju čuvstvenu reakciju ili je ona sasvim slaba intenziteta. Osjetljiviji ljudi češće se i lakše emocionalno uzbuđuju, nego oni manje osjetljivi.

Kad nas pogode neke nesreće ili veliki gubici, u akutnoj fazi tuge trebali bismo sami sebi dopustiti i suze i očaj, biti strpljivi sami sa sobom i vlastitim bolom te prihvatiti pomoć bližnjih i prijatelja. Ta potpora može nam pomoći da ne ostanemo u tomu akutnom bolu i postupno se vratimo svome uobičajenom načinu života.

♣ Sreća može proizaći i iz prihvaćanja činjenice da postoje neke stvari koje se ne mogu promijeniti.

David Baird

Naš način suočavanja s teškoćama, nevoljama pa i tragedijama može nam omogućiti da iz njih nešto i naučimo, da postanemo čvršći, bolji prema drugim ljudima i sebi samima. Treba posebno naglasiti "bolji prema drugima" jer ljudi koji su mnogo propatili često tuđe doživljavanje i ponašanje počinju mjeriti vlastitim mjerilima. Takvi su ljudi tada, na primjer, skloni drugima reći: "Ako sam ja to izdržala, možeš i ti", ili "Prošao sam ja kroz mnogo gore situacije, pa možeš i ti kroz svoju", kao da se uopće može uspoređivati količina proživljene patnje ili snage koja je za to potrebna. "Bolji" prema drugima trebalo bi značiti kako ćemo na temelju vlastitih iskustava s nevoljama, bolje razumjeti tuđu bol i biti skloniji pružiti drugima potporu u njihovoj nevolji.

Većina ljudi kroz nevolje koje preživi stekne neke manje ili više prilagođene mehanizme suočavanja s budućim nevoljama. Ima, dakako, i onih koji postanu ogorčeni i nesposobni nositi se s nevoljom koja ih je snašla. Onima koji se ne mogu nositi s nekim velikim gubitkom, potrebna je katkad i stručna pomoć kako bi mogli dalje živjeti unatoč gubitku koji su doživjeli.

O smrti bližnjih

Postoje i razlike u brzini oporavka nakon gubitaka ili nevolje koju smo doživjeli. Iako taj oporavak, dakako, uvijek ovisi o veličini gubitka, i tada kada je ta veličina slična, kao na primjer kod ljudi koji su izgubili dijete, i tu postoje individualne razlike u brzini oporavka ili bolje rečeno u brzini i kakvoći prilagodbe na ono što više ne možemo promijeniti. Netko će se tako stalno s tugom vraćati na činjenicu kako više nikada neće vidjeti svoje dijete, da ga neće gledati kako raste, niti doživjeti njegovu djecu, tj. svoje unuke, dok će se drugi sa šjetom, ali i radošću vraćati na sretne dane kad su gledali prve korake svoga djeteta, čuli prvu riječ, pratili ga i bdjeli nad njim u godinama koje su proveli zajedno.

Patnja i bol normalne su reakcije na veliku nevolju (npr. smrt ili teška bolest bliske osobe), pa ih takvima treba i smatrati. U suvremenome svijetu, osobito u medijima, uvriježilo se, međutim, pogrešno stajalište kako je svaka duševna bol nenormalna, a svaka velika patnja "bolest koja traži ne samo stručnu pomoć u obliku razgovora, već po mogućnosti i uzimanje lijekova". Iako nam u teškim životnim trenucima može pomoći razgovor s bliskom osobom na čijemu ćemo se ramenu moći isplakati i kojoj ćemo moći povjeriti svoju muku, to nikako ne znači da nam je, osim u iznimnim slučajevima, potrebna i stručna pomoć.

Doživljena sreća ne bi smjela biti izbrisana ni poništena naknadnim tragičnim gubitkom, već bi ju trebali zatvoriti poput mušice u jantaru i sačuvati za cijeli život. Postojala je, bila je velika, lijepa i beskonačno vrijedna. Bolno je što nije mogla potrajati, ali i iz toga bola može izrasti nešto dobro za druge ljude koji su se našli u istoj ili sličnoj situaciji. To može biti veće razumijevanje i želja da im se pomogne, da im se kaže: "I meni se to dogodilo, ja znam kako ti je, nasloni se na mene pa ćemo zajedno proći i kroz tvoju bol. A tada kada ta bol malo popusti, zajedno ćemo dijeliti sjećanja na našu izgubljenu djecu." I spoznat ćemo koliko smo bili sretni što smo ih uopće imali i bit ćemo zajedno zahvalni za tu proživljenu sreću.

Nema sumnje kako je gubitak djeteta jedan od najtežih gubitaka koji nam se može dogoditi u životu. Ali bolna je i smrt roditelja. Kad nam umru roditelji, nestaju oni koji su o nama znali što nitko drugi više ne zna: naš prvi smijeh, prvu riječ, prvi korak. Često nam se čini kako između nas i smrti stoje naši roditelji, jer ako se stvari odvijaju prirodnim redom, onda mi dolazimo na red tek kad oni odu. Kad ih više nema, čini nam se kako smo ostali sami na vjetrometini, nezaštićeni sa svih strana.

Osobito nam teško pada smrt bliske osobe s kojom nismo ostvarili harmonični ili dovršeni, zaokruženi odnos (premda i loš). U takvom nedorečenom odnosu ljudi nisu razgovarali o bitnim stvarima: što si uzajamno zamjeraju, zašto su se udaljili, što su jedno drugome učinili nažao, što su propustili učiniti, a trebali su. Sve se samo svodilo na uobičajene prigovore poput: "Ti mene uopće ne slušaš." "Misliš samo na sebe." "Uopće ne vodiš računa o mojim željama." "Stalno kritiziraš moje prijateljice/prijatelje." "Misliš da sam glup", ili čak štoviše nije bilo ni prigovora, već samo rječita šutnja. Odnosi koje je smrt prekinula na toj razini i te kako otežavaju proces tugovanja jer je neizrečeno

ostalo toliko toga, a sada se više ništa ne može promijeniti, poboljšati, dovršiti.

Takvi nedorečeni, najčešće loši odnosi, događaju se između roditelja i djece (češće između majke i kćeri te oca i sina), ali i između ljudi koji su desetljeća proveli u braku. Posebice je teško prihvatiti smrt osobe za čiju smo se naklonost godinama borili uzalud. Takva nas smrt često ostavlja očajnima jer je nešto čemu smo težili godinama, sada postalo zauvijek nedostižno. Kad izgubimo osobu s kojom smo godinama živjeli čak i u lošim odnosima, ali s nadom kako će se ti odnosi jednog dana poboljšati, da će, primjerice, svađe prestati i biti zamijenjene nekim oblikom razumijevanja ili zbližavanja, ostajemo razočarani i očajni, često i ogorčeni, kao da su nam "život" ili "sudbina" krivi što smo uzalud ustrajavali u odnosu koji nije mogao biti drugačiji nego što je bio. Pri tome se često uopće ne pitamo koliko smo i sami tome pridonijeli, koliki je bio naš udio u tome neskladu koji je trajao desetljećima.

Neovisno o tome koliko je dosadna ili podla ili mudra neka osoba, ona osjeća da je sreća njezino neotuđivo pravo.

Helen Keller

Takvi odnosi često su posljedica stava kako ih treba održati po svaku cijenu, ponajviše zbog vremena i truda koji smo uložili u njih. Često se, na primjer, održavaju brakovi u kojima ne samo što više nema ljubavi i poštovanja, prijateljstva i odanosti, već prevladava izrazita nesnošljivost, uzajamna mržnja pa i zlostavljanje. Pa ipak partneri ostaju u takvome braku jer su, eto, već u njemu deset, petnaest, dvadeset godina, ne misleći pri tome kako u nešto što se ne poboljšava i ne napreduje, već postaje sve gore i teže, nema smisla uložiti ne samo daljnje godine, nego ni dane ni sate ostatka života. A tada kada jedan od partnera

umre, onaj drugi ne može preboljeti taj gubitak. Ljudi se često čude kako žene/muževi koji su proveli desetljeća u lošem braku silno pate kad im smrt oduzme tog neželjenoga i nevoljenoga partnera.

7.1.1. En väv av liv - översättning

Skillnader mellan människor på glädje och livslust

- Om svåra livshändelser
- Om kyrklighet
- "Varför just jag?"
- Glädje, livslust och livskvalitet
- Fascinerande besatthet

Om negativa och positiva känslor

Människor försöker vara glada och nöjda, vilket förmodligen gäller för alla andra levande varelser också. Trots att det finns en allmän tendens att nå glädje och lust, håller forskare med lekmän om att negativa känslor behärskar våra liv mycket mer än positiva känslor. När vilken negativ känsla som helst dyker upp, som till exempel ångslan, rädsla, förargelse, skuld känsla eller blygsel, påverkar den oss så starkt att vi genast kan dra helt obefogade, men övergripande slutsatser som: "Jag kommer säkert att misslyckas med detta", "Jag lyckas aldrig med något", "Allt går emot mig" och liknande.

Med andra ord generaliserar obehagliga känslor helt vårt psykisk liv. Om vi är ångestfyllda över någonting, då blir vi ångestfyllda över andra saker också, om vi skäms för något misstag eller fel vi gjort, då övertygar vi oss själva om att det inte finns någon som respekterar oss och att ingen någonsin kommer att göra det.

Ångest är ett sinnestillstånd som karakteriseras av ångslan, rädsla, nervositet och ovisshet. Det sinnestillståndet blir oftast utlöst av okända eller outgrundliga orsaker, men också av verkliga och överhängande faror.

Det är intressant att samma process inte sker när det gäller positiva känslor. När vi till exempel är glada över någon framgång, då säger vi inte till oss själva: "Mitt liv är en ren fröjd" eller "Det går inte lika bra för någon som det går för mig". När det gäller positiva händelser finns det inte sådan generalisering på alla livsområden, utan den upplevda fröjden "förbrukas" så småningom. Det finns visserligen människor som generaliserar sina framgångar på ett område och som säger till sig själva: "Så är det med mig, jag kan allt jag vill" eller "Det måste vara så att alla beundrar mig nu". Men det förekommer mycket sällan och har att göra mer med hur det kognitiva omdömet fungerar ihop med positiva känslor. Dessutom förekommer det hos människor som överskattar sin förmåga och sina framgångar.

Evolutionapsykologin, ett bland relativt nya områden inom psykologin, anser att skillnaderna i våra reaktioner på negativa och positiva sinnestillstånd är en följd av evolutionen, som medför att de negativa känslorna måste vara mycket viktigare än de positiva känslorna eftersom vårt liv formligen hängde på dem. Det var rädsla som drev oss att fly från fiender, det var ängslan som förberedde oss för möjliga faror, det var förargelse som aktiverade till oss att utkämpa en dust med fiender, och känslor som skuld eller skam bidrog till att bevara gruppen. I forna tider levde vi nämligen i små grupper vilkas storlek förmodligen berodde på storleken på grottan som vi bodde i eller på grottor som vi bemäktigade oss. För sådana grupper var det väldigt viktigt att ha goda ömsesidiga förhållanden och ett fast samarbete eftersom varje enskilt liv i gruppen hängde på det. På grund av detta kunde känslor som skuld eller skam spela en så viktig roll.

Positiva känslor som glädje och lust, belåtenhet och lycka hade, när evolution betraktar dem, bara funktionen att motivera eller bevara det som gjorde en individ glad eller som en individ njöt av. De kunde också göra en individ attraktivare för det andra könet och på detta sätt kunde de förbättra hans chanser att hitta en partner, men på dem hängde varken liv eller väl för individer eller gruppen.

I det moderna samhället är vi inte förföljda av rovdjur (utom de mänskliga), varför negativa känslor både skulle kunna vara svagare än de är och dröja kvar kortare tid än de gör, men för att sådana förändringar ska ske behövs mycket mer tid än den tid människan har varit på den här planeten hittills. Med andra ord betyder det att vi inte bara passivt kan vänta på att negativa känslor ska influera vårt psyke allt svagare, utan att vi själva aktivt måste kämpa mot dem.

Exempel på aktiv motstånd mot de negativa känslorna

- Varje upplevd negativ känsla bör anses som en företeelse som följer av någon händelse och inte som någon av våra allmänna egenskaper.
- Vi bör inte ständigt fastna i de trångmål som vi råkat in i eller i de obehag som vi är utsatta för utan vi bör tänka på möjliga utvägar.
- Det är inte heller bra att ständigt klaga (t. ex. hos vänner) över någon förolämpning som vi upplevt, fula ord som någon sagt till oss, någon handling som vi räknar som ett svek, eftersom det på detta sätt dyker det upp ännu fler negativa känslor som handling i fråga utlöst i oss och vi därigenom förlänger tidslängden hos dem.
- Vi bör tillika komma ihåg och säga till oss själva att den negativa känsla som vi upplever (t. ex. sorg, skam, skuld, förargelse) är begränsad till ett område av vårt liv (t. ex. arbete, studium, partnerskap, vänskap), medan vi på andra områden av vårt liv upplever många behagliga och positiva känslor.

Övermakten av de negativa över positiva känslor har vi alla gemensamt, fastän varken på samma nivå eller av samma tidslängd. Mellan oss finns det nämligen stora individuella skillnader inte bara när det gäller hur vi upplever någonting eller hur vi förhåller oss utan ganska specifikt också: det finns stora skillnader i våra möjligheter att uppleva glädje och belåtenhet samt otur och missnöje.

Individuella skillnader är relativt stabila olikheter eller variationer i somatiska och psykiska egenskaper som föreligger mellan individer som tillhör samma art. Exempel på sådana individuella skillnader i somatiska egenskaper är höjd och vikt, och i psykiska egenskaper kan det exempelvis vara skillnader i kognitiva funktioner (intelligens, minne, uppmärksamhet m.m.) eller i känslighet. Varje människa är egentligen en enastående blandning av somatiska, psykiska och andliga egenskaper.

Bland våra släktingar, bekanta, vänner eller kollegor känner vi alla flera som nästan alltid är på gott humör, glada och nöjda och som sällan eller aldrig har klagomål på deras liv eller på andra människor. Psykologer och andra fackmän antar att människor har en viss disposition för glädje så att de ska vara glädja även under ogynnsamma förhållanden. Men vi alla känner också dem som alltid är viljelösa och missnöjda, som alltid har klagomål på någon eller någonting, även om det inte finns några viktiga skillnader mellan dem och dem glada. De har samma sociala och ekonomiska ställning, de har inte några betydande hälsobesvär, de bor inte själva och det gör de efter eget gottfinnande men trots allt detta förefaller de ständigt vara olyckliga, oroliga och pessimistiska. Man kunde säga att både de som övervägande är glada och de som övervägande är ledsna förefaller vara nästan oberoende av händelser eller förändringar som sker.

Sådana skillnader mellan människor föreligger och de är verkliga. Det som är intressant är hur de svaren som människor ger på frågan om deras glädje eller otur, om deras nöje eller missnöje är relativt stabila i tiden, oförändrade av livshändelser.

Det verkar som om vår glädje verkligen beror mer på hur vi upplever och överlever det som skedde än på det vad verkligen skedde. Det här bekräftar också observationer att människor som är nöjda med arbete oftast är också nöjda med sin fritid samt med sina förhållanden med andra människor. Det som är mest intressant är att glädjenivå hos identiska tvillingar som bor avskilt är så lika att om vi vet hur glad exempelvis Darija är så kan vi säga hur glad Marija är, likaså kan vi, om vi vet hur ledsen Marko är så vet vi också hur Branko mår. På basis av sådana uppgifter kan vi förutsätta att det finns några ärvda faktorer som möjliggör att vi uppnå en viss nivå av livsglädje, nästan oberoende av vår livsmiljö.

Enligt allt som vi hittills vet om detta handlar det om några egenskaper av personlighet som underlättar eller försvårar för oss att uppnå livsglädje.

Över en sådan uppgift kunde vi vara bekymrad eftersom det förefaller som om vi redan från födsel vore "förutbestämda" att vara övervägande glada eller övervägande ledsna och att det inte kan göras någonting. Det är dock inte så eftersom vi medvetet kan inverka på våra känslor, vi kan mildra eller även med medveten ansträngning förhindra negativa sinnesrörelser. Tillika kan vi medvetet efterlysa källor av livsglädje och nöje. Slutligen är det alltså möjligt att inverka på våra egna upplevelser av livsglädje och/eller nöje. Dessutom bör man också beakta att det aldrig fanns någon som hade lovat oss att vi skulle vara obeskrivligt glada hela livet, så att sådana önskemål och strävanden själva står "utanför denna världen".

Om svåra livshändelser

Mellan människor finns det också skillnader i hur mycket och på vilket sätt de blir påverkade av negativa eller hjärtskärande händelser som t. ex. bortfall av en närstående person, oacceptans i samhället, sjukdom, arbetsförlust, misslyckande, obesvarad kärlek, besvikelse i vänner, kollegor osv. Det finns många negativa eller hjärtskärande händelser som vi alla upplever före eller efter; vi har alla föräldrar och vänner som ska dö, vi ska alla lida av lättare eller svårare sjukdomar, vi har alla upplevt något misslyckande och vi har alla råkat i andra små eller stora trångmål. Men trots att vi alla upplever sama eller lika händelser, skilljer sig intensiteten och tidslängde av lidande eller sorg samt vårt sätt att uttrycka det. Några människor sörjer offentligt och hörbar, medan andra sörjer innanför sina väggar eller inom sig själva, så att inte någon ser deras lidande.

Det är uppenbart att skillnaderna i våra reaktioner är beroende av några, förmodligen ärvda personlighetsegenskaper (det kan t. ex. vara överdriven neuroticism, uppdriven sensitivitet), men också av några egenskaper som vi har utvecklat eller vårdat hos oss själva. Det har redan sagts att hur vi upplever livsglädje beror mer på hur vi klarar av det som händer i vårt liv än på det vad som händer.

Neuroticism (instabilitet – stabilitet) är en dimension av känslighet på vars en sida är surmulna, ångestfyllda och missanpassade personer och på andra är lugna och bra anpassade personer.

Överdriven känslighet präglas av översvallande eller starka känslomässiga reaktioner på incitament som i de flesta fall inte skulle utlösa en känslomässig reaktion eller som skulle utlösa en inte så intensiv reaktion. Känsliga personer blir oftare och lättare emotionellt upprörda än de som är mindre känsliga.

När vi drabbas av någon olycka eller något stort bortgång då bör vi låta oss själva både att gråta och att vara förtvivlad i akut fas av sorg. Vi bör ha tålamod med oss själva och med vårt lidande samt acceptera

hjälp av våra medmänniskor och vänner. Det stödet kan hjälpa oss att genomgå det akut lidandet och för att så småningom repa sig och leva vidare.

*„Lycka kan också uppkomma genom att gå med på faktum att
det finns några saker som inte kan förändras.*

David Baird

Vårt sätt att konfronteras med svårigheter, missöden och även tragedier kan möjliggöra att lära sig något av dem, att bli starkare, bättre mot andra människor och mot oss själva. Särskilt bör betonas ”bättre mot andra människor” eftersom de människorna som har lidit mycket börjar ofta mäta andra människors upplevelser och beteende enligt deras skala. Sådana människor är ofta benägna att säga: ”Om jag har utstått detta, då kan du också göra det” eller ”Jag har genomgått väsentligt värre situationer, så kan du också genomgå din situation”, som om man överhuvudtaget kan jämföra mängder av upplevt lidande eller kraften som behövdes till detta. ”Att bli bättre” mot andra människor skulle betyda att vi genom egna erfarenheter med missöden börjar bättre förstå andra människors lidande och att vi blir villigare att ge stöd till andra människor när de råkar ut för ett missöde.

Genom upplevda missöden skaffar sig de flesta människorna några mer eller mindre avpassade mekanismer av konfrontation med kommande missöden. Det finns naturligtvis också människor som blir uppbragda och oförmögna att klara av missöden som de råkade ut för. De som inte klarar av att genomlida en stor kris behöver ibland även professionell hjälp för att kunna leva vidare trots det de upplevt.

Om bortgång av medmänniskor

Det finns också skillnader på hur långt tid det tar att repa sig efter ett dödsfall eller ett missöde som man råkade för. Fastän den processen beror självklart alltid på ”vikten” av bortfall, även när det handlar om lika eller jämförbara ”viktigheter”, som det är till exempel hos människor som har förlorat sitt barn, föreligger också här individuella skillnader på hur långt tid det tar att repa sig eller med andra ord hur snabbt och hur bra man anpassar sig till något som inte kan förändrats. Några ska ständigt och med sorg återkomma till det faktum att de aldrig kommer att se sitt barn igen, att de inte kommer att se hur barnet växer och att de inte kommer att få se deras barn, dvs. sina barnbarn. Däremot ska de andra med vemod men också med glädje återkomma till de lyckliga dagarna när de hade sett sitt barn tar sina första steg, när de hade hört deras första ord, när de hade bevakat och vakat över barnet genom åren.

Lidande och plåga är normala reaktioner på stora olyckor (som till exempel bortgång eller sjukdom av svår sjukdom av en nästa), så de bör också betraktas som normala. I det moderna samhället, särskilt i medier, gäller dock en fel attityd att varje psykisk smärta är onormal och varje stor plåga är ”en sjukdom

som inte bara behöver professionell hjälp i form av ett samtal men även läkemedel". Fastän det också är samtalet med en nästa som kan hjälpa i svåra livssituationer, då vi kan gråta ut och tala om våra plågor, betyder det inte att vi, fränsett i ovanliga fall, behöver professionell hjälp också.

Den upplevda gläjden skulle inte bli utplånad eller inaktiverad av ett sentida tragiskt bortfall, utan den skulle vara tillbommad som en insekt i bärnsten och bevakad för hela livet. Den fanns, den var stor, vacker och mäktade värdefull. Det är plågsamt att den inte kunde bestå men ur den plågan kan också förekomma någonting bra för andra människor som råkade ut för en samma eller lika situation. Det kan vara en större förståelse och vilja att hjälpa dem, att säga till dem: "Detsamma hände mig också, jag vet hur det är, stöd dig på mig på vi ska genomgå din plåga tillsammans. Och när plågan lättar lite, då ska vi dela våra minnen om våra förlorade barn." På detta sätt ska vi inse hur lyckliga vi var eftersom vi hade haft dem och vi ska tillsammans vara tacksamma för den upplevde lyckan.

Bortgång av barn är otvivelaktigt är en av dem svåraste förluster som kan hända oss i livet. Men bortgång av föräldrar är också mycket svårt. När våra föräldrar dör, då försvinner de som har vetat något om oss som inte någon annan vet: vårt första leende, vårt första ord, vårt första steg. Det förefaller ofta att det är våra föräldrar som står mellan oss och dödeftersom om det går enligt naturens ordning då är det först de hade gått bort när vi kommer att stå i tur. När de är borta ser det ut som om vi skulle bli ensamma kvar, vore lämnade vind för våg och värnlösa.

Särskilt svårt är det när det gäller bortgång av en nästa som vi inte hade haft en harmonisk eller fullkomlig relation med (även dålig). I en sådan ofullständig relation pratade människor inte om viktiga saker: vad de förebrår varandra, varför de avlägsnade sig från varandra, hur kränkte de varandra, vad försatt de att göra men de skulle ha gjort det. Det handlade bara om vanliga anmärkningar som: "Du lyssnar inte alls på vad jag säger." "Du tänker bara på dig själv." "Du tar inte hänsyn till mina önskningar." "Du kritiserar ständigt mina väninnor/vänner." "Du tycker att jag är dum i huvet" eller det var kanske inte alls anmärkningar, bara tystnaden. De relationerna som slutade på den nivån med att någon har gått bort försvårar processen och period av sorg eftersom så mycket förblev osagt och nu kan ingenting förändras, förbättras eller fullbordas.

Sådana ofullständiga, oftast dåliga relationer händer mellan föräldrar och barn (oftare mellan mor och dotter och mellan far och son) men också mellan människor som har varit gifta i flera årtionden. Särskilt svårt är det att acceptera bortgången av en person för vars ssympati vi förgäves har kämpat för många år. En sådan död gör oss ofta förtvivlad eftersom någonting som vi strävat efter i många år blev nu för alltid ouppnåelig. När vi förlorar en person som vi i många år har även haft dåliga relationer med, men vi har hoppats att den relationen ska förbättras någon gång, att det ska vara slut med bråk och att bråk ska förvandlas till förståelse eller närmande, då blir vi förtvivlade, ofta även uppbragda, som om "livet" och

”ödet” vore skyldiga till att vi förgäves har framhärdat i en relation som inte kunde vara annorlunda. Dessutom frågar vi ofta inte alls oss själva hur mycket har vi medverkat till den disharmoni som dröjde flera årtionden.

*§ Oberoande av hur tråkig eller gemen eller vis en person är, den känner att
hans/hennes lycka är hans/hennes obestridlig rätt.*

Helen Keller

Sådana relationer är ofta följden av inställningen att de måste upprätthållas till varje pris, mest på grund av tiden och mödan som vi har satsat på dem. Ofta upprätthålls till exempel också äktenskap i vilka det inte bara är kärlek och aktning, vänskap och trohet som saknas, utan det som överväger är påfallande intolerans, ömsesidigt hat och även misshandel. Dock stannar partners i sådana relationer eftersom de har varit tillsammans redan tio, femton, tjugo år, och de tänker inte att det är meningslöst att satsa de efterföljande åren, dagarna och även timmarna i livet på någonting som varken förbättras eller utvecklas, utan som blir ännu svårare och sämre. Och när då en av de två partnerna dör, klarar den andra inte av att genomlida bortgången. För många är det ofta konstigt hur fruar/män som i så måbga år varit i ett dåligt äktenskap sörjer sin salig partner som de varken velat ha eller älskat.

7.2. Sveti Filip i Jakov, Turanj, Sveti Petar

Sveti Filip i Jakov

Na obali Pašmanskog kanala, okružen povijesnim gradom Zadrom i kraljevskim gradom Biogradom, smjestilo se slikovito mjesto Sv. Filip i Jakov.

Sv. Filip i Jakov je poznat po nekadašnjim ljetnikovcima i perivojima zadarskih plemića od kojih je i danas poznat onaj obitelji Borelli. Zahvaljujući obitelji Borelli turizam u Sv. Filipu i Jakovu ima povijesne korijene budući da dva parka i ljetnikovci gdje je obitelj ugošćavala prijatelje i poznanike, uglednike onog doba, predstavljaju preteču današnjim vikendicama i turističkim objektima.

Danas je Sv. Filip i Jakov spoj veličanstvene dalmatinske prirode; okrenut moru koje mu daje svoju mističnost i ljepotu a u zaleđu ga čuvaju prostranstva bogate zemlje. Spoj je to kulturne baštine i modernog načina života – mjesto ljubaznih žitelja.

POVIJEST

Na području današnjeg mjesta prije gotovo tri milenije postojalo je maleno Liburnsko naselje, čiji su ostaci i danas vidljivi u suhozidima i grobnim gomilama. Rimljani u 1. st. grade gospodarska imanja i ladanjske vile za svoje islužene vojnike.

No tek dolaskom Hrvata ovo područje dobiva na važnosti zbog blizine kraljevskog Biograda koji je imao posjede u zaleđu Sv. Filipa i Jakova. Hrvatski kralj Krešimir IV osnovao je 1059. god. benediktinski samostan sv. Ivana u Biogradu i darovao mu svoj kraljevski dvorac Rogovo s njegovim prostranim zemljišnim posjedima. Na obližnjem Rogovu, srednjovjekovnom selu uz crkvu sv. Mihovila (Roka) i kaštela Dvorine nastaje naselje u kasnom srednjem vijeku kao prirodni izlaz na more bogate Benediktinske opatije.

Na području današnjeg naselja Sv. Filip i Jakov postojala je istoimena crkva koja je stradala u 14. st. u ratu između Ugarske i Mlečana. Prve stambene objekte u Sv. Filipu i Jakovu Rogovljani podižu krajem 15. i početkom 16. st. Prvi pisani trag o mjestu prema arhivskim dokumentima je iz 1387. god. – sub Rogoua ad sanctus Philipum et Jacobum, te 1388. god. kao „kontrada svetog Jakova“ – positi Rogue iuxta in contrata sancti Iacobi. Početkom Ciparskog rata (1570 – 1573) Turcima pripada najjuža okolica Sv. Filip i Jakova, a naselje se napućilo prebjezima iz porušenog

Rogova. Mjesto stradava i za vrijeme Kandijskog rata (1645 – 1647). Današnja stara jezgra nastala je kroz 16. st. i većim djelom u 17. st. Na ulazu u staru jezgru uočljiv je Kaštel iz 17 st. u koji je uzidan grb rogovoskog opata. Crkva sv. Mihovila spominje se u 16 st. ali nakon turskih stradanja današnja se crkva sa zvonikom podiže 1707 godine.

Crkva sv. Roka iz 11 st. pripada romaničkom dobu, a sakralni objekti toga stilskog razdoblja, rijetko su sačuvani izvan srednjovjekovnih primorskih gradova te je zbog toga svrstana u drugu kategoriju spomenika kulture.

Vrijedno je istaknuti sljedeće spomenike arhitekture:

- Park Borelli kao spomenik parkovne arhitekture u jezgri naselja
- Ostaci Benediktinskog dvora na Rogovu, pregrađenog na tri razine
- Kuća Borelli sa Arboretumom koji je zaštićena prirodna baština

Turanj

Turanj je turističko mjesto spojeno šetnicom „Lungo mare“ sa središtem Sv. Filip i Jakovom. Upravo blizina većih središta čini ga atraktivnim mjestom koje je dovoljno blizu a opet sasvim dovoljno udaljeno od vreve i gužve. Mjesto se prostire uz 4 km duge obale, smješteno u Pašmanskom kanalu okružen malim arhipelagom sa 16 otočića.

Šarm ovoj obali daje mnoštvo „mulića“ koji pružaju sigurno privezište malenim brodicama. S obale se pruža neodoljiv pogled na jedini naseljeni otok u arhipelagu, otok Babac, udaljen svega 1 nautičku milju od Turnja.

POVIJEST

Mjesto Turanj lat. Toretta, je dobilo naziv po kulama koje su sagrađene za obranu od turskih napada. Jedno je od naselja kojima je upravljala Mletačka Republika nakon osvajanja Dalmacije. Do sredine prošlog stoljeća čitavo je mjesto bilo opasano zidom i trima kulama. Kroz povijest mjesto je bilo u posjedu velikaških obitelji De Marchi, Meštrovića, Venturi, a kasnije i obitelji Benedetti, a kao župa prvi puta se spominje 1430. godine. U centru mjesta nalazi se crkva posvećena Gospi od Karmela iz 15 st.. Mjestu pripada i jedini naseljeni otok u arhipelagu pašmanskog kanala, otok Babac. Na otoku Babcu nasuprot Turnja nalazi se crkva Sv. Andrije iz 13 ili 14 st. Godine 1874 na otoku je izgrađen prvi svjetionik u Pašmanskom kanalu.

1646 godine Turanj je napao Ibrahim Paša sa 3000 vojnika te su ga po drugi put Mlečani spalili da ne bi došao u ruke Turaka. Prvobitno stanovništvo Turnja zbog turskih pustošenja odlazi u Pašman, Pag i Istru, a Turanj, kako navodi zadarski kapetan Lorenzo Cocca (1581.), naseljavaju Morlaci koji su došli za Turcima. Iznad naselja na lokalitetu Crni krug nalazi se željeznodobna gradina, a zanimljivo je i arheološko područje Tukljača. Na ostacima rimske Ville Rustice podignuta je crkva. Natpis na vratima navodi da je crkva podignuta 849. godine, kao zadužbina hrvatskih plemića Mogorovića. To je bila župna crkva sela Tukljačane koje je nestalo za Kandijskog rata (XVII st.).

Sveti Petar

Maleno mjesto dobilo je naziv po crkvi sv. Petra apostola iz 18. stoljeća.

Podno crkve nalazi se skromna kamena kućica, koja prema predaji pripada precima književnika svjetskog glasa, osnivača naturalističkog pravca, romanopisca Emile Zola (1840 - 1902). Sv. Petar će vas očarati svojom neodoljivom jednostavnošću i mirnim okruženjem. Očarat će vas šarmom tipičnog dalmatinskog mjesta.

POVIJEST

Sv. Petar je dobio naziv po crkvi sv. Petra apostola iz 18 st. Sv. Petar (mjesto je do 1994 godine zvano Krmčina) poznato je od 16 st. kada su zabilježeni prvi stanovnici i kuće te posjedi zadarske obitelji Civarelli, no šire područje bogato je arheološkim i kulturno-povijesnim spomenicima od prapovijesti do novijeg doba. U centru mjesta vidljivi su ostaci srednjovjekovnih gospodarskih zgrada koje su pripadale opatiji na Rogovu. Na širem prostoru današnjeg mjesta Sv. Petar u prethistoriji čovjek je koristio proplanke, pećine i podnožja Tustice za svoje stanište, bilo privremeno ili stalno. Tako se u podnožju brda nalazi Tustica i pećina Buta, te dvije željeznodobne gradine – Pećinska gomila i Vukašinov krug. Tuda je prolazio i Trajanov akvadukt Biba – Jader čiji su ostaci vidljivi i danas.

Aktivnosti

JEDRENJE

Rivijera Sv. Filip i Jakov idealan je prostor za jedrenje sa mnogo sunčanih dana i dovoljno vjetra. Uz kupanje i sunčanje svoje vrijeme možete provesti u jedrenju uživajući u blagodati ambijenta prekrasne, netaknute prirode u bližoj i daljnjoj okolini.

JEDRENJE NA DASCI

Škola „ThesurfPIT“ djeluje u Sv. Filip i Jakovu nudeći razne tečajeve jedrenja na na dasci kao i najam opreme. SurfPIT će Vas naučiti da doživite windsurf kao užitak u moru, vjetru i zadovoljstvu koje ono pruža...

VATERPOLO

U Sv. Filip i Jakovu djeluje Vaterpolo klub "Gusar" i škola plivanja "Kontov mul". Tijekom ljeta na rivijeri Sv. Filip i Jakov održavaju se vaterpolo turniri na kojima sudjeluju brojne ekipe.

ODBOJKA NA PIJESKU

Ukoliko ste zainteresirani za ovu vrstu sporta na raspolaganju su Vam tereni na plaži apartmanskog naselja "Croatia" i na mjesnoj plaži "Iza Banja".

TENIS

Tenis u Sv. Filip i Jakovu možete igrati gotovo tijekom čitave godine u turističkom naselju "Margarita Maris" ili tijekom turističke sezone u apartmanskom naselju "Croatia". Teniski tereni su oduvijek veoma poželjna i dobrodošla zabava kako za brojne rekreativce tako i za profesionalne tenisače. Ovi tereni pružaju poseban užitak, nalaze se uz samo more. Uživati ćete okruženi borovima i zvukovima mora te ćete se nakon uzbudljivog meča moći osvježiti na obližnjim plažama.

BICIKLIZAM

Ljubitelji biciklizma imaju mogućnost unajmljivanja bicikla u centru Sv. Filip i Jakova i uživati u vožnji biciklističkim stazama iznad Sv. Filip i Jakova, do vidikovca "Crni krug", s kojeg se pruža pogled na Pašmanski kanal, Kornatsko otočje, Vransko jezero i Ravne kotare.

Pješačko-biciklistička staza je kroz centar mjesta povezana s Biogradom te se nastavlja prema biciklističkoj stazi uz Vransko jezero.

RENT-A-BOAT

Kad Vam dosadi kupanje i sunčanje, do susjednih prekrasnih uvala možete se provozati pedalinom, motornim čamcem ili čamcem na vesla.

Za sve informacije možete se obraditi u rent-a boat:

VOŽNJA POLUPODMORNICOM

PoluPODMORNICA je brod koji izgleda kao prava podmornica, ali ne zaranja.

Putnici su smješteni u podvodnoj kabini s velikim staklenim stijenama, odakle se pruža nezaboravan pogled u predivan svijet morske flore i faune, dok na palubi mogu uživati u osebujnoj panorami Pašmanskog kanala i njegovih otoka. U ponudi su dnevne i noćne ture, specijalna tura „zalazak sunca“ i posebne ture za dječje ekskurzije.

Noćne vožnje nude poseban doživljaj i omogućuju nesvakidašnji pogled u tajanstveni noćni život mora.

Dnevne vožnje traju 45 minuta, a noćne 30 minuta.

PoluPODMORNICA vozi od svibnja do listopada i prima maksimalno 12 putnika.

Zanimljivosti

Jeste li znali...

...da su jedne od najjačih morskih struja u Dalmaciji u Pašmanskom kanalu?

...da je otočić Ričul prirodno stanište divljih golubova koji žive u špilji na vrhu otoka?

...da su se na otoku Babcu u srednjem vijeku nalazile solane?

...da su pećinu Butu kod Sv. Petra ljudi naselili još u prapovijesti?

...da otok srolikog oblika, Galešnjak, prozvan otokom ljubavi, krije tumule iz prapovijesti i antičke luke?

...da se najstariji svjetionik u Pašmanskom kanalu nalazi na otoku Babcu?

...da Hrvatska ima 1185 otoka od kojih je 66 naseljenih?

...da je Pašmanski kanal podijeljen na dva plovidbena prolaza, zapadni i istočni, a dijeli ih crta koja povezuje otočiće Komornik, Babac, Frmić, Planac i Sveta Katarina?

...da obiteljski korijeni francuskog pisca Emile Zola potječu iz Sv. Petra?

...da su na otočiću Frmiću zabilježeni ostaci rimske kasnoantičke cisterne?

...da se na otoku Babcu na području Jusin, nalaze ostaci srednjovjekovne crkvice?

...da Borelli arboretum krije mnoge egzotične biljke?

...da otok Ričul krije legendu koja govori o plemićima Mogorovićima koji su se utopili pokraj otoka za jakog nevremena a njihovo blago je ostalo negdje skriveno?

7.2.1. Sveti Filip i Jakov, Turanj, Sveti Petar - översättning

Sveti Filip i Jakov

Det pittoreska samhället Sv. Filip i Jakov är beläget på kusten vid Pašmankanalen, någonstans emellan den historiska staden Zadar och den kungliga staden Biograd.

Sv. Filip i Jakov är känt för gångna tiders sommarställen och parker som tillhörde adelsmän från Zadar. En av de är familjen Borellis park som även idag är berömd. Tack vare familjen Borelli har turismen i Sv. Filip i Jakov historiska rötter ty två parker och sommarställen som vänner och bekanta till familjen, de dåvarande härskarna, bebodde tjänstgör som inspiration för nuvarande sommarstugor och turistanläggningar.

Idag är samhället Sv. Filip i Jakov en blandning av Dalmatiens härliga natur; det är vänt mot havet som ger mystiska särdrag och skönhet medan det i bakgrunden är bevakat av den vidsträckta, rika jorden. Det är en blandning av kulturarv och det moderna levnadssättet – ett samhälle bestående av vänliga invånare.

HISTORIA

På platsen för det nuvarande samhället fanns för nästan tre årtusenden sedan ett litet samhälle bebott av liburner, vars lämningar också idag är synliga i de torra murverken och gravhögarna. Romarna byggde under första århundradet lantgårdar och sommarvillor åt sina pensionerade krigare.

Men först efter att kroaterna hade kommit fick det här området betydelse på grund av den närbelägna kungliga staden Biograd vars marker sträckte sig bakom Sv. Filip i Jakov. Den kroatiska kungen Krešimir IV grundade 1059 Johannes Döparens benediktinerkloster i Biograd och donerade sitt kungliga slott Rogovo tillsammans med de tillhörande vidsträckta ägorna till klostret. I den närbelägna medeltida byn Rogovo grundades på senmedeltiden bredvid S:t Mikael's (Rochus) kyrka och befästningen Dvorine ett samhälle som för den rika benediktinerklosterkyrkan var en naturlig tillgång till havet.

På platsen för det nuvarande samhället Sv. Filip i Jakov fanns en kyrka med samma namn som förstördes i kriget mellan Kungariket Ungern och Republiken Venedig på 1300-talet. De första

bostadshusen byggde invånarna i Rogovo i slutet av 1400-talet och i början av 1500-talet. Enligt dokument i arkiv kan de första skriftliga anteckningarna om detta samhälle dateras till 1387 - *sub Rogoua ad sanctus Philipum et Jacobum*, och till 1388 då Jakobskatan antecknades - *positi Rogue iuxta in contrata sancti Iacobi*. I början av det osmansk-venetianska kriget (1570-1573) införlivade turkarna den närmaste omgivningen runt Sv. Filip i Jakov och samhället befolkades av avhoppare från den förstörda byn Rogovo. Det samhället blev också förstört under kriget om Kreta (1645-1647). Den nuvarande historiska stadskärnan tillkom under 1500-talet och till stor del under 1600-talet. På stadsporten ser man en befästning från 1600-talet med det ingraverade vapnet för abboten i Rogovo. S:t Mikaelsskyrkan omnämns redan på 1500-talet men efter turkarnas förstörelser byggdes kyrkan med ett klocktorn 1707.

S:t Rochuskyrkan från 1000-talet är uppförd i romansk stil och sakrala anläggningar i denna stil är sällan bevarade utanför medeltida kuststäder, vilket gör att denna kyrka tillhör andra kategorin av minnesmärken (minnesmärken som har en stor betydelse, övers. anm).

Följande minnesmärken bör nämnas:

- Borelliparken som ett monument för trädgårdsarkitektur i kärnan av samhället
- lämningar av benediktinerklosterkyrkan i Rogovo med avbalkningar på tre nivåer
- Borellihuset med ett arboretum som är skyddat naturarv

Turanj

Turanj är en turistort som är förbunden med Sv. Filip i Jakov med en gångväg som kallas Lungomare. Det är just närheten till större tätorter som gör samhället Turanj attraktivt – det är tillräckligt nära men också tillräckligt avlägset från vimmel och trängsel. Detta samhälle befinner sig vid Pašmankanalen, längs den 4 kilometer långa kuststräckan och i närheten finns det en liten arkipelag med 16 små öar.

Kusten är så charmfull tack vare flera små bryggor som utgör en säker kaj för små båtar. Från kusten har man en oemotståndlig utsikt över arkipelagens enda bebodda ö som heter Babac och som bara är en nautisk mil från Turanj.

HISTORIA

Det samhället Turanj, latin Toretta, fick namn efter borgar som byggdes för försvaret mot turkiska anfall. Det är en av tätorter som styrdes av Republiken Venedig efter den bemäktigade

sig Dalmatien. Till mitten av seklet omslöt muren och tre borgar hela samhälle. Genom historien var det samhället i ägo av adelsfamiljer De Marchi, Meštrović, Venturi och senare också av familjen Benedetti, medan det som pastorat nämndes först 1430. I centrum finns det en kyrka som tillägnats vår Fru av berget Karmel som dateras till 1400-talet. Det samhället tillhör också den enda bebödda ön i Pašmankanals arkipelag, ön Babac. På ön Babac emot Turanj finns det Aposteln Andreaskyrkan från 1200- eller 1300-talet. Den första fyren i Pašmankanalen byggdes 1874 på ön Babac.

Det var Ibrahim Pasha som anföll Turanj 1646 tillsammans med 3000 krigare men Republiken Venedig brände för andra gången ner samhället för att inte hamna i turkarnas händer. Turanjs ursprungsbefolkning åkte efter turkiska framfarter till Pašman, Pag och Istrien medan Turanj blev bebott av morlaker som kom efter turkar, enligt den zadarske kaptenen Lorenzo Cocca 1581. Ovanför det samhället, på platsen Crni krug finns det ruiner av en stad från järnåldern och det som är också intressant är det arkeologiska området Tukljača. På ruiner av romerska Villa Rustica byggdes en kyrka. Enligt inskriften på dörren byggdes kyrkan 849 som arvet av kroatiska adelsfamiljen Mogorović. Den var byn Tukljačanes sockenkyrka som förstördes och försvan under kriget om Kreta i 1600-talet.

Sveti Petar

Det lilla samhället fick namn efter S:t Peters-kyrkan från 1700-talet.

Nedanför kyrkan finns det ett litet anspråkslöst stenhus, som ägs av förfäder till en världskänd författare, en av den literära strömningen naturalismens ivrare, romanförfattare Émile Zola (1840-1902). Du kommer att bli bedårad av samhällets oemotståndliga enkelhet och lunga miljö. Det typiska dalmatiska samhällets charm är det som kommer att bedåra dig.

HISTORIA

Samhället Sv. Petar fick namn efter S:t Peters-kyrkan på 1700-talet (till 1994 kallades samhället för Krmčina). Det är känt från 1500-talet, när de första invånarna, de första husen samt ägorna av Zadarsk familj Civarelli blev noterat, men området runt omkring vimlar av arkeologiska och kultur-historiska minnesmärken från förhistorisk tid till nyare tiden. I samhällets centrum kan man se ruiner av medeltida uthus som tillhörde benediktinklosterkyrkan i Rogovo. På området runt omkring det nuvarande samhället Sv. Petar bosatte sig människor både temporärt och

permanent i förhistorisk tid i gläntor, hålor och på ställen nedanför berget Tustica. Det finns nedanför berget Tustica hålan Buta och två ruiner av borgar från järnåldern - Pećinska gomila och Vukašinov krug. Här fanns också Trajanus akvedukt Biba – Jader, vilkens ruiner även idag existerar.

Aktiviteter

SEGLING

Rivieran av Sv. Filip i Jakov är en idealisk plats för segling med många soldagar och tillräckligt vind. Förutom att bada och sola kan du också segla under semestern och njuta av underskön, orörd natur i nejden.

VINDSURFING

Vindsurfingskolan „ThesurfPIT“ i Sv. Filip i Jakov erbjuder olika vindsurfingkurser och hyr ut tillbehör. Med SurfPIT skolan ska du lära dig att njuta av vindsurfing, havet och vind med välbehag.

VATTENPOLO

I samhället Sv. Filip i Jakov finns det vattenpoloklubb „Gusar“ och simskola „Kontov mul“. I rivieran äger flera vattenpoloturneringar rum som många lag deltar i under sommaren.

BEACHVOLLEYBOLL

För dem som är intresserade av den här idrotten är spelplaner på badstranden i närheten av lägenhetskomplex „Croatia“ och på stranden „Iza Banja“ tillgängliga.

TENNIS

I Sv. Filip i Jakov kan man spela tennis nästan hela året i lägenhetskomplex „Margarita Maris“ och i lägenhetskomplex „Croatia“ under säsong.

Tennisbanor är alltid åtråvärd och välkommen underhållning för både många amatörer och professionella tennisspelare. Denna tennisbanor ger speciell njutning, de befinner sig strax vid havet. Du njuter av spel mellan tallarna medan du lysnar på havets ljud, och efter spännande match kan du svalka dig på badstränder i närheten.

CYKLING

För dem som gillar cykling finns det cykeluthyrning i Sv. Filip i Jakovs centrum. De kan njuta av cykelturer ovanför samhället till utsiktsplatsen „Crnu krug“ från vilken man får en oemotståndlig utsikt över Pašman kanalen, Kornati arkipelag, Vranasjön och område Ravni kotari.

Gång- och cykelväg förbinder Sv. Filip i Jakovs centrum med Biograd och fortgår till cykelvägen längs Vranasjön.

BÅTUTHYRNING

Om du tröttnar på att bada och sola, kan du hyra trampbåt, motorbåt eller roddbåt och åka till undersköna vikar som befinner sig i närheten av samhället.

Information hittar du hos båtuthyrningar:

"Love story" - Sv. Filip i Jakov

+385 91 388-3020

"Arca Noae" – Turanj

+385 23 389 442

+385 98 97 94 250

info@arcanaoe-rent.hr

www.arcanaoe-rent.hr

HALVUBÅT

Halvubåt är en båt som ser ut som en riktig ubåt men som inte går under vattenytan.

Passagerare befinner sig i en undervattenshytt med stora glasväggar, genom vilka de får en oförglömlig utsikt över havets undersköna flora och fauna, medan de på däck kan njuta av det härliga panoramat av Pašman kanalen och öarna. Det erbjuds dagliga och nattliga turer, speciell tur „solnedgång“ och speciella turer för barn.

Nattliga turer ger en särskild upplevelse och erbjuder en enastående utsikt över havets mystiska nattliv.

Dagliga turer tar 45 minuter och nattliga turer tar 30 minuter.

Halvubåt åker från maj till oktober och tar emot maximal 12 passagerare.

"Agena"

+385 23 388 100

+385 98 672 728

info@agena-adventures.com

www.agena-adventures.com

Booking Biograd: +385 99 564 0 664

Booking Sv. Filip i Jakov: +385 99 563 88 91

Intressant om området

Viste du att...

...några av de starkaste havsströmmarna i Dalmatien finns i Pašmankanalen?

...den lilla ön Ričul är naturlig biotop av klippduvor som lever i en grotta på toppen av ön?

...det på medeltiden fanns saliner på ön Babac?

...hålan Buta i närheten av Sv. Petar var bebodd redan i förhistorisk tid?

...på den hjärtformade ön Galešnjak, som kallas för kärleksön, finns det gravhögar från förhistorisk tid och hamnar från antiken?

...den äldste fyren i Pašman kanalen befinner sig på ön Babac?

...det finns 1185 öar i Kroatien, av vilka 66 är bebodda?

...Pašman kanalen är indelat i två genomfarter, den västra och den östra, delade av en linje som förbinder lilla öar Komornik, Babac, Frmić, Planac och Sveta Katarina?

...franske författaren Émile Zolas familj härstammar från samhället Sv. Petar?

...det på den lilla ön Frmić finns ruiner av romerska cistern från senantiken?

...det på ön Babac, på området Jusin finns ruiner av en liten medeltida kyrka?

...Borelli arboretum döljer många exotiska växter?

...ön Ričul döljer en legend om adelsfamiljen Mogorović som dränkte sig vid en sjö under ovädret och vilkas skatt blev undanstoppad någonstans?

7.3. Povijest HRT-a

Povijest HRT-a

Hrvatska je među prvim državama u srednjoj i istočnoj Europi koja je osnovala radiopostaju.

"Halo, halo! Ovdje Radio Zagreb!", prve su riječi emitirane uživo 15. svibnja 1926. godine iz tadašnjega studija Radio Zagreba na Markovu trgu u Zagrebu. U 20.30 sati uz zvuke se hrvatske himne i uz najavu Božene Begović, nakon koje je slijedio govor dr. Sterna, toga dana Radio Zagreb čuo prvi put na frekvenciji od 350 metara srednjega vala. Te su večeri slušatelji mogli čuti službeni bilten, glazbu Beethovena, Haydna, Chopina, Rameaua, Saint-Saensa i na koncu petnaestminutne novosti.

Prva izvješća s mjesta događaja počela su ujesen, a prva izvješća s otvorenoga prostora bila su u studenome tijekom otkrivanja spomenika Josipu Jurju Strossmayeru. Naknadno su u tome mjesecu održana još dva prijenosa uživo (prenosile su se opere More i Rusalka iz Hrvatskoga narodnog kazališta), a također su započeli prijenosi svetih misa iz crkve svetoga Marka i ostalih crkava. Do prosinca je Radio Zagreb bio među prvim radiopostajama u Europi koje su javno pozvale publiku da sudjeluje u stvaranju izvornih rukopisa za radiodrame.

Radio Zagreb postao je punopravnim članom Međunarodne telekomunikacijske unije (International Telecommunications Union – ITU) na konferenciji je u švicarskome gradu Lausannei 1926. godine. Lokalna radiopostaja u Dubrovniku svoj je program počela emitirati 1942. godine, a uslijedilo je osnivanje radiopostaja u Osijeku, Splitu, Rijeci i drugim hrvatskim gradovima.

Televizijska je slika 15. svibnja 1956. godine iz Beča preko Graza i Slovenije stigla u Zagreb, a pojava televizije smatrala se fenomenom.

Pioniri televizije oslanjali su se na skromne mogućnosti odašiljača u hotelu Tomislavov dom na Sljemenu, sjeverno od Zagreba. Ispočetka je odašiljač reemitirao programe talijanske nacionalne televizijske postaje RAI 1.

Prvi je televizijski prijenos uživo pratio svečano otvorenje Zagrebačkoga velesajma, a zbilo se 7. rujna 1956. godine.

Izravni je prijenos nogometne utakmice između Italije i Jugoslavije s maksimirskoga stadiona u svibnju 1957. bio prvi prijenos sportskoga događaja uživo. Jugoslavija je slavila rezultatom 6 : 1, a utakmicu je komentirao HRT-ov legendarni sportski novinar i izvijestitelj Mladen Delić. Pet godina poslije, 1962., s radom počinje veliki televizijski studio u Radničkome domu u Zagrebu. 1964. godine pokreću se Drugi program Radio Zagreba i Treći program Radio Zagreba.

Odlukom Europske unije radiotelevizija (European Broadcasting Union – EBU) 1967. godine

Televizijski centar Zagreb postaje Eurovizijski tehnički centar za cijelu Jugoslavensku radioteleviziju (JRT).

Već sljedeće godine Televizija Zagreb prvi put u boji uživo prenosi koncert pop-glazbe iz Opatije. 1972. godine započinje stalno emitiranje Drugoga programa Televizije Zagreb.

1983. godine izgrađen je i pušten u pogon prvi proizvodni televizijski studio na Prisavlju.

U povodu Pjesme Eurovizije 1990. godine na lokaciji Televizijskoga doma na Prisavlju 3 u Zagrebu postavljena je EBU-ova primopredajna satelitska postaja kao dio Eurovizijske satelitske prijenosne mreže, a uvodi se i teletekst kao stalna televizijska usluga. U lipnju iste godine odlukom Hrvatskoga sabora Radiotelevizija Zagreb (RTZ) mijenja naziv u Hrvatska radiotelevizija (HRT).

Tijekom Domovinskog rata 80 % odašiljača u Hrvatskoj i više od 30 televizijskih prijenosnika bilo je okupirano ili oštećeno, a neki su bili potpuno uništeni. Iako je većina odašiljača bila oštećena, nastavljen je rad smanjenom snagom s rezervnih položaja.

U vrijeme Domovinskoga rata sedmorica su novinara, snimatelja i drugih zaposlenika Hrvatske radiotelevizije izgubili živote izvješćujući s bojišnica. Boreći se za istinu, s mikrofonom su i kamerama u rukama poginuli HRT-ovi zaposlenici Žarko Kaić, Gordan Lederer, Đuro Podboj, Nikola Stojanac, Željko Ružičić, Branimir Polovina i Siniša Glavašević.

U rujnu 1997. godine Hrvatski radio (HRT – HR) počinje s eksperimentalnim usporednim emitiranjem svih triju programa u digitalnome obliku preko odašiljača postavljenoga na Sljemenu. Prva zemaljska satelitska postaja na Prisavlju stavljena je u pogon u studenome. Njome se digitalno emitiraju tri programa Hrvatske televizije (HRT – HTV) i Prvi program Hrvatskoga radija (HRT – HR 1) pokrivajući Europu te Bliski istok.

Hrvatska radiotelevizija danas ima osam regionalnih radiopostaja i osam regionalnih televizijskih centara, tri nacionalna i osam regionalnih radijskih programa, četiri zemaljska televizijska programa i jedan satelitski televizijski program koji se emitira na hrvatskome jeziku.

Od 1997. radijski i televizijski programi HRT-a također se emitiraju u digitalnoj tehnici preko satelita za cijelu Europu.

Dva međunarodna programa – radijski HRT – Glas Hrvatske i program za iseljenike na Četvrtome programu Hrvatske televizije (HRT – HTV 4) – emitiraju se u cijeloj Europi i šire, posebno u područjima s velikim brojem hrvatskih iseljenika kao što su Australija te Sjeverna Amerika i Južna Amerika. Hrvatski radio (HRT – HR) emitira i tri posebna mrežna programa.

Hrvatska radiotelevizija u svom sastavu ima i simfonijski orkestar, zbor, jazz-orkestar i tamburaški orkestar.

Uz redovitu koncertnu djelatnost u Zagrebu te obvezu redovitoga sudjelovanja u radijskome i televizijskome programu **Simfonijski orkestar** Hrvatske radiotelevizije gostuje diljem domovine i u inozemstvu. Na tim je gostovanjima stekao priznanja te postao zaslužnim promicateljem hrvatske

kulture u svijetu. **Zbor** Hrvatske radiotelevizije osobitu pozornost posvećuje njegovanju hrvatske glazbene baštine. **Jazz orkestar** Hrvatske radiotelevizije, nekoć Plesni orkestar Radija Zagreb, postoji i djeluje neprestano već više od 60 godina, što je u povijesti velikih orkestara rijetkost u svjetskim razmjerima. U promicanju je tambure i tamburaštva **Tamburaški orkestar** Hrvatske radiotelevizije odigrao jednu od najvažnijih uloga, koja osim glazbene ima i kulturološku vrijednost prepoznatu u Hrvatskoj, ali i u svijetu.

Hrvatska radiotelevizija od siječnja 1993. godine aktivni je član Europske unije radiotelevizija (EBU – European broadcasting union), udruge javnih televizija koja okuplja 74 članice iz 56 europskih, sjevernoafričkih i bliskoistočnih država.

Ključan je trenutak u povijesti Hrvatske radiotelevizije i prelazak s analognoga na digitalni sustav emitiranja programa, koji je započeo 26. siječnja, a dovršen je 5. listopada 2010. godine. Njome je analogni zemaljski signal u potpunosti zamijenjen digitalnim, čime je poboljšana kvaliteta slike te se otvorila mogućnost za pokretanje novih kanala.

Arhiv televizijskog programa, arhiv radijskoga programa i zbirka notnih zapisa glazbene proizvodnje dobili su 25. svibnja 2012. status kulturnoga dobra što s još jednog gledišta pokazuje veličinu i vrijednost Hrvatske radiotelevizije.

2013. i 2014. godine su preustroja Hrvatske radiotelevizije, a 2014. godinu pamtit ćemo i po pokretanju velikoga ulagačkog ciklusa kojim nakon punih 12 godina započinje tehnološka obnova Hrvatske radiotelevizije.

Još je od davne 1926. godine Hrvatska radiotelevizija bila jedan od europskih, a osobito regionalnih medijskih pionira. I danas se Hrvatska radiotelevizija smatra jednim od najjačih i najutjecajnijih javnih servisa u jugoistočnoj Europi.

7.3.1. Kroatiska Radiotelevisionens historia – översättning

Kroatiska Radiotelevisionens historia

Kroatien är en av de första staterna i Central- och Östeuropa som inrättade en radiostation.

„Halo, halo! Ovdje Radio Zagreb!“ – det var de första orden sändes live den 15 maj 1926 från dåvarande Radio Zagrebs studio på Markustorget i Zagreb. Klockan 20:30 denna dag sände Radio Zagreb för första gången på mellanvågsfrekvensen 350 meter. Man kunde höra Kroatens nationalsång och sedan aviserade Božena Begović dr. Sterns tal. Denna kväll kunde lyssnarna höra den officiella bulletinen, musik av Haydn, Chopin, Rameau, Saint-Saëns och slutligen 15 minuters nyheter.

Första reportaget från fältet sändes på hösten och första utomhusreportaget sändes i november från avtäckandet av en staty föreställande Josip Juraj Strossmayer. Senare i november ägde ytterliggare två direktsändningar rum (operorna More och Rusalka sändes från Kroatiska nationalteatern i Zagreb) och dessutom inleddes direktsändningar av mässor från Markuskyrkan och andra kyrkor. Till december var Radio Zagreb en av de första radiostationerna i Europa som offentligt inbjöd publiken till att delta och skapa manuskript för radiodramer.

Radio Zagreb blev fullvärdig medlem av Internationella teleunionen (International Telecommunications Union – ITU) under konferensen i Lausanne i Schweiz 1926.

Den lokala radiostationen i Dubrovnik började sända 1942, och efter det grundades radiostationer i Osijek, Split, Rijeka och andra kroatiska städer.

Tv-bilden kom den 15 maj 1956 från Wien, över Graz och Slovenien till Zagreb, och man ansåg att företeelsen television var ett fenomen.

Televisionens föregångare stödde sig på begränsade möjligheter beträffande sändare som fanns i hotellet Tomislavov dom på Sljeme, norr om Zagreb. I början repriserade sändaren program från den italienska nationella tv-stationen RAI 1.

Den första tv-direktsändningen var från det festliga öppnandet av Zagrebmässan som hölls den 7 september 1956.

Direktsändningen av fotbollsmatchen mellan Italien och Jugoslavien som spelades på Maksimirstadion i maj 1957 var den första direktsändningen av ett sportevenemang. Matchresultatet var 6:1, Jugoslavien triumferade och matchen kommenterades av HRTs legendariske sportjournalist och reporter Mladen Delić (Kroatiska Radiotelevisionen, på kroatiska Hrvatska Radiotelevizija, förkortat HRT, övers. anm). Fem år senare, 1962, började den stora tv-studion i Radnički dom i Zagreb att sända. Andra och Tredje kanalen av Radio Zagreb startades 1964.

Europeiska radio- och TV-unionen (ERTU) (European Broadcasting Union - EBU) hade 1967 bestämt att tv-centrum Zagreb skulle bli Eurovisionens tekniska centrum för hela Jugoslaviens radiotelevision (på kroatiska Jugoslavenska radiotelevizija, förkortat JRT, övers. anm). Redan följande år sände Television Zagreb för första gången i färg. Det handlade om en direktsändning av en popkonsert i Opatija. Kontinuerligt sändande av Television Zagrebs Andra kanal började 1972.

Den första produktiva tv-studion i Prisavlje byggdes och togs i drift 1983. Med anledning av Eurovision Song Contest 1990 ställdes på Televisionshems plats i Prisavlje 3 i Zagreb ERTU:s satellit-sändtagare som en del av Eurovisionens satellit-överföringsnät upp. Dessutom infördes text-TV som en permanent tv-service. I juni samma år bestämde Kroatens parlament att Radiotelevisionen Zagreb (RTZ) skulle byta namn till Kroatiska Radiotelevisionen (på kroatiska Hrvatska Radiotelevizija, förkortat HRT).

Under Kroatiska självständighetskriget var 80% av sändarna i Kroatien och mer än 30 av tv-sändarna ockuperade eller defekta och några var fullständigt förstörda. Även om flertal av sändarna hade varit defekta, fortsattes sändande med sänkt effektförbrukning och från reservplatser.

Under Kroatiska självständighetskriget omkom sju journalister, kameramän och andra HRT:s anställda medan de rapporterade från slagfält. Medan de kämpade för sanningen, med mikrofoner och kameror i händerna, omkom HRT:s anställda Žarko Kaić, Gordan Lederer, Đuro Podboj, Nikola Stojanac, Željko Ružičić, Branimir Polovina och Siniša Glavašević.

I september 1997 började Kroatiska Radio (på kroatiska förkortat HRT – HR) med experimentell parallell utsändning av alla tre kanaler i digitalt format genom sändaren som upprättats på Sljeme. Den första markstationen som upprättats i Prisavlje togs i drift i november. Genom denna markstation sändes de tre kroatiska tv-kanalerna (på kroatiska förkortat HRT – HTV) och Kroatiska Radions Första kanal (på kroatiska förkortat HRT – HR 1) som täckte Europa och Främre Orienten.

Kroatiska Radiotelevisionen har idag åtta regionala radiostationer och åtta regionala tv-centrum, tre nationella och åtta regionala radiokanaler, fyra markbundna tv-kanaler och en satellitkanal som sänds på kroatiska.

Sedan 1997 sänds HRT:s radio- och tv-kanaler också i digitalt format genom satelliten som är upprättad för hela Europa.

Två internationella kanaler – Glas Hrvatske som är radio-kanal och kanal för utvandrare på HRT:s Fjärde kanal (HRT – HTV 4) sänds i hela Europa och vidare, särskilt på platser där det finns många kroatiska utvandrare som till exempel i Australien, Nord- och Sydamerika. Kroatiska Radio (HRT – HR) sänder dessutom tre speciella nätverksprogram.

Symfoniorkester, kör, jazzorkester och tamburaorkester tillhör Kroatiska Radiotelevisionen. Förutom fullständig konsertaktivitet i Zagreb och uppdraget att regelmässigt delta i radio- och tv-

program, gör symfoniorkestern många gästspel i Kroatien och utomlands. Tack vare gästspelen fick orkestern erkännande och främjar avsevärt kroatisk kultur i världen. Kroatiska Radiotelevisionens kör hänger sig särskilt åt vård av det kroatiska musikärvet. HRT:s jazzorkester, före Radio Zagrebs dansorkester, har oavbrutet verkat i mer än 60 år, vilket är ovanligt för stora orkestrar i världen. HRT:s tamburaorkester har spelat en av de viktigaste roller i att främja tambura som musikinstrument. Förutom den musikaliska betydelsen har detta också en kulturbetydelse som är erkänd i Kroatien men också i hela världen.

Kroatiska Radiotelevision är sedan 1993 aktiv medlem av Europeiska radio- och TV-unionen (EBU - European Broadcasting Union), en sammanslutning för nationella TV- och radiobolag som har 74 medlemmar i 56 europeiska, nordafrikanska och sydvästasiatiska länder.

Avgörande ögonblick i Kroatiska Radiotelevisionens historia är också övergång från analogt till digitalt format av sändning, som började den 26 januari och genomfördes den 5 oktober 2010. Den analoga markutsända signalen ersattes då fullständigt av digitala signalen, vilket förbättrade bildkvaliteten och gjorde det möjligt att sända nya kanaler.

TV-arkivet, radioarkivet och samlingen av musikproduktionens notskrifter erkändes den 25 maj 2012 som kulturarv, vilket också bekräftar Kroatiska Radiotelevisionens betydelse och värde.

Kroatiska Radiotelevisionen omorganiserades 2013 och 2014, och 2014 kommer att komma ihåg då det påbörjades en stor investeringsprocess som efter 12 år möjliggjorde den tekniska uppgraderingen av Kroatiska Radiotelevisionen.

Sedan så tidigt som 1926 har Kroatiska Radiotelevisionen varit en av de viktigaste medieaktörerna både i Europa och särskilt i regionen. Även idag gäller Kroatiska Radiotelevisionen för en av de mäktigaste och mest inflytelserika offentliga radio- och tv-företag i sydöstra Europa.

8. LITERATURFÖRTECKNING

- Ivarsson, Jan (1992). *Subtitling for the media: A handbook of an art*. Stockholm: Transedit.
- Ivarsson, Jan & Carroll, Mary (1998). *Subtitling*. Simrishamn: Transedit.
- Pavlović, Nataša (2003). „The Pragmatic Theory of Politeness in TV Subtitling“ i *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia* (0039-3339). Zagreb. 385-399.
- Pedersen, Jan (2007). *Scandinavian subtitles: a comparative study of subtitling norms in Sweden and Denmark with a focus on extralinguistic cultural references*. Stockholm: Stockholm University Library.
- <http://www.transedit.se/>, besökt den 7 juli 2016

9. KÄLLTEXTOR

- <http://www.hrt.hr/hrt/povijest-hrt-a/>, besökt den 1 juni 2016
- <http://www.sv-filipjakov.hr/hr>, besökt den 15 juni 2016
- <https://www.skatteverket.se/foretagochorganisationer/moms/sarskildamomsregler/digitalatjanster.4.18e1b10334ebe8bc80002768.html>, besökt den 22 juni 2016
- Irene Huss: *Den som vakar i mörkret* (manus), Göteborg. 2011.
- Klara (manus), Stockholm. 2010.
- Krizmanić, Mirjana (2009). *Tkanje života*. Zagreb: Profil Multimedija.

Some features of film subtitling from Swedish into Croatian

Neka obilježja podslovljivanja filmova sa švedskog na hrvatski

Sammanfattning

Syftet med detta masterarbete är översättning och analys av några särdrag hos filmtextning från svenska till kroatiska. I detta arbete har delar av två filmer, deckaren *Irene Huss – Den som vakar i mörkret* och barnfilmen *Klara* översatts. Stegen i översättningsprocessen har förklarats med tonvikten på betydelsen av manus, på egenheter beträffande tidskodning och på betydelsen av bilder hos filmtextning. Filmtextning som en speciell typ av översättning kännetecknas av vissa normer och riktlinjer som har beskrivits i detta arbete, med tonvikten på möjligheter och frekvens beträffande deras användning vid undertextning av de ovannämnda filmerna. Några av de i detta arbete bearbetade metoderna hos undertextning är kondensation, utelämnande eller omskrivning, ellips, sammanslagning av korta dialoger, förenkling av syntax och enklare ordförråd. Genom undertextning av två filmer av olika genrer försöks det redogöra för egenheter, dvs. eventuella skillnader mellan metoder hos undertextning av filmer för olika målgrupper. I arbetet betonas särdrag hos filmtextning från svenska till kroatiska med hänsyn till de två språkens egenskaper.

Förutom filmtextningen och analysen av dess särdrag, har i detta arbete översatts en administrativ text från svenska till kroatiska, samt tre texter av olika texttyper från kroatiska till svenska, för att visa upp en allmän översättningskompetens från svenska till kroatiska och tvärtom.

Abstract

This Master's thesis deals with translation and an analysis of some characteristics of film subtitling from Swedish into Croatian. The thesis contains the translations of a part of two movie films: the crime movie *Irene Huss – Den som vakar i mörkret* and the kids' movie *Klara*. The thesis concentrates on the process of subtitling keeping in mind the importance of the manuscript, the specificity of code timing and the role of the picture on the screen when subtitling movies. Subtitling as a special sort of translation is characterized by certain rules and guidelines, and this thesis focuses on the possibilities and frequency of their use in the context of

translating these two movies. Some of the methods that were opted for when subtitling the movies include methods such as condensing the text, omission, paraphrase, ellipsis, merging short dialogues, simplifying the syntax, simple vocabulary. By subtitling these two films of different genre, the objective was to depict the specificities or rather the possible differences in the method and approach to subtitling movies that are aimed at different target groups. Great focus was put on the characteristics of subtitling of a film from Swedish into Croatian due to the specificity of these two languages.

Apart from the subtitling of the movies and analysis of subtitling characteristics, the thesis also contains the translation of an administrative text from Swedish into Croatian, as well as three texts of different text types which were translated from Croatian into Swedish so as to present my translation competence when translating from Swedish into Croatian and vice versa.

Sažetak

Tema ovoga diplomskog rada su prijevod i analiza nekih obilježja podslovljivanja filmova sa švedskog na hrvatski jezik. U radu su prevedeni dijelovi dvaju filmova, kriminalističkog filma *Irene Huss – Den som vakar i mörkret* te dječjeg filma *Klara*. Pojašnjeni su koraci u procesu podslovljivanja s osvrtom na važnost manuskripta, specifičnosti vremenskog kodiranja te ulogu slike pri podslovljivanju filmova. Podslovljivanje kao posebnu vrstu prevođenja obilježavaju određena pravila i smjernice predstavljeni u ovome radu, uz osvrt na mogućnosti i učestalost njihove primjene pri prevođenju navedenih filmova. Neke od u radu obrađenih metoda pri podslovljivanju su kondenzacija, izostavljanje, opisivanje, elipsa, spajanje kratkih dijaloga, pojednostavljivanje sintakse, jednostavniji rječnik. Podslovljivanjem dvaju filmova različitoga filmskog žanra nastoje se prikazati posebnosti, odnosno eventualne razlike u metodama i pristupu pri prevođenju filmova namijenjenih različitim ciljnim skupinama. Poseban je naglasak na obilježjima podslovljivanja filmova sa švedskog na hrvatski jezik s obzirom na specifičnosti tih dvaju jezika.

Uz podslovljivanje filmova i analizu obilježja, u radu je preveden i jedan administrativni tekst sa švedskog na hrvatski jezik, kao i tri teksta različitih tekstnih vrsta s hrvatskog na švedski jezik, kako bi se prikazala prevoditeljska kompetencija pri prevođenju sa švedskog na hrvatski jezik i obratno.